

A.Π.-Ω.

БИБАЮЩКА НАГЕЛ. ВЕХНИКИ
АПОФИКИ

20311

A.Π.Ο.

C. F. WEITZMANN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΘΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΚ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ
ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΙΣΤΩΝ
ΠΡΟΣΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΥΠΟ

I. A. ΛΟΝΤΟΥ

Δρ. Φιλ. καὶ καθηγοῦτοῦ ἐν Ἀθήναις

*Τα ἀρχοτέρα πορία
καὶ τα παλαιότερα
τεμάχια της ελληνικῆς
μουσικῆς αὐτού
τοῦ οἰκουμενικοῦ
οἰκοδομοῦ.*

οἰκοδομοῦ

Bιβλ. Ετο. 12884

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

3 — Οδός Οφθαλματρείου — 3.

1895

85695007

285

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΑΝΤΟΣ

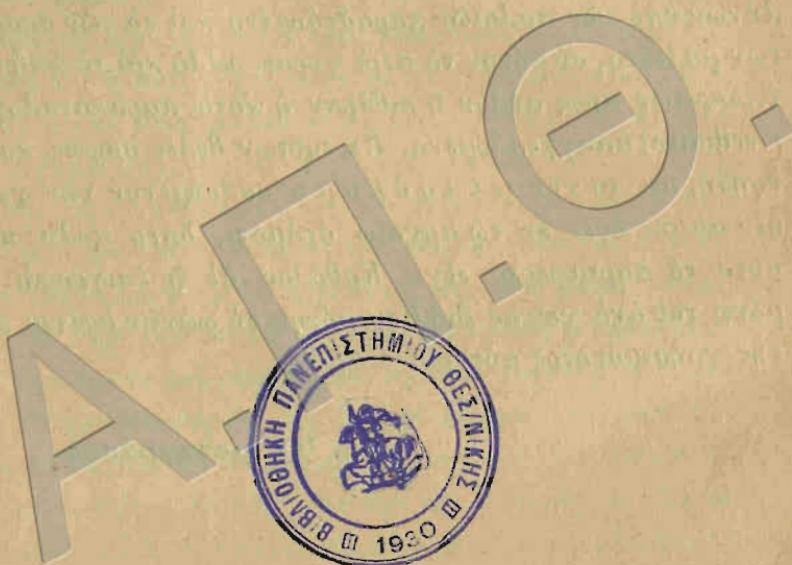
“Οτε ἐν ἔτει 1892 ἐκδιδόμενος ἦρξατο πάνυ φιλοκάλως τὸ περιοδικὸν «Καλλιτεχνικὸς κόσμος», παρεκλήθημεν καὶ ἡμεῖς σὺν ἄλλοις ὑπὸ τῶν φιλοτίμων αὐτοῦ ἐκδοτῶν, διὰ τὴν ἴδιαν πνευματικὴν ἡμῶν συμβολὴν παράσχωμεν. Ἀρμοδιώτατορ δὲ πρὸς τὸ περιοδικὸν τοῦτο καὶ προσῆκον μάλιστα ἕργον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὑπελάβομεν, διὰ τὸ ἡ σύντομος καὶ ἀξέια λόγου πραγματεία «περὶ τῆς παρὸς» Ελλησι μονικῆς τοῦ Weitzmann. Τοῦ ἕργου τούτου διάγρατη ἐκ τοῦ α' κεφαλαίου ἐδημοσιεύθησαν· διότι ἀτυχῶς οἱ φιλόκαλοι ἐκδόται τοῦ «καλλιτεχνικοῦ κόσμου» μὴ τυχόντες ἡς ἔδει παρὰ τῶν δυναμένων καὶ φιλομόνων νὰ τύχωσιν ἐπιβοηθείας καὶ εἰς τὰς μεράλας δαπάνας μὴ δυνάμενοι ν' ἀπίσχωσιν, ἥταν καθάσθησαν ἀραβαλότες εἰς εὐθετωτέρους καιροὺς νὰ παύσωσι τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δικαὶος ἡμεῖς εἰς τὴν μεταφρασιν αὐτοῦ ικανῶς εἵχομεν προβή, πολλὰς προσθήκας καὶ βελτιώσεις ἐπενεγκόντες ἐριαχοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ, εὐλογον ἐκφίραμεν νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὸν ἐν την τῶν παρὸν ἡμῖν ἐκδιδομένων περιοδικῶν. Ἀρηγέχθημεν δοιπόρ εἰς τὸν τῆς Εστίας ἐκδότην, διτις δικαὶος εἵχει ἡδη, ὡς εἶπε, τότε ὑπὸ τὰ πιεστήρια τὸ ἕργον τοῦτο μεταπεφρασμένον ὑπὸ τοῦ κ. Μάλτον. Πιστεύσατες ἀρεμέρομεν τὴν δημοσίευσιν, ἡτις ἐγένετο μέρ, ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, παρελθόντων πολλῶν μηρῶν. Η ἀνάγρωσις δικαὶος τοῦ πορήματος τούτου προδήλως δεικνύει καὶ εἰς τὸν μὴ ἐπαλογτας ἔτι τὰ περὶ τῆς τῶν Ελλήνων μονσι-

κης, διτι δσορ ἀφορᾶ εἰς τὸ φιλολογικὸν τοῦ ἔργου μέρος μετὰ σπουδῆς ή μετάφρασις ἐγένετο· διότι ἀγακρίβειαι καὶ πεπαλαιωμέναι σφαλεραὶ γνῶμαι, αἵτινες οὐδαμῶς ὀλίγαι καὶ ἀσήμαντοι εἰνε, ἐπρεπε νὰ διορθωθῶσιν ὑπὸ τοῦ μεταφράσαντος. Διότι καὶ οἱ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἡδη σχολεῖα φοιτῶντες παῖδες, διτι ἄλλως ἔχονσιν ιστορικά τινα γεροτά γινώσκουσι διδασκόμενοι. Πάντων δὲ μάλιστα ἐπρεπε νὰ διορθωθῶσι τὰ ἑξῆς: α') τὰ περὶ Ἐρυοῦ καὶ Παλλάδος λεγόμενα (σελ. 2 καὶ 3), β') διτι εἰς Ἑλλάδα ἐκόμισε τὰ Ὁμήρου ποιήματα δ Σόλων (σελ. 12), δ καὶ ἐν σελ. 45 περὶ Πεισιστράτου λέγεται, γ') δ περὶ κιμωνείου ειρήνης μῆθος (σελ. 49), δ') ή περὶ ιδρύσεως σχολῶν ὑπὸ Σόλωνος δόξα (σελ. 55), ε') τὸ περὶ Ἀλκιβιάδου, διτι ἔγγονος ἢν Περικλέους (σελ. 64), ζ') τὸ περὶ ἐπτὰ ἐλευθερίων τεχνῶν, (σελ. 79), αἷς δ συγγραφεὺς καὶ ἐπιστήμας καταλέγει, καὶ τινα ἄλλα. Διὰ τοὺς σπουδαίους λοιπὸν τούτους λόγους καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἡμῶν ἐργασίαν, εἰς τὰς πηγὰς ἀναδραμόντων περὶ τῶν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταντη μνημονευομένων, δσα ἡμεῖς ἀναγκαῖον καὶ πρέπον ἐκρίναμεν σαφέστερον νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ διεξοδικώτερον νὰ ἐκθέσωμεν καὶ ἐλείψεις νὰ ἀραπληρώσωμεν, οὐδαμῶς ἀπωκριήσαμεν νὰ ἐκδώσωμεν τὸ ἔργον ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, διτι τὸ ἀρὰ χειρας βιβλίον πολλῷ πληρέστερον καὶ τελειότερον ἐστιν.

Οπόσον δὲ χρήσιμόν ἐστιν, οὐ πολλῶν δεόμεθα λόγων πρὸς Ἑλληνας ιστορίαν τῆς παρ'. Ἑλλησι μουσικῆς παραδιδόντες. Ή ενοιώνος ἀπό τινων ἐτῶν ἀρξαμένη διέγερσις καὶ ἀναζωπύρησις παρ' ἡμῖν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος διά τε τοῦ παλαιμάχον. Ω δεῖ ο ν, τῆς Φιλαρμονικῆς καὶ τοῦ Ὁμίλον τῶν φιλομούσων, ἀπόδειξίς ἐστιν διτι εἰς πολλοὺς πολλὴν τὴν ὁφέλειαν θέλει παράσχει, μάλιστα μὲν εἰς τοὺς δυναμένους νὰ συγχρίνωσι τὴν ἀρχαίαν

πρὸς τὴν γεωτέραν τῷ Εὐρωπαῖον μουσικήν, λέγω δὲ τοὺς
 ἐξ ἑπαγγέλματος ὅπαδον τῆς θείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ
 τῷ Μουσῶν τέχνης, ιδίᾳ δὲ εἰς τοὺς ἐφασιτέχνας φιλομα-
 θείᾳ καὶ περιεργίᾳ ἀγομέρους, ὅπως εὑρώσῃ τι τῷ παρ'
 αὐτῷ ἐγρωσμέρων ἐν ἐκείνῃ. Διότι διὰ τοῦ βιβλίου τούτου
 θέλουσι διδαχθῆ τὴν γένεσιν καὶ ἐπίδοσιν, τὴν ἀκμὴν καὶ
 ἀπάνθησιν τῆς νοῦν καὶ καρδίαν διακατεχούσης θεοδότου
 τέχνης. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σπουδάζουσαν χρυσῆν γεολαίαν
 χρησιμώτατον τὸ ἔργον ἔσται· διότι δι' αὐτοῦ καταληπτό-
 τερα αὐτοῖς ἔσονται τά τε περὶ ἀγωγῆς καθόλον τῷ Ελ-
 λήνων ὑπὸ τῷ παλαιῷ παραδεδομέρα καὶ τὰ τῷ δραμά-
 τῳ μάλιστα, οὐ μόνον τὰ περὶ χοροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τῷ
 ὑποκριτῷ πρὸς αὐλὸν ἡ κιθάραν ἡ κατὰ παραπαταλογῆν
 (recitative) ἀπαγγελλόμενα. Ἐν τούτων θέλει σαφῶς κατα-
 νοηθῆ, ὅτι τὸ νῦν μελόδραμα καλούμενον τὴν γένε-
 σιν αὐτοῦ ἔχει ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι, διπερ πολὺ πρὸς
 αὐτὸν τὸ παρεμφερὲς εἶχε. Καθόλου δὲ ἡ ἐπιγραφὴ καὶ
 μόνη τε ἀρά χειρας βιβλίου μόνον οὐ φωτὴν ἀφίησι περὶ
 τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ.

•Ο μεταφράσας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ'

I

ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΙ ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1800 — 1000 π. χ.

ΟΙ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΥΜΝΟΙ

Ἡ Ἑλλάς, ἡ νοτιοανατολικὴ τῆς Εὐρώπης χερσόνησος, διασχίζεται ὑπ' ἀγρίων, θελκτικῶν καὶ τερπνῶν ὁρέων, δύν πολυφίλητα εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ τὰς ἔφατεινὰς Μούσας ἐνδιαιτήματα ἐγένοντο ὁ **Ολυμπεός** ὑπὸ τῶν δώδεκα μάλιστα θεῶν οἴκοι γενενος, καὶ ὁ **Παρνασσός** εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ιδίως ἀφιερωμένος, ἔτι δὲ ὁ προσφιλῆς ταῖς Μούσαις **Ἐλειών**. Τὰ μὲν δρῦν ταῦτα αἴρουσι τὰς κορυφὰς ὑπερηφάνως μέχρι τοῦ ἀνεφέλου οὐρανοῦ ποταμοὶ δὲ καλλίρροοι καὶ διαυγέστατοι καταρρεύουσι δάσον ἐλαιοδένδρων καὶ δρυῶν καὶ πλατάνων καὶ δαφνῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς

¹ Σ. Μ. Μούσικὴ κατά τε Ἀριστείδην Κοϊντιλιανὸν (περὶ Μουδ. σελ. 5 ἑκδ. Meibom.) καὶ Ἀνώνυμον (bei Foerstner Berlin 1841 p. 27) λέγεται «ἡ περὶ μέλους ἐπιστήμη». Προβλ. Βάκχιον ἑκδ. Meibom. p. 1 Διαιρεῖ δὲ ὁ Κοϊντιλιανὸς αὐτὴν εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν. Καὶ ἡ μὲν θεωρητικὴ διαιρεῖται εἰς φυσικὸν μέρος καὶ τεχνικόν, δὲ ποδιαιρεῖται εἰς τὸ ἀρμονικόν, ὃν θυμικὸν καὶ μετρικόν δὲ πρακτικὴ διαιρεῖται εἰς θεωρητικὸν καὶ ἐξαγγελτικόν, φυσικόν, μελοποιία, μορθοποιία, ποίησις τοῦ δὲ ἐξαγγελτικοῦ δραματικόν, φυσικόν, ύποκριτικόν.

Ἐλλάδος διαθρεχομένης ὑπὸ θαλάσσης ἀπὸ τριῶν μερῶν, οἵς πρόκεινται ἀναρίθμητοι νῆσοι, πρωΐμως συνεσχετίσθησαν πρὸς τὰς περικειμένας χώρας τῶν τριῶν ἀρχαίων ἡπείρων διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας. Τῶν δ' ἀρχαιοτάτων αὐτῆς κατοίκων διεκρίνοντο οἱ **Πελασγοί** μάλιστα, οἵτινες οἱ αὐτοὶ δῆτες ισως λαοὶ οἱ **"Ελληνας** ἔστιοὺς ὑστερον ὄνομάσαντες, ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ιταλικῶν λαῶν **Γραικοί**.² Ό λαδς οὗτος, κατακοσμηθεὶς δαψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τελειοτάτων καὶ θαυμαστῶν χαρακτηριστικῶν τύπων καὶ διὰ πνευματικῆς εὐφύνιας δραστικωτάτης, ἔξηπλάθη τοῦ χρόνου προϊόντος καθ' ἄπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς κύκλων αὐτὴν περιβαλλούσας νήσους. Επὶ τῶν μυθικῶν χρόνων παρίστανται οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης ὡς ἄγριοι ἔτι καὶ βάρβαροι, ἀγνοοῦντες μὲν πᾶσαν τοῦ βίου εὐζωίαν καὶ εὔμαρειαν, γνωστοὶ δὲ μόλις γενόμενοι διὰ τοῦ Προομηθέως, ὃς ἔδωκεν αὐτοῖς, δπως χρήσωνται, ἐξ οὐρανοῦ κλέψας τὸ πῦρ. Άλλ' ὅμως, ἐπειδὴ τὸ μὲν κλίμα ἦν εὐκρατὲς ἢ δὲ γῆ εὐφόρος, συνέρρευσαν δελεασθέντες ταχέως ἔποικοι ἐκ πεπολιτισμένων χωρῶν, οἷα ἢ Αἴγυπτος καὶ Φοινίκης καὶ μικρὰ Ἀσία. Οἱ πεπολιτισμένοι δ' οὗτοι ξένοι, εὐρόντες εὔνους ὑποδοχὴν, ἐδίδαξαν τοὺς ἐνοικοῦντας τὴν καλλιεργίαν τῆς γῆς καὶ τὴν ἔξαγωγὴν τοῦ ἔλαιου, ἐκτίσαντας πρώτας πόλεις καὶ εἰσήγαγον καὶ τὴν πάτριον τῶν θεῶν λατρείαν. Οἱ δὲ εὐφυεῖς καὶ ὑπὸ ζωηρᾶς φαντασίας πεπροκισμένοι **"Ἐλληνες** προσεδέξαντο ἀσύνετος τὴν λατρείαν θεοτήτων, αἵτινες οἴκειοις καὶ ἐμπείρως εἶχον τῆς μουσικῆς γλώσσης, ἥν αἰσθάνονται πᾶσαι αἱ εὐαίσθητοι καρδίαι. Ό ἐξ Αἴγυπτου εἰς Ἑλλάδα μετενεχθεὶς **Ἐρμῆς**,³

² Σ. Μ. Γραικοὶ ὁνομάζοντο ἐν μυθικοῖς χρόνοις λαός τις τῆς Ἡπείρου, ἐξ οὓς μεταδοθείσης εἰς Ἰταλίαν τῆς ὄνομασίας ταύτης δι' ἐμπορευομένων Ἐτρούσκων, ἐκλήθη οὕτως ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἐν αὐτῇ ἥδη τῇ Ἑλλάδι ἀπὸ μακροῦ εἶχεν εἰς λήθην περιέλθει τὸ ὄνομα τοῦτο.

³ Σ. Μ. Ἐπειδὴ ἡ λέξις **Ἐρμῆς**, ήτις παρ' Οὐμήρῳ συνήθως λέγεται **Ἐρμείας**, η αὐτὴ τῇ τῶν Ἰνδῶν Σαρμείας είνε, δη-

ἔφευρὸν τὴν λύραν¹ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς φωτικῆς. Κρούων δὲ τὰς χορδὰς αὐτῆς ὁ **Φοῖβος Ἀπόλλων** ἡγεῖτο τοῦ χοροῦ τῶν προστατίδων τῶν ὀραίων τεχνῶν Μουσῶν, ὃν αἱ φόδαι τοὺς δλυμπιακοὺς ἐκλέισαν ἀγῶνας. Καὶ ἡ μὲν λιβυκὴ² **Παλλὰς** ἔφευρε τὸν αὐλόν· ὁ δὲ ποιμενικὸς θεὸς **Πάν** τὴν ἐξ ἑπτὰ καλάμων συγκειμένην σύριγγα. Ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ἀπήχουν αἱ δελεαστικαὶ τῶν **Σειρήνων** φωναί· ὁ δὲ **Βάκχος** ἀκολουθούμενος ὑπὸ Σατύρων καὶ Σιληνῶν εἰσῆλαυνεν εἰς Ἑλλάδα ἥχούντων τῶν φουγικῶν αὐλῶν καὶ συρίγγων. Τυπολαμβάνεται, ὅτι ὁ μετενεγκὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Λυδίας τὴν μουσικὴν τέχνην ὁ τῆς φωτικῆς ἦν γνώστης **Ἀμφέων**, εἰς ὃν ἴδιαις χερσὶν ὁ Ἀπόλλων ἔδωκε τὴν χρυσῆν αὐτοῦ λύραν. Ἡν δ' ὁ Ἀμφίων βασιλεὺς ἐν Θήραις, ἀς περιέβαλε διὰ τείχους, οὗ οἱ λίθοι ὑπὸ τὸν ἥχον τῆς λύρας μόνοι ἐνηργούσαντο. Οἱ Ἑλληνες διὰ τῆς ἀνθηρᾶς καὶ ἀεὶ νεαζούσης αὐτῶν εὐφυΐας εἰς τοιαύτην τελειότητα προνήγαγον τὰς παραδοθείσας αὐτοῖς τέχνας, εἰς οἵαν οὐδεὶς ἔξικετο οὔτε τῶν προϋπαρξάντων, οὔτε τῶν συνακμασάντων λαῶν. Πάντα δὲ τὰ δημιουργήματα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τοὺς πρώτους βωμοὺς φωκοδόμησαν εἰς τὸν

λον γίνεται, ὅτι "Ἑλληνές τε καὶ Ἰνδοὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς ἦσαν, τῆς τῶν Ἀριωνῶν ὕστε, ἀν ὁ Ἐρυνῆς μετηνέχθη εἰς Ἑλλάδα, τὴν καταγωγὴν ἔχει πάντως ἐξ Ἀσίας.

¹ Σ. Μ. "Οργανον συγγενὲς πρός τε τὴν κιθαριν καὶ κιθάραν.

² Σ. Μ. "Η Παλλὰς Ἀθηνᾶ εἰκονίζει παρ' Ομήρῳ μάλιστα γνησιωτάτην Ἑλληνικὴν θεάν καὶ οὐχὶ λιβυκήν, ὡς τινες ὑπ' ὄψει ἔχοντες τὸ ἐπίθετον τῆς θεᾶς τριτογένεια καὶ τὸ παρ' Ἡροδότῳ (IV. 180) περὶ λατρείας αὐτῆς ἐν Λιβύῃ περὶ τὴν λίμνην Τριτωνίδα λεγόμενα εἰκασθαν, ὅτι ἡ Λιβύη εἶνε ὁ ἀρχαιότατος λατρείας τόπος τῆς θεᾶς. Τὴν πεπλανημένην ὅμως ταύτην δόξαν, ἡ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας, ἀνήρεσαν πρὸ μακροῦ πῦν χρόνου ὁ Καππε (Mythol. I. 160) καὶ ὁ Ο. Μύλλερ (Orchomenos ἔκδ. Β' σελ. 350) ἀποδείξαντες, ὅτι τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς μετήνεγκον εἰς τὴν λίμνην Τριτωνίδα Μινύαι μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Βοιωτίας.

Απόλλωνα κοὶ τὰς Μούσας, χάρις διέθεε καὶ μεγαλοπρέπεια θαυμαστή.

Οἱ τῶν Ἑλλήνων ιερεῖς καὶ μάντεις, εἰδήμονες εὐεργετικῶν τινῶν τῆς φύσεως δυνάμεων δοντες καὶ ἀμεταβλήτων φυσικῶν νόμων, ἔχροσμοι λόγουν κηρύττοντες τοῖς βροτοῖς τὴν θέλησιν καὶ τὰ βουλεύματα τῶν κατὰ τοὺς φυσικοὺς τούτους νόμους ἴσχυόντων Θεῶν· οὕτω δ' ἐγένοντο οὗτοι οἱ πρῶτοι σπορεῖς πνευματικῆς λατρείας ἐν τοῖς Ἑλλησιν. Τεροὶ χρονοί, θροσκευτικὰ ἔθιμα καὶ παραγγέλματα ἔχαλιναγώγουν τὰ βίαια πάθη καὶ τὰς φιλαύτους ὁρμὰς τῶν ὥμῶν καὶ κατὰ φύσιν ζώντων ἀνθρώπων καὶ ἐπενήργουν εὐεργετικῶς καὶ ὡφελίμως ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Οἱ ιερεῖς ἐμφυτεύοντες τὰς γνώσεις ταύτας, διὸν παρίστασαν ἑαυτοὺς ὡς οἰκείους καὶ συνήθεις εἰς τοὺς οὐρανίωνας θεούς, διηγνίζον μεταδιδόντες αὐτάς εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν διαπλασθεῖσαν ιερατικὴν τάξιν ὡς μυστήρια. Πᾶσα δὲ χρονομοδότησις, πρὸς τὸν λαὸν παρεχομένη ὑπὸ τῶν χρονομῷδῶν τούτων, ἐν μυστικῇ ἐγίνετο γλώσση, παρακολουθουμένη ὑπὸ συμβολικῶν καὶ ἀλληγορικῶν παραστάσεων. Ἄλλ' οἱ μεγαλοπρεπῶς ἐκφραζόμενοι μουσικοὶ φθόγγοι¹ ἐν ταῖς πανηγύρεσι, καὶ αἱ τούτους ἐπιβοηθοῦσαι πολυσύνημαντοι μυμικαὶ κινήσεις, διεπλάσθησαν ταχέως, ἐκεῖνοι μὲν εἰς ἐκφραστικῶτάν την ἐμψυχοῦσαν ὑμνῳδίαν, οὗτοι δὲ εἰς ἔργυθμον ὅργησιν. Κατὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἐν πανηγυρικαῖς πομπαῖς λατρείαν ἥδοντο ὕμνοι μετὰ μυμικῶν ὀρχήσεων. Μόνος δ' ὁ πικρὸς καὶ ἀπαραμύθιτος θάνατος οὐδένα εἶχε

¹ Σ. Μ. Φθόγγος ἐστὶν ἡ ἡχὴ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φωνῆς. Παρὰ δὲ Σέξτῳ Ἐμπειρ. (Μουσικ. 756 ἔκδ. Bekk) τάδε: «Οταν ἀπ' ίσης ἐκφέρονται ἡ φωνὴ καὶ ὑπὸ μίαν τάσιν (=εντασίν) ὡς μιηδέγα περισπασμὸν γίνεσθαι τῆς αισθήσεως ἥτοι ἐπὶ τὸ βαρύτερον ἢ τὸ ὄξυτερον, τότε ὁ τοιοῦτος ἥχος φθόγγος καλεῖται, παρ' ὃ καὶ πτῶσις οἱ μουσικοὶ ὑπογράψοντές φασιν «Φθόγγος ἐστὶν ἐμμελοῦς φωνῆς ὑπὸ μίαν τάσιν». Πρὸ δὲ Ἀριστδ. Κόϊντ. Μουσ. I. σελ. 9. Ἐκδ. Μειβ. Διαθέρει δὲ ὁ φθόγγος τῆς φωνῆς παρὰ Πλατ. Φιλο. p. 18 B. «φωνῆς μὲν οὖ, φθόγγον δὲ μετέχοντά (τὸ φωνήεντα ἐν τῷ ἀπειρῷ) τίνος»

βωμόν· μόνον χάριν αύτοῦ οὐδέποτε ἥδοντο ὕμνοι ἀντηχοῦντες.

'Ἐν Θράκῃ,¹ τῇ πατρίδι τῶν θρησκευτικῶν μυστηρίων, τῶν χρονικῶν καὶ τῶν Μουσῶν, ἀπαντῶσιν ιερεῖς καὶ ἀοιδοί, ὃν δὲ βίος καὶ τὰ ἔργα ὑπὸ ὅλως μυστηριώδους ἔτι καὶ σκοτεινοῦ πέπλου καλύπτονται. Οὗτοι δ' εἰσὶν ὁ **Μουσαῖος** καὶ **Ἄτενος** καὶ μάλιστα δ' **Ορφεὺς**, δοστις ἡμέρωσε διὰ τῶν ἥχων τῶν ἐκ τῆς λύρας αὐτοῦ ἀναδιδομένων καὶ ἀνθρώπους καὶ ζῷα καὶ δὴ καὶ δρόν καὶ δένδρα, ἄτινα κατεκλούντο ὑπὸ τῆς ἥδυτης τῶν φυμάτων αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ τοῦ ἄδου ἄρχων ὁ Πλούτων, μὴ δυνάμενος ν' ἀντιστῆ εἰς τὴν γοντείαν τῶν μελῳδικῶν ἥχων, παραδίδωσιν αὐτῷ αἴτοιντι, εἰ καὶ ἀνῆκεν ἥδη εἰς τὸν ἄδον, τὴν σύζυγον Εὔρυδίκην, εἰς ἣν ἐπιτρέπεται μὲν νὰ συναναβῇ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὁρφεὺς παρέβη τὴν δοθεῖσαν ἐπιταγήν, δπως μὴ μεταστραφεῖς ἵδη τὴν σύνευνον κατὰ τὴν ἀνοδον, μεταφέρεται πάλιν αὕτη ἐκ νέου δπίσω ὑπὸ τοῦ Ἐρμοῦ εἰς τὸ ζοφῶδες τοῦ σκέτους βασίλειον. Τεταραγμένος ἐπὶ τούτῳ δίαν ὁ Ὁρφεὺς καὶ μὴ εὐρίσκων ἀνάπαιδαν καὶ ἡσυχίαν μῆτε εἰς Ἀσίαν μῆτε εἰς Αἴγυπτον, εἰς ἃς ἀπεδῆμπσεν, ἐπιστρέψει ἐπὶ τέλους εἰς τὴν πατρίδα, ἀφιερῶν ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.

'Ἐνταῦθα καταργῶν τὰς φονικὰς ἔκδικνσεις, οἰκοδομεῖ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀναιμάκτους βωμούς καὶ εἰσάγει ἐγκαθιδρύων τὴν **λύραν** ὡς σύμβολον παραστατικὸν τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀρμονίας. Τπέργυρως ἥδη ὃν μετέχει

¹ Σ. Μ. Οἱ ἐν τοῖς μυθικοῖς χρόνοις βιοῦντες Θρᾷκες ὕκουν οὐ μόνον τὴν καὶ νῦν ἔτι οὕτω καλουμένην ἐν Εὐρώπῃ χώραν, ἀλλὰ καὶ τὴν παρὰ τὸν "Ολυμπὸν, τὴν Πιερίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν παρὰ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὸν Ἐλικόνα. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δῆλον διὰ τί ὁ συγγραφεὺς τὴν Θράκην μάλιστα ὡς πατρίδα τῶν τε Μουσῶν ἴπολαμβάνει καὶ τοῦ κατωτέρῳ μνημονευομένου Λίνου. δοστις καὶ ἐν Θήραις ἐτιμᾶτο καὶ ἐν Ἀργεί. Καὶ ὁ Πλούταρχος δ' ἐν τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει, ὅτι ὁ Λίνος ἐξ Εύβοιας ἦν ποιῆσας θρηνούσις. Κατὰ δ' Εύσταθιον ἐν Ἰλιάδ Σ. 570 «ἡ ιστορία καὶ τρεῖς παραδίδωσι Λίγους».

τῆς τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα στρατείας (περὶ τὸ 1350 π. Χ.), πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ χρυσοῦ δέρατος γενομένης, καὶ διαφυλάττει τοὺς συστρατεύοντας· ἀπὸ παντοίων κινδύνων διὰ τῆς παντοδυναμίας τῶν μουσικῶν ἥχων καὶ φόδων. Ἐπανιών δὲ μετ' αὐτῶν εἰς Ἑλλάδα ἐπορεύθη εἰς τὴν πατρίδα, ἐν ᾧ προσβληθεὶς ἔφονεύθη ὑπὸ ἐκμανέντων βακχίδων, διότι περιεφρόνησε καὶ ἤτιμασε τὴν ὁργιαστικὴν αὐτῶν λατρείαν. Τὸ σῶμα τοῦ Ὁρφέως καταμελισθὲν ὑπὸ τῶν βακχίδων, ἐρρίφθη εἰς τὸν Ἔβρον ποταμόν· ἡ κεφαλὴ δύμως αὐτοῦ καὶ ἡ λύρα, παρασυρθέντα ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἥχθησαν εἰς τὴν νῆσον **Λέσβον**, ἥτις τὸ ἀπὸ τοῦδε ἡ κοιτὶς ἐγένετο γλυκυτάτων καὶ χαριεστάτων μελῳδιῶν.

Μετὰ τῆς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθείσος λατρείας τοῦ Βάκχου ἡ Διονύσου μετινέχθη ἄμα εἰς τὴν Ἑλλάδα νέα τις διεγερτικωτέρα ἱερατικὴ μουσικὴ ἐκ Φρυγίας, ἐν ᾧ κατὰ τὸν μῆθον πρῶτος ὁ **Τραγνες** πρὸς αὐλὸν ἥδε, συνοδεύων δι' αὐτοῦ τοὺς πρὸς τοὺς θεοὺς ὕμνους. **Μαρσύας** δ' ὁ τούτου υἱὸς διηγωνίσθη πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, αὐτὸς μὲν μουσικὸν δργανον ἔχων τὸν **αὐλόν**, δστις, ζωὴν ἐμπνέων καὶ ἐνθουσιασμόν, σύμβολον ὑπελαμβάνετο νέας καὶ ἐνθουσιαστικωτέρας πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας· ὁ δὲ Ἀπόλλων τὴν **λύραν**, ἥτις πραύνει πάσας τὰς ἀγρίας ὁμᾶς καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων. Τὴν νίκην τοῦ ἀγῶνος, εἰς δν συμπαρίσταντο, ἔκριναν αἱ Μοῦσαι ὑπὲρ τοῦ Ἀπόλλωνος, δστις τὴν θρασύτητα καὶ προπέτειαν τοῦ Μαρσύου ἡττηθέντος ἐκδικῶν ἀπέκτεινεν αὐτὸν λαβόντα θάνατον τραγικόν. Ο δ' εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας τοὺς αὐλῳδικοὺς ὕμνους λέγεται ὁ τοῦ Μαρσύου μαθητὴς **Ολυμπος**, εἰς δν καὶ ἀποδίδονται οὐ μόνον αἱ ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου δύμωνύμου αὐλότοῦ γενόμεναι ἐφευρέσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀρχαιοτάτων, ἀπλουστάτων καὶ ἀξιολογωτάτων φόδων τῶν Ἑλλήνων,

Οἱ Ἱερεῖς διέγνωσαν, δτι ὁ λαός, οὔτινος ὁ βίος ἦν ἔτι νηπιῶδης, εἶχε νοῦν ἐπιδεκτικὸν τῶν ἐν εἴδει ἀσμάτων γενομένων διδασκαλιῶν αὐτῶν· διὸ περιέβαλον ταχέως διὰ

δεσμοῦ κοινῆς θρησκείας πάντας τοὺς λίαν ἐξηπλωμένους καὶ μεγίστην ἐπίδοσιν ἔχοντας κλάδους τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Ἐπειδὴ δύμως διέφερον ἀλλήλων κατά τε τὰ ήθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς ιδιωτισμοὺς τῆς γλώσσης, εἰς διαλέκτους διακρινομένης, οἱ τὴν ιωνικὴν μάλιστα φυλὴν καὶ δωρικὴν καὶ αἰολικὴν καὶ ἄχαικὴν ἀποτελοῦντες, ἔχαρακτηρίσθησαν ἄμα διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων οὐ μόνον αἱ ὕστερον συστᾶσαι παρ' αὐτοῖς καλλιτεχνικαὶ σχολαί, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐφευρεθεὶς ἡ ίδιᾳ εἰθισμένος τρόπος τοῦ ἄδειν, τὰ μουσικὰ ὅργανα, τὰ εἶδον τῆς ποιήσεως καὶ οἱ ὅρθυμοι. Ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ ίκανὰς ἐποιοῦντο προσόδους διαδιδόμεναι θαυμαστῶς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διὰ μεγαλοπρεπῶν πανηγύρεων, αἵτινες προκύπτοντο συνδεδεμέναι δι' ἀγώνων παντοίων, εἰς οὓς ἀγομένους κατά τακτῶς φρισμένας περιόδους χιλιάδες μετέχοντες αὐτῶν συνέρρεον απανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀγῶνες δ' οὗτοι συνέστησαν, ὡς φαίνεται, κατ' ἀπάφασιν τῶν προμνημονευθέντων Ἀργοναυτῶν,¹ οἵτινες πῦχοντο νὰ ιδωσι πανηγυριζομένην δι' ὅμοιών θρησκευτικῶν ἑορτῶν τὴν αἰσίως γενομένην ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ διατηρήσωσι πάσας τὰς ἐλληνικὰς φυλὰς ἐν δμονοίᾳ κρατερῷ. Ὁνομαστότατοι τῶν ἀγώνων τούτων οἱ ἐν Ολυμπίᾳ, Πυθοῖ, (ἐν Δελφοῖς), ἐν Νε-

¹ Σ. M. Ούδεις τῶν ἐπαιόντων ἀγνοεῖ, ὅτι η σύστασις τῶν παρ'" Ἑλληνοὶ πανηγύρεων καὶ ἀγώνων εἰς τοὺς μυθικοὺς καὶ ήρωικοὺς χρόνους ἀνάγεται ὅτι δ' ὅμως ὀριζομένως ἀπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν, ὡς ὁ πανγγραφεὺς ισχυρίζεται, ἀγνωστον τυγχάνει δν. Ἐπιθεὶ Z. H. Krause: Ἑλληνικά. Die Gymnastik und Agistik d. Hellenen μάλιστα ἐν § 5. σελ. 8—11. Οἱ ἀγῶνες δύνανται, σιντόμως εἰπεῖν, δρῦῶς νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν γυμναστικήν, τὴν γένεσιν ἔχουσαν ἐν τῇ φυσικῇ κινήσει, η̄ς τὴν δυναμικὴν ἐνέργειαν ἔχετάζων ὁ ἀνθρώπος ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν ζῴων κατ' Ἀριστοτέλην (Περὶ τῆς κοινῆς τῶν ζῴων κινήσεως. Περὶ ζῴων πορείας), καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐφαρμόζων, ἔγνω ἐκ πειρας, δπόδουν ὠφελίμως ἐπιδρῷ ἐπὶ τὸ μυϊκὸν καὶ νευρικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἡ φυσικὴ δὲ κινήσις τοῦ χρόνου προσήντος διεπλάσθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς πολιτισμὸν προαγομένου· εἰς γυμναστικήν, ἐξ η̄ς, ὡς προείπομεν, οἱ ἀγῶνες προοΐλθον.

μέρα καὶ Ἰσθμοῖ (κορινθιακῷ Ἰσθμῷ) γινόμενοι, ὃν οἱ δὲ λυπτακοὶ διήρκουν ἐκάστοτε πέντε ἡμέρας. Τῆς ἑορτῆς ἔναρξις ἐγίνετο ἀφ' ἐσπέρας δι' ἵερῶν θυσιῶν, αἵς ἦκολούθουν τὴν ἐπομένην δρῦμος, σωμασκία καὶ παντοῖοι ἄλλοι ἀγῶνες, οἵτινες τὸ πέρας ἐλάμβανον διὰ ποιητικῶν καὶ μουσικῶν ἐπιδείξεις ἡ οὐδεὶς ἔν τοῖς ἀγῶσι τούτοις νικῶντας ως ἄθλον ἐδίδοτο δάφνης ἢ δρυὸς ἢ ἐλαίας στέφανος.¹ Καὶ οἱ μὲν συμπολῖται τῶν νικῶντων ὑπερήφανοι ἐπὶ τούτοις ὅντες ἴδρυον αὐτοῖς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ ἀνδριάντας· ἀοιδὸί δὲ καὶ ποιηταὶ ὕμνουν καὶ διηρώντον δοξάζοντες τὸ δνομα αὐτῶν δι' ἀσμάτων καὶ ποιημάτων. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χ. ἐωρτάζοντο τὰ Ὀλύμπια τακτῶς κατὰ πεντετηρίδα· τοσοῦτον δ' ἐτίμων οἱ Ἐλληνες αὐτά, ὃστε διηροῦν τὴν χρονολογίαν κατ' Ὀλυμπιάδας, ὃν ἐσχάτη ἐγένετο ἢ διακοσιοστὴν ἐνενκοστὴν τρίτην (394 μ. Χ. ἐπ' αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α'). Ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσιν, οἵτινες, τελούμενοι ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος νικήσαντος τὸν δράκοντα **Πύνθωνα**, ὥρισμένοι ἀρχῆθεν ἦσαν μόνον πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ ποιητικὴν τέχνην, συνέστη ἀγώνισμα μουσικῶν ἀσμάτων, ἀπερι συνωδεύοντο μὲν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς λύρας, βραδύτερον δ' ὑπὸ τοῦ αὐλοῦ, ἐλάμβανον δὲ πέρας ἐκτελούμενα μετὰ μιμικῆς τίνος ὁρχήσεως. Τὰ ἀσματα ταῦτα ἦσαν εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνος, δοστις πυθικὸς νόμος καλούμενος διηρεῖτο εἰς πέντε μέρη τὰ ἔξης· α' εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ δπλισιν πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀπόλλωνος, β' εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ δράκοντος, γ' εἰς τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος, δ' εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀπόλλωνος φονεύσαντος τὸ τέρας καὶ ε' εἰς τὴν ἐπινίκιον ἐπὶ

¹ Σ. Μ. Ἀκριδῶς εἰπεῖν τὰ διδόμενα τοῖς νικηταῖς ἄθλα ἦσαν πλὴν τοῦ κλάδου ἐκ φοινικοῦ, διδομένου ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἔθνικῶν πανηγύρεων, στέφανος ἐν μὲν τοῖς Ὀλυμπίοις ἀγριελαίας (κοτίνου) ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐν Ἀλτει δάσους· ἐν Ἰσθμίοις δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν σελινου, πολλῷ δὲ ὕστερον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορινθου (146 π. Χ.) πίτυος στέφανος· ἐν δὲ τοῖς Νεμέοις κατά τινας μὲν ἀλαίας, κατ' ἄλλους δὲ σελινου· ἐν δὲ τοῖς Πυθιοῖς δὲ φυνές στέφανος.

τοῦτο δρχησιν αὐτοῦ. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι (ἐν ὑστέροις χρόνοις) οἱ συνοδεύοντες τὸν ὕμνον αὐλοὶ ἀπεμιμοῦντο τὸν συριγμὸν τοῦ δράκοντος ἀποθνήσκοντος.¹ Πρῶτος νικήσας ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις λέγεται ὑπὸ Παυσανίου (X. 7. 2) ὁ Κρῆς **Χρυσόθεμες**, δεύτερος δὲ τούτου μνημονεύεται, ὅτι ἐνίκησεν φίδῃ ὁ **Φελάριμμων**, ὅστις πρῶτος διέταξεν ἐν τῇ πατρίδι Δελφοῖ τὰ χορικὰ ἄσματα τῆς ἐν τῷ ναῷ λατρείας τοῦ θεοῦ.²

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων τεσσάρων κοινῶν ἰερῶν πανηγύρεων καὶ πᾶσα καθ' ἐαυτὴν πολιτεία αὐτόνομος καὶ δὴ καὶ πᾶσα μεγάλη ὁπωσδήποτε πόλις εἶχε τὰς ἴδιας αὐτῇ ἔορτάς, ἃς ἐφαίδρυνον πάντοτε εὐθυμίαν παρέχοντες οἱ μετέχοντες τούτων ἀοιδοί. Τῶν ἔορτῶν δὲ τούτων ὄνομαστόταται ἦσαν τὰ Ἀθήνησι **Παναθήναια** καὶ τὰ ἐν Σπάρτῃ **Κάρνεια**. Κατὰ πάσας τὰς ἔορτὰς ταύτας παρείχοντο τοῖς νικηταῖς μέγισται τιμαί, αἵτινες ἐκέντριζον μὲν σφόδρα τὴν πρὸς δόξαν ἐπιθυμίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνεζωπύρουν τὴν δημιουργικὴν αὐτῶν δύναμιν, αἵτιαι δ' ἐγένοντο, ἵνα πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι εἰς ἀνέφικτον προαγθῶσι τελειότητα.

II

ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1000 — 700 π. χ.

ΤΑ ΤΩΝ ΡΑΨΩΔΩΝ ΕΠΗ

Τὰ ἀρχαιότατα ἐλληνικῆς ποιήσεως λείψανα ὕμνοι εἰσὶ θρησκευτικοί, ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν προμνημονευθέντα Ὁρ-

¹ Στράβ. 3, 10 ἢ c. 421—422.

² Σ. Μ. Κατὰ Φερεκύδην (παρὰ τῷ ἀρχαίῳ τοῦ Ὄμηρου Σχολιαστῇ ἐν ('Οδυσ. T 432) «πρῶτος (ὁ Φιλάριμμων, ὅστις καὶ Θρῆξ λέγεται) ἐδόκει χοροὺς (= χορωδίας) συστῆσασθαι». Ο δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει «Ἀπτοῦς τε καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος γένεσιν δηλῶσαι ἐν μέλεσι (τὸν Φιλάριμμωνα) καὶ χοροὺς πρῶτον περὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ιερὸν στῆσαι»..

φέα. Ωσαύτως οι παιᾶνες καὶ αἱ τῶν ἀοιδῶν προσφθίαι ἥδοντο ἐν τοῖς ιεροῖς ἀγῶσιν ἀρχῆθεν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν μόνων. "Ἐπειτα δ' δημως, δτε κοιναὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγίνοντο ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, οἵα ἡ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα καὶ μάλιστα ἡ ἐπὶ Τροίαν στρατεία πάντων τῶν Ἑλλήνων ἦνωμένων (1200 π. Χ.), ἀνάγκη παρέστη, ἵνα καὶ αὗται ὑμνηθῶσι καὶ ἐγκωμια-σθῶσιν ὡς τολμηρὰὶ ἡρώων πράξεις. Καὶ αἱ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη μετὰ τὰ Τρωικὰ ὀλοκλήρων φυλῶν γενόμεναι μετανα-στάσεις ἐκ τῆς ἐνεκα ἐσωτερικῶν τότε ἐρίδων σπαρασσο-μένης Ἑλλάδος εἰς τε τὰς νήσους καὶ τὰς δυτικὰς τῆς μι-κρᾶς Ἀσίας ἀκτάς, αἴτινες εἰς τελείας μετεβλήθησαν ἐλ-ληνικὰς ἀποικίας, συνέτειναν καὶ αὕται εἰς ἀφύπνισιν καὶ διέγερσιν τοῦ μουσικοῦ παρ'. "Ἑλλησιν αἰσθίματος, καθό-σον καὶ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς μᾶλλον πεπολιτι-σμένους τῆς Ἀσίας λαοὺς γοργῷ τῷ ποδὶ διεδόθη ὁ πολι-τισμὸς παρὰ τοῖς μετανάσταις τούτοις. "Ετι δὲ καὶ τὰ ἔξαισια καὶ παράβολα ἔργα τῶν ἡρώων τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, νι-κητῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανιόντων, ἐκέντρισαν καὶ ἀνεζω-πύροσαν τὸ παρ' αὐτοῖς ποιητικὸν πνεῦμα. "Ραψῳδοὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μεταβαίνοντες συνέλεγον παντοίας διη-γήσεις περὶ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων ἔργων, δπως μεταδώ-σωσιν αὐτὰ ἐπειτα ἐν ἀλληλουχίᾳ συνηρμοσμένα πρὸς τὸν λαόν. "Η διάδοσις δὲ τῶν συμβάντων τούτων ἐγίνετο ἐκά-στοτε δι' ἀπαγγελίας συνοδευομένης ὑπὸ μουσικῆς, ἥτις ἐνισχύουσα τὴν ἐκ τῶν λόγων αἰσθησιν, ἐδίδου αὐτοῖς ὠρισμένην διεύθυνσιν καὶ ὑθυμὸν καὶ διετύπου ἐπὶ τέλους αὐτὰ ἐν μέτρῳ πεποιημένα. "Η ζωηρὰ τῶν ὁμοίων τού-των ἀπαγγελία, συνοδευομένη ὑπὸ τῶν ἡχῶν τῶν ὑπ' αὐ-τῶν κρουομένων χορδῶν, διεπλάσθη εἰς ἄσμα· οἱ ἔρρυθμως δημως πρὸς ἀλλήλους συνειρμένοι ἐκεῖνοι μῆθοι ἐγένοντο ὃς αψωδία, ἐξ ὧν ὑστερον ἀπετελέσθη τὸ μέγα παρ' Ἑλ-λησιν ἔπος.

"Ιωνες μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Ἀττικῆς κατέλαβον ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου ἥδη π. Χ. αἰῶνος τὰς τε ἀκτὰς τῆς Λυδίας

καὶ τὰς ἐπικειμένας αὐτῇ νήσους, καὶ ὀνόμασαν Ίωνίαν.
Ἐνταῦθα περὶ τὸ 900 π. Χ. ἀκμάσας ὁ μέγιστος καὶ ἐνδο-
ξότατος τῶν ὁαψφδῶν ἐκείνων "**Ομηρος**" ἐποίησεν ἐν καλ-
λιεπεῖ γλώσσῃ καὶ τεχνικῷ ἔξαμετρῳ περιπαθῆ ἐπικὰ
ἄσματα καὶ ἐγένετο διὰ τε διδασκαλίας καὶ παραδείγματος
ὁ ἡγεμὼν τῆς περικλυτῆς τῶν ιώνων ἀοιδῶν σχολῆς. Εὐ-
φήμως πάνυ καὶ εύσεβῶς μνημονεύει ὁ "Ομηρος τῶν προ-
γεγενημένων ὁαψφδῶν **Θαμνόρεος**. **Δημοδόκου** καὶ **Φη-**
μέου, οἵτινες συνώδευον τὰς ἑαυτῶν ἀπαγγελίας διὰ τοῦ
ἔξ Αἰγύπτου μετενεχθέντος ἐγχόρδου δργάνου, τῆς φόρ-
μιγγος, διὰ τῆς κιθάρας ἢ χέλυος,¹ συγκινοῦντες τοὺς
ἀκροατὰς συχνάκις μέχρι δακρύων. 'Ο θεῖος ἀοιδὸς
ἀπ' οὐδεμιᾶς λείπων ἑορτῆς, ἐκάθητο ἐπ' ἀργυροῦ θρόνου,
παρὰ τὸν στῦλον τῆς πομπικῆς αἰθούσης ἐρειδομένου, καὶ
ἐχων πρὸ αὐτοῦ κύπελον πλῆρες ἀνθοσμίου οἴνου ἥδε
κλείζων τὰ ἔργα τῶν τε θεῶν καὶ ἀνδρῶν. Τὸ δὲ νεώτατον
ἄσμα ἥκούετο ἥδιστα καὶ προθυμότατα.

Τὴν γὰρ ἀποδήμητον μᾶλλον ἐπιχειρίουσ' ἀνθρώπου,
ἥτις ἀκονότεσσιν τεωτάτη ἀρετέληται.

'Οδυσ. α. 351 καὶ 352.

'Ο Θάμυρις, ὑπολαμβανόμενος, δτι μαθητῆς ἐγένετο τοῦ
προμνημονευθέντος Λίνου, τῶν πρώτων ἦν ἐν τοῖς πυθι-
κοῖς ἀγῶσι νικητής, συνοδεύων τὴν ἥδιστην καὶ θεοπεσίαν
ψωνὴν διὰ τῆς κιθάρας. Τολμήσας δμως ποτὲ νὰ διαγωνι-
σθῇ καὶ πρὸς τὰς Μούσας ἥττήθη καὶ τὰς ὅψεις ὑπ' αὐτῶν
διεφθάρη διὰ τὴν ἀλλογιστὸν τόλμην καὶ τὴν θε-
σπεσίαν ἀοιδὴν ἀφηρέθη.²

'Ο "Ομηρος" ἐγεννήθη πιθανότατα ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ.

¹ Σ. Μ. Χέλυς κυρίως εἶνε χελώνη, ἵς τὸ κέλυφος μετεσκεύ-
ασσεν δὲ Ἐρυνῆς κατὰ τὸν μῆθον εἰς λύραν, ἐντείνας ἐπ' αὐτῆς χορ-
δάς, ("Ορα ὑμν. 'Ἐρυ. 25 καὶ Ἑπῆς").

² Σ. Μ. Πλτοχ. περὶ μουσκ. III. 'Ομηρ. 'Ιλ. B. 594 — 600. 'Απολ-
λοδωρ. 1, 3, 3.

άγνοοῦμεν δύμας ἀτυχῶς τελέως τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Τὰ δ' ἀθάνατα ἔργα τοῦ ἀπαραμίλλου καὶ εὔμουσοτάτου τῶν ποιητῶν πιστὴ ἀπεικόνησις εἶνε τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τοῦ τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ ύφὴ τοῦ λόγου εἶνε εὐγενής, μεγαλοπρεπής καὶ ἀπαθής. Διὸ ἐν τοσαύτῃ τιμῇ παρ' Ἑλλασιν ἦν, ὅστε νομίζοντες ἐκεῖνοι ἀλάνθαστα τὰ φήματα αὐτοῦ θείας ἀπένεμον τιμάς ἀνδριάντας ἰδρύοντες καὶ ναοὺς ἀφιεροῦντες. Οἱ ύπ' αὐτοῦ διδαχθέντες καὶ κατὰ τὸ ἴδιον φρόνημα καὶ τὴν ἴδιαν γνώμην ἄδοντες Ὁμηρέδαις συνεπλήρωσαν καὶ ἐπεξέτειναν τὰς ἡραφδίας κατὰ τὴν ύφὴν τοῦ λόγου, ἥ αὐτὸς ἔχρονσατο, καὶ μετεδίδοσαν ἐπὶ αἰῶνας ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Πρῶτος, ὡς λέγεται, ὁ Σόλων¹ (590 π. Χ.) μετεφύτευσεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὄμηρικὰ ἐπη, διατάξας, δηπως ἄδωνται ὑπὸ πολλῶν ἐναλλάξ ἡραφδῶν ἐν ταῖς ἑορταῖς, αἵτινες πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς συνέστησαν. Υστερον δ' ὁ Πεισίστρατος οὐ μόνον τάξιν εἰς τὰς ἡραφδίας ἐπέθηκεν, ἀλλὰ καὶ ἀνέγραψεν αὐτὰς. Εἰς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους κριτικοὺς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς (170 π. Χ.) ὀφείλομεν τὴν ἔγγραφον φυλακὴν τῶν ὑπὸ τὸ δνομα τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὁδυσσείας περισσωθέντων 48 ὄμηρικῶν ἐπῶν.

'Ο ἐπὶ τῶν ὄμηρικῶν χρόνων ἀοιδός, πανταχοῦ ἀσπα-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος εἰς Ἑλλάδα τὰ ὄμηρικὰ ἐπη πήγαγε (κατὰ Πλουτ. Λυκούργ. 4, 4.) Λυκούργος δὲ τοῖς Σπαρτιάταις τοὺς νόμους δοὺς δὲ Σόλων διέταξεν ἐν Ἀθηναῖς, ὅπως ἀπαγγέλλωνται δημοσίᾳ. Πρῶτος δ' ὁ Πεισίστρατος ἐν δλον ἀπετέλεσε διασκευάσας τὰς ἡραφδίας καὶ κατὰ σύστημα τάξας διὰ τῶν διασκευαστῶν ποιητῶν, ὃν προϊστάτο ὁ Ἀθηνύθεν δρψικὸς ποιητὴς Ὄνομάριτος, καὶ ὅρθεν αὐτὸς ἦν ὁ νιὸς Ἰππαρχος (Πλατ. Ἰππαρχ. δελ. 22^ο Β.), ἵνα ἄδωνται ἐν τοῖς Πλαναθηναίοις. Σημειωτέον, δτι δὲ Θουκυδίδης (VII. 55) πρεσβύτατον νιὸν λέγει οὐχὶ τὸν Ἰππαρχον, ἀλλὰ τὸν Ἰππιανῶστε κατὰ Θουκυδίδην μᾶλλον εἰς τὸν Ἰππιαν τυραννήσαντα πρέπει νὰ ἀποδοθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος περὶ Ἰππαρχου λεγόμενα, δτι πινάκασε τοὺς ἡραφδοὺς «Παναθηναῖοις ἐξ ὑποληφεως (ἐναλλάξ) ἐφεξῆς αὐτὰ (τὰ Ὁμηρου ἐπη) διιέναι». Γνωστὸν δ', δτι ἡ γνωσιότης τοῦ δραλδοῦ τούτου τοῦ Πλάτωνος ἀμφισβητεῖται.

στὸς καὶ περίβλεπτος ὡν καὶ ἔνθερμον εὐρίσκον ύποδοχῆν, ἦν δὲ ποιητὴς ἄμα καὶ ψάλτης συνοδεύων τὰ ἄσματα διὰ τῆς φύσεως οὐ γιγαντιαῖς, αἴτινες ἔγχορδα δργανα οὔσαι κοινόν, φαίνεται, εἶχον ὄνομα λύραν ἢ χέλυν. Ἡ γνῶσις δὲ τοῦ συνοδεύειν τὰ ἐπι δι' ὀργάνους ἦν οὕτως ἀναγκαία εἰς τὸν ποιητὴν καὶ ἀπαραίτητος, ὥστε δὲ **Ἡσέοδος**, δοτὶς ἀρχηγέτης ἐγένετο τῆς ἐν Βοιωτίᾳ περὶ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἢ καὶ πρότερον ἀκμασάσης ἀοιδῶν σχολῆς, «ἀπελάθη τοῦ ἀγωνίσματος, ἀτεού κιθαρίζειν ὁ μοῦ τῇ φύσει δεδιδαγμένος». ¹ Ως δὲ πρότερον οἱ ιερεῖς μόνοι, οὕτω καὶ νῦν οἱ ἀοιδοὶ ἐκέκτηντο γνῶσεις, δι' ὧν ἐδύναντο νὰ ἐπιδράσωσι προτρεπτικῶς καὶ ὀφελίμως ἐπὶ τὴν ἔξευγένισιν τοῦ καθόλου τῶν Ἑλλήνων ἥθους. Πεζοποροῦντες οὕτοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἐλάμβανον πειραν τῶν ἐν αὐταῖς μετεδίδοσαν τὰς ἴδιας γνῶσεις καὶ συνετέλουν οὕτω τὰ μάλιστα, ὅπως παρεύπται καὶ εὐημερῷ ὁ λαός. Παρὰ πάσαις ταῖς δημιοσίᾳ καὶ ἴδιᾳ γινομέναις ἑορταῖς διῆκουν τὰ τῶν ἀοιδῶν ἄσματα, χορευταὶ δὲ ἀδοντες ἄμα ὀρχοῦντο πρὸς τὸν ἥχον τοῦ αὐλοῦ ἢ τῆς λύρας. Καὶ οἱ εἰς βραχείας δὲ φράσεις συνιστάμενοι πολιτικοὶ νόμοι καὶ δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ Δράκοντος (624 π. Χ.) οἱ δι' αἴματος γεγραμμένοι,² (ώς ὑπὸ Δημάδου ἐλέγετο), μετεδίδοντο τῷ λαῷ ἐπαδόμενοι· διὸ δὲ λέξις «νόμοι» σημαίνει καὶ ἄσματα καὶ νόμους ἄμα πολιτικούς.

Εἰς τὰ ἀρχαιότατα παντὸς λαοῦ μουσικὰ δργανα καταλέγονται πάντοτε τὰ ψυθμικῶς μόνον θορυβητικὰ καὶ ταταραχῶδην τοιαῦτα παρ' Ἑλλησιν ἥσαν τὸ τύμπανον (φύτρον), τὰ ἐκ ξύλου πλαταγοῦντα, οἷον τὸ κρόταλον καὶ σεῖστρον καὶ τὰ μετάλλινα λεκανοειδῆ, οἷον τὸ κύμβαλον. Γνωστὰ δὲ εἴτα γίνονται τὰ ὀστέινα, καλαμόφωνα καὶ συριγγόφωνα (σύριγγες) καὶ οἱ ἐκ σκλη-

¹ Σ. Μ. Παρὰ Παυσν. Χ, 7, 3.

² Σ. Μ. Σύμμερον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν μάλιστα τῆς «Ἀθηναίων πολιτείας» τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ γνώμην, διτὶ παντὸς ἀμαρτημάτος ποιηὴ θάνατος ἢπερ Δράκοντος ἐπιβεβλημένος, δὲν ισχύει.

ροῦ ξύλου κατασκευαζόμενοι αὐλοί, οἵτινες ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις κεκοσμημένοι παρ' Ἑλλησιν ἥσαν διὰ προστομίδων ἢ γλωττίδων, ὅπως ὁ ἄνχος πληρέστερος ἢ ὀξύτερος γίνηται. Ὁ Ὀμηρος λόγον ποιεῖται, πλὴν τῶν ἥδη μηνυούντων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγχόρδων δργάνων, καὶ περὶ τοῦ μοναύλου ἢ αὐλοῦ καὶ τῆς ἔξτητά συνήθως καλάμων διαφόρου μήκους συνισταμένης σύριγγος, ἀλλὰ ὄμοις μόνον, ὅπως συνοδεύωσι πάντοτε τάς τε φόδας καὶ τὴν ὅρχησιν. Ἀντὶ δὲ σαλπίγγων χαλκίνων καὶ κερατίνων, ἀς πολλῷ ὕστερον οἱ Ἑλληνες ἐν πολλῇ τῇ χρήσει εἶχον, ὑπῆρχον ἀναπληροῦντες αὐτὰς οἱ μεγαλοφωνότατοι καὶ πρυκες, ὃν περικλυτὸς καθ' ἄπαντα τὸν κόσμον δι' Ὀμῆρου ἐγένετο ὁ «χαλκεόφωνος» **Στέντωρ**.

Τὸ ἐγχόρδον τῶν προγενεστέρων Ἑλλήνων ἀοιδῶν δργανον, οὐ δὲ εὔρεσις εἰς τὸν Ἐρυἄν ἀποδίδοται ἢ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τέσσαρας εἶχε μεμονωμένως ἐντεταμένας χορδάς. Τὸ δ' ἀρχαιότατον τετράχορδον τοῦτο δργανον τοσοῦτον ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων ἐτιμᾶτο, ὡστε ἡ ἔκτασις (τὸ διάστημα) τῶν χορδῶν αὐτοῦ (quarte)⁴ ἐλαμβάνετο ὡς βάσις πάντοτε εἰς πάντα τῆς μουσικῆς τὰ συστήματα τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἄνχοι τῶν τριῶν ἀρχαιοτάτων ἐλληνικῶν τρόπων (modi), δν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἀοιδοῦ, ὠρισμένος ἦν ἅμα οὐ μόνον ὁ ὄλος χαρακτήρ τοῦ ὑπὸ τῆς μουσικῆς συνοδευομένου ποιήματος, ἀλλὰ καὶ ὁ ύρθμος καὶ ἡ δλη αὐτοῦ ἐκφανσις, φαίνεται, ὅτι εἶχον τὰς ἀκολούθους ἀναλογίας.

τρόπος λυρικὸς	τρόπος φρυγικὸς	τρόπος δωρικὸς
do re mi fa 1 1 1/2	re mi fa sol 1 1/2 1	mi fa sol la 1/2 1 1

Οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες παραδιδόσιν ἥμην τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων τετραχόρδων καὶ τῆς

⁴ Σ. Μ. Τοῦ τετραχόρδου τούτου αἱ χορδαὶ ἡ θυμοσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν, ὡς οἱ παλαιοὶ ἐλεγον κατὰ τὸν διὰ τεσσάρων λόγον. Πλουτ. περὶ μουσ. XXIII.

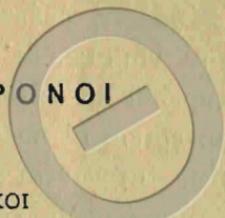
βραδύτερον γενομένης βελτιώσεως καὶ ἐπαυξήσεως αὐτοῦ, διαφωνοῦσιν ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν μέσων τόνων ὀσαύτως δ' ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἀκριβῶς παραδίδοται τὸ ἀπόλλυτον τοῦ νῦν ψοῦ ὡρισμένου τινὸς τόνου τοῦ παρ'. "Ελληνοὶ συστήματος τῆς μουσικῆς. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δῆλον διὰ τί αἱ μὲν ὁνομασίαι τῶν τετραχόρδων τούτων συνεχῶς ἕδον παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐναλλάσσονται πρὸς ἀλλήλας, οἱ δὲ νεώτεροι συγγραφεῖς μόνον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς δύνανται νὰ ἀποδώσωσι διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων τὸ τονικὸν αὐτῶν νῦν.

III

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

700 — 555 π. Χ.

ΑΤΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Οἱ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς σχολῆς προελθόντες ἀοιδοὶ διέδοσαν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τῆς μικρᾶς Ἀσίας οὐ μόνον τὴν ποίησιν καὶ μουσικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐπιστήμην καὶ αἰσθησιν καὶ πολιτισμὸν ἡμεροῦντα τὰ ἄγρια ἥθη. Οἱ δὲ τῶν ἀποικιῶν τούτων κάτοικοι ἐν στενῇ ἐπικοινωνίᾳ ὅντες διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας πρὸς τὴν μυτρόπολιν ἔσπειραν καὶ ἐν αὐτῇ τὸν σπόρον εὔγενεστέρουν καὶ λεπτοτέρους πολιτισμοῦ. Πεσὼν δ' ὁ σπόρος οὗτος ἐφ' ἀπαλὴν καὶ ἀγαθὴν γῆν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη προαχθεὶς κατὰ μικρὸν εἰς ἀκμήν, ὥστε, ὥσπερ πρότερον ἡ Ἀσία καὶ Ἀφρική, οὕτω νῦν ἡ Εὐρώπη ἡ κυρία ἔδρα ἐγένετο καὶ κοιτὶς λεπτοτέρων καὶ βαθυτέρων ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄρα, ἡς ὁ περίλαμπρος ἥλιος νὰ διαφωτίσῃ ἐμεὲλλε τὴν ἔτι ὑπὸ ὁμίχλης κεκαλυμμένην Εὐρώπην, ἡ μουσικὴ ἐγένετο ἐν τῶν οὐσιωδῶν μέσων, ὅπως ἡμερώτερα καὶ λεπτότερα γένωνται τὰ ἥθη καὶ εὔγενη ἐμπνευσθῶσι καὶ ἀναζωπυρθῶσιν αἰσθήματα. Οὕτως ὁ Πολύδιος

διηγεῖται, ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν Ἀρκάδων νομοθέται ἴδρυοντες τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν καὶ ὁνθμίζοντες τὸ πολίτευμα, ὑπὸδψει μάλιστα ἔσχον τὴν εὐεργετικὴν τῆς μουσικῆς ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ παῖδες ἔθιζό-μενοι εἰς τὴν μουσικὴν ἥδον ὕμνους εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ διδασκόμενοι ὅρχοσιν ἡσκοῦντο ἅμα εἰς τὰ πολεμικὰ ἡχοῦντος τοῦ αὐλοῦ. Καὶ ἐν πάσαις μὲν ταῖς τοῦ βίου ἀσχολίαις ποικίλα ἥδοντο ἄσματα, ἐν δὲ ταῖς τοῦ Βάκχου ἑορταῖς διηροῦντο παῖδες καὶ ἔφηβοι εἰς δύο χοροὺς καὶ ἑτέλουν πρὸς τὸ μέλος τῶν αὐλῶν¹ πανηγυρι-κοὺς ἀγῶνας.¹

Ἡ **Σπάρτη** ἐκέκτητο ἥδη ἀπὸ τοῦ 888 π. Χ. διὰ Λυ-κούργου νόμους, δι’ ᾧ τοῦτο μάλιστα ἐσκοπεῖτο, ἔντονα καὶ νευρώδη τὰ σώματα νὰ γένωνται καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῶσι καὶ καρτερικοὶ οἱ πολῖται διὰ τούτων ν’ ἀποδειχθῶσιν, δπως ἀνδρείως ἀμύνωνται ἐπερχομένους τοὺς πολεμίους. Ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεία προσελάβετο διὰ τῶν νόμων τούτων μείζονα πολιτικὴν δύναμιν ἐπικρατήσασα τῶν ταυτο-χρόνως διαπλαττομένων ἀσθενεστέρων ἐλληνίδων πόλεων, ὃν ἡγεμὼν ἦν, ἄχρις οὗ αἱ Ἀθῆναι μεγάλαι γενόμεναι διὰ νόμων, οἵτινες ἔτι καὶ τὰς πνευματικὰς τῶν πολιτῶν δυ-νάμεις ἀνέπτυσσον καὶ προῆγον, ὑπερέβαλον τὴν Σπάρ-την πεφοβημένην. Οἱ Λυκοῦργος, πρὸν γένηται νομοθέτης, ἀπῆλθεν εἰς Κρήτην, δπως γνωρίσῃ ἐκεῖ καὶ σπουδάσῃ τοὺς ἐπὶ μακρὸν δοκιμασθέντας νόμους τοῦ Μίνωος. Ἐν-ταῦθα ἐγνώρισε τὸν **Θαλῆν** καὶ **Θαλήταν**, ὃς παρὰ τὰς ἀμφιβόλους εἰδήσεις, ἃς περὶ αὐτοῦ ἔχομεν, συχνὰ ὑπο-λαμβανομένου καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Σόλωνος ἀκμάσαντος Θά-λητος τοῦ Μιλησίου, φαίνεται ὅμως συνενῶν ἐν ἑαυτῷ πλεονεκτήματα πολιτικοῦ ἀνδρός, παγκοσμίου ἀπολαύον-

¹ Σ. Μ. 'Ο Πολύβιος ἐν IV. 21, 3 λέγει «καὶ πρὸς τούτοις συνό-δους κοινὰς καὶ θυσίας πλείστας ὄμοιώς ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κατεί-θισαν, ἔτι δὲ χοροὺς παρθένων ὄμοῦ καὶ παιδῶν, καὶ συλληβδῶν πᾶν ἐμπχανήσαντο, σπεύδοντες τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέραμνον (τραχὺ) διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πραῦνειν».

τος φήμης ως σοφοῦ καὶ ἀσιδοῦ. Τὰ ἄσματα τοῦ Κροτὸς Θαλῆτου οὐ μόνον ἀκαταμάχητον, ως ἐλέγετο, ἥσκουν κράτος ἐπὶ τὰς καρδίας, ἀλλὰ μάλιστα φαίνονται ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ ἴῶνται καὶ νόσους διὸ καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον μετεπέμψατο αὐτὸν εἰς Σπάρτην, ὅπως καταπαύσῃ διὰ τῶν μαγευτικῶν φύσεων τὸν ἐν αὐτῇ λοιμόν. Ἀκολουθήσας λοιπὸν τῷ Λυκούργῳ¹ εἰς Σπάρτην ἐφυγάδευσε διὰ τῶν ἄσμάτων τὴν νόσον, ως λέγεται, καὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ προτρέπων εἰς ὅμονοιαν καὶ πρὸς τοὺς νόμους ὑπακοὴν ἀρωγὸς ἥλθε τῆς ἀνακαινιζομένης μὲν καὶ ἀνασχηματιζομένης Σπάρτης, συντεταραγμένης δὲ ἐνεκα ἐσωτερικῶν ἐρίδων. Ἐποίησε δὲ ὁ Θαλῆτας ὕμνους (πατανας) καὶ θρησκευτικὰ χορικὰ ἄσματα (ὑπορχίη ματα), πρὸς τὴν τῶν θεῶν λατρείαν ἀρμόττοντα, καὶ διέταξε τὰς ἐνοπλίους δροχήσεις (πυροίχην), ἃς, ἀποτελούσας ἄμα μέρος τῆς γυμναστικῆς, ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνατρεφομένη νεότης.² Αἱ δωρικαὶ μελῳδίαι τοῦ Θαλῆτου ἦδοντο ἐν Λακεδαιμονίῳ ἐπὶ μακρὸν ἔτι μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ· ὁ δὲ Πυθαγόρας, ὅστις ἡκμασε τριακόσια ἐπη ὕστερον, λέγεται, ὅτι καὶ οὗτος ἐτέρπετο θελγόμενος ὑπὸ τῶν ἐκείνου παιάνων.

Οἱ τοῦ Λυκούργου νόμοι συνταχθέντες καὶ τοῖς πολίταις παραδοθέντες δὲν ἀνεγράφουσαν, ἀλλὰ διεμνημονεύοντο ἀείποτε ἀδόμενοι ἢ ἀπαγγελλόμενοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ νόμοι οὗτοι ἐκράτυνον μὲν καὶ ἐπαιδαγώγουν τὸν λαὸν οὕτως, ὡστε ἀπτόπτος νὰ βαίνῃ πρὸς τὸν πόλεμον, ἐκώλυον ὅμως ἄμα καὶ πᾶσαν πρόσοδον καὶ ἐμποδὼν ἐγίνοντο διὰ δεσμῶν ἀναστατικῶν εἰς προαγωγὴν τῶν ἐλευθερίων καὶ καλῶν τεχνῶν. Οὕτως ἄρα περιωρίσθη καὶ ἡ τῶν Σπαρτιατῶν μονοσικὴ εἰς τοὺς τέσσαρας τόνους τοῦ ἀρχαίου δωρικοῦ τετραχόρδου καὶ εἰς τὰς σεμνὰς καὶ ἀπλᾶς θρησκευτικὰς χορῳδίας, αἵτινες διακυ-

¹ Σ. Μ. Κατὰ Κ. Ο. Μύλλερον (Ἱστορ. τ. Ἑλλ. Φιλολ. I. σελ. 234 κατὰ μετάφρ. Κυπριανοῦ) ὁ Λυκούργος ἦν πολὺ προγενέστερος τοῦ Θαλῆτου ἀκμάσαντος περὶ τὸ 620 π. Χ.

² Σ. Μ. Μάλιστα ἐν ταῖς γυμνοπαιδείαις ('Αθην. XV.).

μαινόμενοι ἐν αὐτοῖς κατεστάθησαν ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ὀρισμέναι διαρκῶς. Καὶ ὅμως περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο πάντες οἱ μελωδοί, ὅπως ἀναγνωρισθῶσιν ὡς δόκιμοι καὶ ἐπαινεθῶσι καὶ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς μουσικῆς Σπάρτη. Οἱ δὲ εὐτολμότατοι καὶ εὐφύεστατοι τούτων πολλαχῶς καὶ ἐτόλμησαν πολλάκις νὰ διαρρήξωσιν ἢ τούλαχιστον εὔρυνωσι τοὺς φραγμούς, οἵτινες τεθειμένοι ἐνταῦθα ἦσαν ἐπὶ τὴν ἐλευθέριον τῆς μουσικῆς τέχνην. Διὸ ματαίως προσεπάθησαν οἱ αὐτηροὶ Ἐφοροὶ νὰ ἀποκωλύσωσι τὴν Σπάρτην ἀπὸ παντοίων ἀναμορφώσεων· ἢ νέα ἄλλων χρόνων μουσικὴ ἐγένετο μὲν καὶ ἐνταῦθα ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ δεκτή, ἀλλὰ μόνον βραδύτερον καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας.

Τίνα δύναμιν ἱκανὴ ἦν μουσικὴ ἐνθουσιῶσα νὰ ἔμπνεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν τραχέων καὶ ἀρμῶν Σπαρτιατῶν ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν τῷ β' μεσσηνιακῷ πολέμῳ (682 π. Χ.) γενόμενα. Ἡττηθέντων τῶν Σπαρτιατῶν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Μεσσηνίους μάχαις, συνεβούλευσεν αὐτοῖς ἐρωτηθὲν τὸν δελφικὸν μαντεῖον νὰ προσλάβωσιν ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως εὔτυχήσωσι, στρατηγόν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπεμψάν αὐτοῖς ὡς τοιοῦτον πρὸς χλεύην μετὰ πονηρίας ὑποκερυμμένης τὸν χωλὸν καὶ τῆς νεότητος διδάσκαλον καὶ ἀοιδὸν Τυρταῖον.¹

¹ Σ. Μ. Τῶν παλαιῶν, ὅσοι περὶ Τυρταίου λόγον ποιοῦνται, ὁ μὲν τοῦ Πλάτωνος Σχολιαστῆς (Νόμ. Ι. σελ. 629 Α), ὁ Παυσανίας (IV, 15, 3) καὶ ὁ Σουΐδας (ἐν Δ. Τυρταῖος) παραδιδόσιν, ὅτι ὁ Τυρταῖος καὶ χωλὸς τὸν ἔνα πόδα ἔν καὶ ἀμβλὺς τὸν νοῦν καὶ διδάσκαλος γραμμάτων. Οἱ προγενέστεροι ὅμως τούτων Πλάτων (ἐν τῷ προμνημονεύθεντι χωρίῳ) καὶ Λυκοῦργος (Λεωκρ. § 106) καὶ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Θ (Ε), 6 (7) 2) ἀγνοοῦσι ταῦτα. Τούναντίον δὲ καὶ ὁ Λυκοῦργος καὶ Διόδωρος (XV, 66, 3) καλοῦσιν αὐτὸν ὁ μὲν στρατηγὸν ὁ δὲ Διόδωρος ἡγε μόνα (Λακεδαιμονίων) καὶ ποιητὴν. Καὶ ὁ Παυσανίας δὲ λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι «καὶ τὰ ἐλεγεῖα καὶ τὰ ἐπὶ σφίσι (Λακεδαιμονίοις) τὰ ἀνάπαιστα ἥδεν». ὁ δὲ Σουΐδας καλεῖ αὐτὸν ἐλεγειοποιὸν καὶ αὐλητὴν. Ἐκ δὲ τῶν εἰς ἡμᾶς περισθέντων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τυρταίου ποιημάτων καὶ συνετὸς φαίνεται καὶ οὐχὶ ὁ τυχών, ἀλλ' ἀγαθὸς ποιητής. Διὰ τῶν ποιημάτων δὲ τούτων τοιοῦτον ἐνέπνευσε τοῖς ἀποτεθαρρουμένοις Σπαρτιάταις ἐνθουσιασμὸν καὶ καταφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον, ὥστε λαμπρῶς ἐνίκη-

Καταφρονήσαντες δύως καὶ δλιγωρήσαντες αὐτοῦ οἱ Σπαρτιᾶται, ἡττήθησαν πολεμήσαντες. Ἀλλὰ νῦν ἐνέτεινεν δὲ Τυρταῖος τὴν φωνὴν ὑψώσας καὶ ἔξεκαυσε διὰ τῶν θουρίων ἀσμάτων πρὸς φρυγικὸν αὐλὸν ἀδομένων τὸ θάρρος αὐτῶν· ἐν τινὶ δὲ νέᾳ μάχῃ¹ πολεμήσαντες πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Εἰς τὸν Τυρταῖον, δοτὶς ἐν μελῳδίαις συγκινούσαις ἔξόχως καὶ τὴν ἀνδρείαν ὑμνοσε καὶ τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον καταφρόνησιν, ἀπένειμαν οἱ Σπαρτιᾶται τὰς μεγίστας τῶν τιμῶν πολίτην Σπαρτιάτην ποιήσαντες, καὶ ἦδον τὸ ἀπὸ τοῦδε τὰς ωδὰς αὐτοῦ καὶ τοὺς παιᾶνας πάντοτε πρὸς τῆς μάχης, ἥχούντων τῶν λιγυρῶν αὐλῶν.

Πέρας λαβόντων τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων, διατρίβων ἐν Σπάρτη καὶ δὴ καὶ ἐνδημος ἥδη γενόμενος ἐν αὐτῇ ὁ

σαν τοὺς Μεσσηνίους. Ἀστεία δὲ πάνυ φαίνεται ἢ μεταποίσις, ἢν τινες τῶν παρ'² ἡμῖν ιστορίας συγγραψάντων ἐποίησαν τῶν λόγων τοῦ Παυσανίου «γραμμάτων διδάσκαλος» εἰς γραμμάτων διδάσκαλος, αὐτοί, φαίνεται, τοιοῦτοι ὄντες. Ἀληθῶς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν παιδαρίων αὐτῶν ἀκατάληπτον ὑπολαμβάνεται, πῶς ἡλιθιος καὶ εὔτελης ποιητὴς κατώρθωσεν διὰ τοῦτο ἥδηνάτουν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐπὶ δὲ ἢ μεταξὺ Αθηνῶν καὶ Σπάρτης ἀντιζηλία, ἢν ἔνεκα δῆθεν τοιοῦτον εὔτελην ποιητὴν ἐπεμψάν οἱ Αθηναῖοι, ἐν μεταγενεστέροις ἀνεπτύχθη χρόνοις μάλιστα ἀπὸ τῶν Περσικῶν διότι η δύναμις τῆς Σπάρτης ἐν οἷς ἐξην χρόνοις ὁ Τυρταῖος (β' μεσσην. πόλεμ. 545 — 628 κατὰ τὰς νεωτέρας ἡρεύνας) οὐδαμῶς ἢν σφύδρα ἐπιφόδιος, φιλίως δὲ μάλιστα δύναται τις εἰπεῖν διέκειντο καὶ τότε καὶ πολλῷ ἔτι ὑστερον οἱ Αθηναῖοι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, οὓς ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν (515 π. Χ.), διόπεις ἔξωσθῆ ὁ Ἰππίας. Τὸ τῆς χωλότητος τοῦ ποιητοῦ ἐξηγεῖται προελθόν ἐκ τῆς τῶν ποιημάτων χωλότητος, ἀνίσων τῶν στίχων τοῦ ἔξαμέτρου καὶ πενταμέτρου ὅντων. Οἱ μεταγενέστεροι λοιπὸν συγγραφεῖς ἐξ ὑστέρων κρίνοντες καὶ ἀποκρύψους καὶ ἐπιπολῆς γεγραμμένας παραδόσεις ὑπ'³ ὄψει ἔχοντες ίσως, διὰ ἀβασινίστως παρέλαβον, ἐπὶ τὸ χλευαστικώτερον ἐμνημόνευσαν τοῦ Τυρταίου. Ἐκ τούτων δρα πάντων εὔδηλον, ὅτι οἱ Αθηναῖοι ἀγαθὸν ἐπεμψάν τοῖς Σπαρτιάταις ποιητὴν, δοτὶς πιθανῶς καὶ τῆς στρατηγικῆς, μάλιστα ἐν ταῖς πολιορκίαις, εἰς διὰ οἱ Αθηναῖοι διεκρίνοντο, οὐχὶ παντάπασιν ἀμοιδος ἥν.

¹ Σ. Μ. Ἐν τῇ μεγάλῃ λεγομένῃ τὰ φρεστά.

Λυδὸς τὸ γένος Ἀλκμάν, κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἀκραιφνῆ καὶ ἡ θρυπτὸν πρός τε τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν ἔρωτα. Ἡ τῶν Δωριέων λυρικὴ χορικὴ ποίησις, δι' ᾧ ἐδοξάζοντο καὶ ὑμνοῦντο ἐν μελῳδίαις παραστατικαῖς ὁρυγῆς ἐνθουσιώδοις, οἵ τε θεοὶ καὶ ἡ γλυκυτάτη πατρὸς καὶ ἐπηνεῖτο ἡ πρὸς ἀρετὴν ἐμμονὴ τῶν ὀπλιτῶν ὡς πᾶσαν εὐδαιμονίαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσα, προσελάβετο νῦν πρῶτον δι' αὐτοῦ μείζονα σπουδαιότητα καὶ τεχνικὴν διάπλασιν. Ὁ Ἀλκμάν ἐμελοποίησεν φδὰς παρθενίοις (ἀδομένας ὑπὸ παρθένων), καὶ ἐγένετο, ὡς ὑπελαμβάνετο, καὶ ὁ εὑρετὴς τῶν ἐν Λακεδαίμονι πολεμικῶν φυσάτων, ὄνομαστῶν διά τε τὴν λακωνικὴν βραχυλογίαν, τὴν δύναμιν καὶ ζωτικότητα.

Χορὸς τῶν γερόντων

ἄμμες ποκ' ἥμες ἀλκυμοὶ reariai.

Χορὸς τῶν ἀκμαζόντων

ἄμμες δὲ γ' εἰμέρ· αἱ δὲ λῆσ πεῖρατ λαβε.

Χορὸς τῶν παιδῶν

ἄμμες δὲ γ' ἐσεψεθα πολλῷ κάρφορες.⁴

Διὰ τῆς ποιήσεως ὑμνοῦντο τὸ κατάρχας ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἴπομεν, θεοὶ ἡρωες θείαν περιθεβλημένοι αἰγλην· τὸ ἀπὸ τοῦδε δόμως ὑμνεῖτο καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνδρίαν ἔρωτας καὶ ἐπηνοῦντο οἱ ἐν πολέμοις ἀριστεύοντες ἡρωες καὶ οἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι νικηταί. Υπηρετικὴ δὲ μάλιστα νῦν ἐγένετο ἡ ποίησις καὶ τοῖς ποιηταῖς αὐτοῖς, ὁξέως ἐπιτιθεμένοις καὶ ἰσχυρῶς ἀμυνομένοις, εἰ προσεβάλλοντο. Τῶν ἀρχαιοτάτων προοϊδαστῶν τῆς εύ-

⁴ Σ. Μ. Πλούτ. Δυκουργ. 21. Προβλ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδ. XV. Αἱ φδαι αὐται κατὰ Πολυδεύκην ('Ονομαστ. IV. 197) ἐκαλοῦντο τριχορία, ἦν συνέστησεν, ὡς ἐπιστεύετο, ὁ Τυρταῖος. Τὰ μὲν «παρθένια» δὲν ἦσαν ποιῆματα πρὸς παρθένους ἔρωτικά, ἀλλὰ ποικίλα, σεμνὰ καὶ πανηγυρικά φυσατα ὑπὸ παρθένων φύδομενα· τὸ δὲ «λακωνικὸν» λεγόμενον μέτοσν, ὅ ἐστιν εἶδος ἀναπαίστων, ἐξ ὧν τὰ ἐμβατήρια ὁ Τυρταῖος ἐποίησεν, ἀμφίβολα, ἢν ὁ Ἀλκμάν ἐξεύρεν.

ρυτάτας διαστάσεις λαβούσης ταύτης λέγεται ὁ τῇ τῶν Ἰώνων σχολῆ καὶ αὐτὸς καταλεγόμενος Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος (688 π. Χ.), δοτις πρός τε ἄλλοις ἵστα τῷ Ὄμηρῷ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀφιερωθείσης μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς ἀνάμνησιν ἀμφοτέρων. Αἱ μὲν φόδαι αὐτοῦ, ὡς αἱ τοῦ Ὄμηρου φαψφδίαι, ἀπηγγέλλοντο δημοσίᾳ βραδύτερον ὑπὸ φαψφδῶν· ἐν δὲ τοῖς δλυμπιακοῖς ἀγῶσιν ἔτυχε φρασθείσου ποιήσας ὑμνον εἰς Ἡρακλέα. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδοται καὶ ἡ εὑρεσίς τοῦ ιά μ β ο υ, δι’ οὗ ἐκαυτηρίαζε τὴν μωρίαν καὶ τὴν κακοήθειαν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἀρχιλόχου τοσοῦτον ἦν ἐνδεῆς φύσεως ἀνδρικῆς καὶ τὰ ἰαμβικὰ ποιῆματα τοσοῦτον δικτικὰ ἦσαν, ὥστε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπηγόρευσαν ἔνεκα τούτου οὐ μόνον αὐτῷ τὴν εἰς τὴν Λοκεδαίμονα εἰσαδόν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ποιημάτων εἰσαγωγήν.¹ Λυκάμπης ὁ συμπολίτης τοῦ Ἀρχιλόχου παραβὰς τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ὅπως ἐκδώσῃ αὐτῷ εἰς σύζυγον τὴν νεωτάτην τῶν θυγατέρων Νεοβούλην τοσοῦτον καυστικῶς καὶ πικρῶς προσεβλήθη καὶ ἐμικτηρίσθη διά τινος τοῦ Ἀρχιλόχου μεστοῦ ἐκδικήσεως ποιῆματος, ὥστε καὶ οὗτος καὶ ἡ θυγάτηρ ἐξ αἰσχύνης καὶ θλίψεως πολλῆς εἰς ἀπελπισμὸν καταντήσαντες ἀπηγχονίσθησαν. Κατὰ Πλούταρχον ὁ Ἀρχίλοχος ἐτελειοποίησε τὴν ὁυθμοποιίαν τὴν χρέοι τῶν χρόνων ἐκείνου ἐπικρατοῦσαν ἔτι ἐν τοῖς ποιήμασι καθόλου προσεξευρὼν τὸ (ἐξ ἐπτὰ ποδῶν) τερίμετρον καὶ τὸ (ἐξ δκτῶ ποδῶν) τετράμετρον καὶ τὴν μετάβασιν (μεταβολὴν) ἀπὸ ὁυθμοῦ τινος εἰς ἔτερον. Τὸ ὑμιπεντάμετρον — — — — — , φ συνήθως ἔχρητο, καλεῖται ἀρχιλόχειον. Λέγεται δὲ προσέτι, ὅτι συνέζευξε τὴν κροῦσιν τῶν ἐγχόρδων δργάνων, οἵς ἔτι ἔχρωντο οἱ δοιδοὶ μάλιστα, ὅπως συνοδεύωσιν ἀπαγγέλλοντες τὰ ποιῆματα

¹ Σ. Μ. Ὁ Ἀρχίλοχος ἐξεώσθη τῆς Σπάρτης ὡς φίψασπις. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδ. XXXIII. Ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ Berg ἐκδεδομένοις ἀποσπάσμασιν αὐτοῦ (Lyr. Gr. p. 468, 5. Πρδλ. Στραβ. I, 2, 17. IB, 3, 20) πολεμιστῆς τις τῶν Σαίων Θρακῶν χαίρει εὐρών τὴν Ἀρχιλόχου ἀσπίδα, ἦν οὗτος παρὰ θάμνον κατέλιπε φυγὴν ἐκ τῆς μάχης.

αὐτῶν, πρὸς πᾶν τῆς ποιήσεως μέτρον, ὅστε ὅτε μὲν ἥδοντο, ὅτε δὲ κρουοῦνται τῶν ὅργάνων ἀπηγγέλλομένων τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν τοῖς ὄυθμικοῖς γένεσιν οὕτω καὶ νῦν προσεπάθησαν νὰ καταστήσωσι καὶ τοὺς φύσικοὺς τόνους ποικιλωτέρους. Τὸ ἔκπαλαι δῆμως ὡς ἱερὸν ὑποληφθὲν σύστημα τῶν τετραχόρδων οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ καταργήσῃ διὸ πᾶσαι αἱ μεταβολαί, γινόμεναι μόνον εἰς ἀμφοτέρους τοὺς μέσους τόνους τῶν ἀρχαίων ἐκείνων τετραχόρδων, ἀπετέλεσαν πλὴν τοῦ προμηνούντεντος διατονικοῦ γένους καὶ χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον βραδύτερον. Κατὰ ταῦτα καὶ εἰς τὰ τρία γένη ἀφείθησαν μὲν ἀμετάβλητοι αἱ ἔξωτερικαὶ σταθερῶς ὠρισμέναι ἢ ἀκίνητοι χορδαὶ τῶν τετραχόρ-

⁴ Σ. Μ. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἢ χοῦσις αὗτη ἐλέγετο «ἄδειν ἢ λέγειν παρὰ τὴν κροῦσιν», «κροῦσις ὑπὸ τὴν φύσην». Προβλ. Πλουτ. Περὶ μουσ. κεφλ. XXVIII.—Ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. λέγονται τὰ ἔξης· «οἰονται δὲ καὶ τὴν κροῦσιν τὴν ὑπὸ τὴν φύσην (= τὴν πρὸς τὸ δῆμα συνοδίαν ἐγχόρδου δργάνου) πρῶτον εὔρειν ('Αρχιλόχον), τοὺς δ' ἀρχαίους πάντας πρόσχορδα κρούειν τὸν κροῦσιν» (= τοὺς αὐτοὺς τόνους τοῦ δῆματος κρούειν ἐπὶ τῆς κιθάρας). Ταῦτα σαφνιζονται ἐξ ὅσων περὶ Λάδου εὖ κεφαλ. XXIX λέγει. «Λάδος δὲ ὁ Ἐρμιονεὺς εἰς τὴν διθυραμβικὴν μεταστήσας τοὺς ὄυθμοὺς καὶ τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ κατακολουθήσας πλείσι τε φθόγγοις καὶ διερρημένοις (διαφόροις δῆλον ὅτι τόνοις ἢ οἱ τοῦ δῆματος) χρησάμενος εἰς μετάθεσιν τὴν προϋπάρχουσαν πῆγαγε μουσικὴν». Προβλ. Πλατ. Νόμ. VII, 16. p. 812. D. E. 'Ἐκ τούτων καὶ πολλῶν δλλῶν χωρίων δῆλον, ὅτι ἐγίνωσκον οἱ Ἑλληνες τὴν πολυφωνίαν (ἀρμονίαν, ὡς ἡμεῖς αὐτὴν νοοῦμεν). Προβλ. Ἀριστοτ. Προβλ. XIX, 16. 39. Ἀθήν. XIII, 46.—Ο Γαυδέντιος ἐν § 11 λέγει «παράφωνοι δὲ οἱ μέσοι συμφώνου καὶ διαφώνου, ἐν δὲ τῇ κρούσει φανόμενοι σύμφωνοι». Προβλ. Εὐκλ. Εἰσαγ. ἀρμον. σελ. 20 ἐκδ. Meibom. καὶ τὴν τούτου ἐρμηνείαν παρὰ J. Papastamatopoulos Studien zur alt. griech. Musik σελ. 40 καὶ ἔξης.

δων, ἔσχον δύμας αἱ δύο μέσαι μεταβληταὶ ἢ κινηταὶ χορδαὶ τὰς ἔξης διὰ γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν κατὰ προσέγγισιν σημειουμένας τονικὰς σχέσεις.

διατονικὸν τετράχορον. χρωματικ. τετράχορδον ἐναρμόνιον τετράχορον.

si do re mi si do ♭ re mi si do ♭ re mi
1/2 1 1 1/2 1 1/2 1/2 1/4 2

Ο τρίτος τόνος τῶν τετραχόρδων τούτων περιλαμβανόντων ἑκάστοτε δύο τόνους καὶ ἥμισυν σημειοῦται ἐνταῦθα διὰ τοῦ re, re bemol (διέσεως) καὶ duble bemol. Ὡνδύμαζον δ' αὐτὸν οἱ Ἑλληνες (ἐν τῷ βαρυτάτῳ τετραχόρδῳ) λιχανὸν μετὰ τῆς ἀκριβέστερον ὠρισμένης προσθήκης διάτονον, χρωματικὸν ἢ ἐναρμόνιον. Ἐκ τῶν μουσικῶν δύμας τούτων γενῶν ἐχρῶντο οἱ Ἑλληνες συχνότατα μὲν καὶ κοινότατα δείποτε τῷ διατονικῷ, σπανιότατα δὲ τῷ ἐναρμονίῳ ἐνεκα τῶν δυσκόλων ὑποδιαιρέσεων ἐνὸς τετάρτου τόνου. Ἔνιοτε ἐμίγνυον συνδυάζοντες καὶ τὸ διατονικὸν πρὸς τὸ χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον γένος, ἢ ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ τῶν τριῶν γενῶν ἐν συνειρμῷ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ φόρματι.

Εὑρετὴς τοῦ ἐναρμονίου τῆς μουσικῆς γένους τῶν Ἑλλήνων λέγεται δὲ ὁ Ὀλυμπιας.¹ Οἱ αὐλῷ δικοὶ δ' αὐτοῦ

¹ Σ. M. Παρὰ Πλούτ. περὶ μουσ. XI. 'Ο νεώτερος οὗτος Ὁλυμπίος ἀπόγονος ὑπολαμβανόμενος κατὰ Πλούταρχον τοῦ μυθολογουμένου ἐκ Φρυγίας δύμανύμου, περὶ οὐ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐγένετο πῦδον λόγος, συνίρμοσε τὴν φρυγικὴν πρὸς τὴν ἐλληνικὴν μουσικὴν, πᾶν ἐξέμαθε διατρίψας ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν δὲ ἀγωνισθεὶς μάλιστα ἐν Πυθίοις κατὰ νέους μουσικοὺς τρόπους ἔσχε μαθητὰς τὸν Κράτητα καὶ Τέρακα (Πλούτ. περὶ μουσ. VII καὶ XXVI. Πολυδευκ. Όνομ. IV, 10, 79. Κλῆμ. Ἀλεξ. Στρωμ. I. p. 363. Potter). Περὶ δὲ τῆς προσανησθεῶς, πτοι τῆς εὔρεσθεως τοῦ τρίτου φυθμικοῦ γένους, ὅπερ καλεῖται ἡ μιόλιον, ίδε Ιστορ. Ἑλλ. φιλ. Κυπριανοῦ I. σελ. 231—233. 'Ο Ὁλυμπίος οὗτος, ὑπολαμβάνεται πρεδύτερος μὲν τοῦ Θαλήτου, νεώτερος δὲ τοῦ Τερπάνδρου, περὶ οὐ κατωτέρω ἔσται λόγος, ἀκμάσας περὶ τὸ 660—620 π. Χ. διότι κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἐλλ. μουσικῆς καὶ μαρτυρίας ἀνθαλεῖς ἢ κιθαρῳδία ἀρχαιότερον ἕκμασε τῆς αὐλῷδίας.

νόμοι οι πρὸς φύσας καὶ αὐλοὺς ἐκτελούμενοι καὶ εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκοντες κατέθελγον καὶ πῦρφραινον τὰς ψυχὰς τῶν ἀκρωμένων. Πρῶτος δὲ ὁ Ὄλυμπος οὐ μόνον ἀπέδωκεν εἰς τὸν αὐλὸν ἦν καὶ ἡ κιθάρα εἶχε σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν, ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν μουσικὴν καθόλου ἔδωκε ζωήν, εὐκινησίαν καὶ εὔστροφίαν διὰ σπουδαίας προσαυξήσεως τῶν ὀυθμῶν. Ἐξεῦρε δὲ σὺν ἄλλοις καὶ τοὺς ὀυθμούς, ἐν οἷς συσχετίζονται ἡ ἀρσις καὶ θέσις ὡς 2 πρὸς 3, ὡς παρὰ τοῖς παίοσι (— — — — — — — —) καὶ κριτικοῖς (— — —), ἐνῷ οἱ προγενέστεροι ἔχρωντο ἑκείνοις τοῖς ὀυθμοῖς, ἐν οἷς τὰ μνημονευθέντα μέρη ἐν δυοῖς ἥσαν λόγῳ, δέ ἐστιν ἐν τῷ 1 πρὸς 2. Ὁ Ὄλυμπος ὑπολαμβάνεται ἅμα καὶ διδρυτῆς τῆς ἀρχαίας καλῆς μουσικῆς, αἱ μελῳδίαι δέ αὐτοῦ φαίνεται, δτὶ ἐπὶ Πλάτωνος ἔτι καὶ Ἀριστοτέλους ἥσαν ἐν χρήσει. Ως δὲ πᾶσαι αἱ καινοτομίαι οὐδέποτε ἄνευ ἔχθροτάτων μένουσιν, οὕτω καὶ αἱ πλήρεις αἰσθήματος μελῳδίαι αὐτοῦ κατεχλευάσθησαν ὑστερον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς ἱππεῦσιν ὡς ἔξης.

Δημοσθέρης. . . . «δεῦρο δὴ πρόσελθ', έτα

Εὐραυλίας κλαύσωμεν Οὐλύμπου ρόμον.

(στιχ. 8 — 10).

Οι μὲν πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ ερόι ἀοιδοί, οἱ Ἱερεῖς, πληρώσαντες οὐρανὸν καὶ γῆν, δάσον καὶ ποταμοὺς δι' ὄντων, ὑπὲρ ἄνθρωπον φύσιν ἔχοντων, ἔτρεψαν τὸν νοῦν καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ λίαν αἰσθητῶς καὶ κατὰ φύσιν ζῶντος ἄνθρωπου ἐπὶ τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸν φύσιν, ἵτις ζωγονεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τέρπει τὸ πνεῦμα. Οἱ δὲ κοσμικοὶ ἀοιδοὶ ἐν ἡμερωτέροις καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένοις ἀκμάσαντες χρόνοις προήγαγον ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀρξάμενον διαμορφωτικὸν ἀγῶνα, παρακελεύοντες καὶ παροιρῶντες πρὸς μύμησιν τῶν ὑπάυτῶν ὑμνουμένων ήρωων, οἵτινες ως ἀστέρες φαεινοὶ ἐξέλαμψαν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ παρελθόντος καὶ διεψυλάχθησαν

προστατευθέντες ὑπὸ τῶν θεῶν ἐκείνων. Οἱ δὲ ἐπακολουθήσαντες καὶ λικοὶ πονταὶ ἐποίησαν ἐν ἀλληλουχίᾳ τούς τε ποικίλους περὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν δημιουργιῶν αὐτῶν μύθους (θεογονίαν καὶ κοσμογονίαν) καὶ ἐπεξειργάσθησαν ἐνίους τῶν μύθων καθ' ἐκάστους καὶ τὰ θαυμαστὰ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἔργα. Βραδύτερον δέ τι αἱ διδασκαλίαι τῶν ιερέων συνδεθεῖσαι καὶ συμμιχθεῖσαι πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ λαοῦ ἀπετέλεσαν τὰ διδακτικὰ καὶ γνωμικὰ ποιήματα. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ πάντα χρόνον ἐν πολλῇ τῇ χρήσει ἀσπασίων τοῦ λαοῦ ἀσμάτων, ἄτινα καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὡς ἀπανταχοῦ, ἀπετέλουν ἀρχῆθεν ἐσωτερικόν τινα σύνδεσμον ποιήσεως, μουσικῆς καὶ ὁρχήσεως, συνέστη ἡ λυρικὴ ποίησις, ἀφ' ἣς νῦν πρώτον ἥρξατο καλλιεργούμενον τὸ οἰκεῖον τῇ μουσικῇ ἔδαφος. Οἱ λυρικοί, ὅν τὸ δονοῦμα ὑποσημαίνεται ἥδη ἐν τῇ τῶν ποιημάτων συνοδείᾳ διὰ τῆς λύρας, τότε μόνον ἐδέναντο νὰ προφανῶσιν, ὅτε πάντες ἐπεθύμουν νὰ ἀπολαύσωσι τὰ δαψιλῆ καὶ ποικίλα τοῦ κόσμου ἀγαθά, προελθόντα ἐξ ἐλευθέρας συνειδήσεως καὶ φαιδρᾶς περὶ βίου θεωρίας. Οὗτοι ἀφ' ἑαυτῶν τὰς ἐμπνεύσεις τούτευθεν λαμβάνοντες, ἥδον τὰς παραχρῆμα καὶ στιγμαίας τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ ἀδίδασκον τὴν μετὰ συνέσεως ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος.

Πάντες οἱ προμνημονευθέντες λυρικοὶ τῆς τε δωρικῆς καὶ ἰωνικῆς σχολῆς ἀνέπλασαν ἔξεργασθέντες τὸ δὲ νθυμάτιον μέρος τῆς μουσικῆς τέχνης· τὴν πλήρη δύναμιν μάλιστα μελετήματος μελετῶν λυρικὴν εὑρίσκομεν ἀκμάζουσαν καὶ εὐδοκιμοῦσαν ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας φδοποιοῦ καὶ φιλαοιδοῦ νήσου Λέσβου θαυμαστῶς καλλιεργούμενην ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἐπιχωρίων αἰολέων ἀοιδῶν. Ἡ παραδεισιακὴ φύσις τῆς νήσου ταύτης, διασχιζομένης μὲν ὑπὸ χαριέντων λόφων καὶ ὁρέων, καταφύτου δὲ ἐκ μυρρινῶν οὖσης καὶ ἐλαιώνων καὶ συκεώνων, ἣς δὲ συγκερούσσων φρέσκας τῶν ἀριστοῖς τῶν ἐν Ἑλλάδι, προσείλκυσεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-

* Σ. Μ. Ἀριόνος ἀποσπάσμ. 79.

τάτων ἥδη χρόνων αἰολικάς ἐξ Ἑλλάδος ἀποικίας. Μεταξὺ τῶν παρακτίων καὶ ἐπιχαρίτων πόλεων, αἵτινες διὰ τοῦ χρόνου εὐδαιμονες ἐγένοντο καὶ πολυάνθρωποι, ή Μυτιλήνη ἢν ἡ Ἀντισσα καὶ ἡ Μήθυμνα, αἵτινες γενέθλιοι πόλεις ἐγένοντο τῆς Σαπφοῦς, τοῦ Ἀρίονος καὶ Τερπάνδρου. Ἐν αὐταῖς ἀναρίθμητοι ιδρύθησαν βωμοὶ εἰς τε τὸν Ἐρωτα, τὸν Βάκχον καὶ τὴν Ἀφροδίτην, πᾶσα δὲ ἡ νῆσος ποίησιν ἀποπνέουσα καὶ μουσικὴν παραδεδομένη ἦν εἰς ἔρωτας καὶ ἥδονάς, ἄκρατον τῶν ἔρωτικῶν ἀπόλλαυσιν καὶ φαιδρὰν ἀνάπαυσιν. Κατὰ τὸν μῆθον οἱ Μηθυμναῖοι θάψαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ φονευθέντος ὑπὸ τῶν μαινάδων Ὁρφέως ἀφίερωσαν τὴν λύραν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ δ' ἀρχηγέτης τῆς μουσικῆς θεὸς ἔδωκεν ἀντὶ τούτου τοῖς Λεσβίοις τὴν τέχνην τοῦ μελῳδικῶς ἄρδειν, πίτις ἀπὸ τῆς νήσου ταύτης διεδόθη ἐπειτα ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μουσικὴ, πίτις παντάπασιν ὑπηρετικὴ ἦν πάντοτε μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ποίησιν, ἔνεκα δὲ τούτου συνεζεύγνυτο προσπλεκομένη πρὸς τὴν φυσικὴν τῆς γλώσσης μελωδίαν καὶ διεκυμαίνετο εἰς μόνον τὸ περιωρισμένον τοῦ τετραχόδου σύστημα, εἶχεν ἀνάγκην ἐντελοῦς ἀνακαινίσεως, διπλῶς προσαρμοσθῆ πρὸς τε τὸ πνεῦμα σπινθηροβολούντων ποιημάτων καὶ τὸν ἀνετον βίον τῶν αἰολέων λυρικῶν. Πάντες οἱ συγγραφεῖς ἐν δόμοφιωνίᾳ ἀποδέχονται, διτὶ τοιοῦτος ἀνακαινιστὶς ἐγένετο ὁ ἐπὶ τῆς εὐδαιμονος ἐκείνης νήσου γεννηθεὶς **Τέρπανδρος**, ὅστις μάλιστα ὑπολαμβάνεται καὶ ὁ μόνος δημιουργὸς τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς. Περὶ δὲ τῆς προσαυξήσεως τοῦ ἀρχαιοτέρου τῆς μουσικῆς συστήματος μαρτυρεῖ αὐτὸς οὗτος λέγων.

«ἡμεῖς τοι τετράγηνον ἀποστέρξατες ἀοιδὴν
ἐπτατότῳ φόρμῃγγι τέον τελαδήσομεν ὑμίνον».⁴

⁴ Σ. M. Εὔκλειδου εἰσαγ. ἀριθ. σελ. 19. Στραβ. XIII. σελ. 618. Κλημ. Ἀλεξ. Στρωμ. VI. σελ. 814 Potter. Τῶν δύο τούτων στίχων τῶν μόνων τοῦ Τερπάνδρου, οὓς ἔχομεν, ἀμφισβητεῖται ἡ γνωσιότης καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν αὐτῶν.

Πρῶτος δὲ Τέρπανδρος ἀπήγγειλε μελῳδικώτερον πρὸς κιθάραν ὅμηρικὰς φραψιδίας προτάξας ὕμνους (προοϊμα) πρὸς κιθάραν. Αἱ φῦδαι αὐτοῦ, αἵτινες συνήρπαζον τοὺς ἀκροωμένους, τοιαύτης ἔτυχον φύμης, ὥστε μετεκλήθη εἰς Σπάρτην, δῆλος καταπαύση δι' αὐτῶν στάσιν τινά. Ὁ Τέρπανδρος ἀποδούς εἰρήνην καὶ γαλήνην εἰς τὴν πόλιν δι' ἀσμάτων, ἀτινα συντεθειμένα ἦσαν ὡς προσῆκεν εἰς τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν, ἐτελειοποίησε τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις λυρικὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς Σπάρτην τοὺς ὑπαύτους ἐπινοθέντας κιθαρῳδικοὺς νόμους (645 π. Χ.) Καὶ ἐκλήθη μὲν εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τῶν Ἐφόρων¹ ἔνεκα τῶν καινοτομιῶν αὐτοῦ, ἀπελύθη ὅμως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, εἰς δὲν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀνηνέχθη, διότι ἐπεσῆμανεν, ὡς ἐλέγετο, ὅτι ἄγαλμά τι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπτάχορδον ἔφερεν εἰς χεῖρας λύραν. Τετράκις βραβευθεὶς ἐν πυθικοῖς καὶ ἄπαξ ἐν καρνείοις ἀγῶσιν, ἀναριθμήτους προσεξεῦρε νόμους, οἵτινες ἀφορμὴ ἐγένοντο, δῆλος ὅμοιαι τοῖς Καρνείοις συσταθῶσιν ἐορταί· δέ δὲν εἰς Ἑλλάδα εἰσαχθεὶς λεσβιακὸς τρόπος τοῦ ἄδειν² διεφύλαξεν ἐπὶ μῆκιστον τὴν μετὰ θάνατον εὔκλειαν. Οἱ Σπαρτιᾶται τοσοῦτον ἐσέβοντο τὸν Τέρπανδρον, ὥστε ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς μισποὺς αὐτοῖς εἴλωτας νὰ ἀδωσι τὰ ἄσματα καὶ τούτου καὶ τοῦ μνημονευθέντος Ἀλκμῆνος. Τὸ λεγόμενον ὅμως, ὅτι δὲ Τέρπανδρος ἐκόσμησεν ἥδη ὅμηρικὰ ἐπη διὰ τῶν ὑπαύτου προσεξευρεθέντων σημείων μουσικῶν (ἴσως τῶν γραμματικῶν τόνων, εἰ καὶ βραδύτερον ἡ σημασία αὐτῶν φαίνεται ἐτυμολογικὴν μόνον ἔχουσα δύναμιν) στερεῖται δρθῆς βάσεως.

¹ Σ. Μ. Ὁ Πλούταρχος ἐν Λακεδ. ἐπιτηδ. XVII λέγει τὰ ἔξης «ἀλλὰ καὶ τὸν Τέρπανδρον ἀρχαικώτερον ὅντα καὶ ἀριστον τῶν καθ' ἑαυτὸν κιθαρῳδῶν καὶ τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων ἐπαινέτην, ὅμως οἱ ἐφοροὶ ἐζημιώσαν καὶ τὴν κιθάραν αὐτοῦ προσεπαττάλευσαν φέροντες· ὅτι μίαν μόνην χορδὴν ἐνέτεινε περισσοτέραν, τοῦ ποικιλού τῆς φωνῆς χάριν. Μόνα γὰρ τὰ ἀπλούστερα τῶν μελῶν ἐδοκίμαζον». Προβλ. Müller, Dorier II. S. 320.

² Σ. Μ. Πλούτ. Περὶ τῶν ὑπὸ τ. θείου βραδ. τιμωρουμένων XIII. «Λέσβιος φύδός».

Οὔτω πρέπει νὰ ὑποληφθῶσι καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Τουλίου Πολυδεύκους, δτὶ ὁ Τέρπανδρος συνέταξε νόμον μετὰ προοιμίου προκιθαρίσματος, θέματος, μετατροπῆς αὐτοῦ, ἐπαναγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κύψιον τόνον, μεταστροφῆς τῶν θεμάτων, περιπλοκῆς αὐτῶν, τέλους καὶ ἔξοδίου ἐπιλόγου¹ διότι συσχετίζονται πάντως πρὸς τὴν διάταξιν τῶν μερῶν τοῦ ποιήματος, ἄτινα προοιμιάζετο μὲν μόνον ἡ μουσική, συνεδέοντο δὲ καὶ ἐφωδιασμένα ἥσαν διά τιος ἔξοδίου. Ἡ συναρμογὴ τῆς ἐπταχόρδου τοῦ Τερπάνδρου κιθάρας συνιστάτο ἐκ τῆς συνθέσεως δύο δύμοιδῶν διατονικῶν τετραχόρδων² ἀν δύμως ταῦτα δι' ἐνὸς συνεδέοντο κοινοῦ τόνου (si do re mi fa sol) ἢ ἀσύνδετα ἥσαν, ὅπότε εἰς ἐν τούτων νὰ λείπῃ ἐπρεπεν εἰς τόνος (do re mi fa sol la—do), περὶ τούτου ἀσυμφωνία ὑπάρχει.

Μαθητεύσας ὑπὸ διδασκάλω τοσοῦτον φιλελευθερίω, οἵος ὁ Τέρπανδρος ἦν, διέρροξεν διηθυμναῖος ἀοιδὸς **Αρέων** (624 π. Χ.) διὰ τῶν τολμηρῶν αὐτοῦ διθυράμβων, οἵτινες ἥσαν ὑπεράγαν ἐνθουσιαστικοί, πάντας τοὺς μέχρις αὐτοῦ νομίμους ὑπολαμβανομένους τῶν ἀσμάτων ὀυθμούς. Ἡ διὰ κραιπάλης ἀληθοῦς ἢ μόνον φανταστικῆς προαχθεῖσα ζωηρὰ πρὸς ἐπίδειξιν ἀπαγγελία βακχικῶν ὕμνων, οὓς ἐκδόμουν φανταστικαὶ εἰκόνες, τετολμημένη λέξεων συνάφεια καὶ προπέτεια ἰδεῶν ἀλόγιστος, διεσπάσθη διὰ βακχικῶν χορῶν καὶ δργιαστικῶν καὶ ἀκολάστων δρχήσεων. "Οτε δὲ βραδύτερον προῆλθεν ἐκ τοῦ διθυράμβου τὸ ἐλληνικὸν δρᾶμα,³ ἀφιερώθη καὶ τοῦτο ὥσπερ τὰ

¹ Σ. Μ. «Ἐπαρχα, μέταρχα, κατάτροπα, μετακατάτροπα, ὀμφαλός, σφραγίς, ἐπίλογος». Πολυδ. IV, 9, 66.

² Σ. Μ. Τὸ ἀπλοῦν διλ. τετραχόρδον ἐγένετο διπλοῦν. Τὰ περὶ τούτου λεπτομερέστερον περιγράφονται ἐν τῇ ὑπὸ Κυπριανοῦ μεταφρασθείσῃ Ἰστορίᾳ τῆς φιλολ., τοῦ Μυλλέρου. Τόμ. I. σελ. 221—222.

³ Σ. Μ. "Οτι ἡ τραγῳδία ἀρχὴν ἔχει ἐκ τοῦ περὶ τὰς βακχικὰς τελετὰς σφοδροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ συναφοῦς αὐτῷ διθυράμβου, οὐ ἀνακαινιστῆς ἐγένετο ὁ Ἀρίων, διαρρήδον διαμνημονεύει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν οἷς ἔλεξεν ἐν τῷ «περὶ ποιητικῆς» βιβλίῳ IV, 15. «ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθυράμβον». Ἡν δὲ ὁ διθυράμβος ἐνθουσιῶδες

θέατρα, ἐν οἷς δύμοιαι παραστάσεις ἔγίνοντο, εἰς τὸν θύοντα ταῖς χάρισι Διόνυσον. Ὁ Ἀρίων καταλιπὼν τὴν πατρίδα Λέσβον, ἀπῆλθεν εἰς ἀφνειὸν Κόρινθον, ὅπως διδάξῃ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ τυράννου Περιάνδρου τοὺς διθυράμψους, ἐφαπτομένους ἥδη τῶν ὄρίων τοῦ δράματος. Μετὰ μακρὰν ἐνταῦθα διατριβὴν ἐφιέμενος πλούτου καὶ δόξης ἐπλευσεν δὲ κράτιστος τῶν συγχρόνων κιθαρῳδῶν εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, ἐν αἷς ἀπὸ τοῦ ὁγδοῦ ἥδη π. Χ. αἰῶνος ἄποικοι Ἑλληνες φίουν. Τυχὼν δὲ ἐν Τάραντι νικητηρίου στεφάνου ἐν τοῖς μουσικοῖς ἀγῶσι καὶ ἀργυρον ἄγων καὶ χρυσὸν πολὺν ἐπέβη κορινθιακοῦ πλοίου, ὅπως ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν ἑρίτιμον αὐτοῦ προστάτην καὶ φίλον εἰς Κόρινθον. Οἱ ναῦται δύμως ἐν τῷ πελάγει γενόμενοι μαράν ἐδουλεύσαντο βουλὴν ἐποφθαλμῶντες πρὸς τοὺς κόπῳ κτηθέντας θησαυρούς, νὰ ἀποκτείνωσι τὸν Ἀρίονα. Ὁ δὲ νοήσας παρεδίδου αὐτοῖς τὰ χρήματα, ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ δύμως ἀνένδοτοι οἱ πορθμεῖς ἦσαν, ἡτίσατο ὑπακούσας τῷ Ἀπόλλωνι παραινοῦντι, ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ ἄπαιξ ἔτι πρὸ τῆς τοῦ βίου τελευτῆς νὰ ἐντείνῃ τὴν φωνὴν τὸ κύκνειον ἔξαδων μέλος. Συγχωρηθέντος αὐτῷ, ἐνεδύσατο ως ἐντάφιον τὸν ἐναγώνιον κόσμον καὶ λαβὼν τὴν κιθάραν ἔκρουσε τὰς χορδὰς καὶ ἤρξατο ἄδων νόμον τὸν ὅρθιον. Ἡ ἥδυτης τῆς φωνῆς καὶ οἱ μαγεύοντες τῆς λύρας τόνοι εἴλκυσαν περὶ τὴν δλκάδα δελφῖνας δελεασθέντας. "Οτε δὲ ὁ Ἀρίων περαίνων τὸ ἄσμα ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ πόντου, εἰς τῶν δελφίνων, τιμηθεὶς ἐνεκα τούτου μεταξὺ τῶν ἄσμα εἰς Διόνυσον, ἐκφράζον ἐν ὑπερβολῇ καὶ χαράν καὶ θλῖψιν καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἥδετο ἄγεν ὑνθυμικῆς ἀκριβείας καὶ ἦν μεστὸν δλοιλυγμῶν ἀνάρθρων· ἀπὸ δὲ Ἀρίονος ἥδον χοροὶ κύκλοι περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διονύσου (Ἀριστοτέλ. παρὰ Φωτίῳ Βιβλ. κ.άδ. 239) ὑρχούμενοι. Καὶ θλῖψιν μὲν ἐξέθραζον οἱ χοροὶ ἥδοντες ἐπὶ τοῖς παθήμασι καὶ κινδύνοις τοῦ Διονύσου μετὰ μιμικῶν κινήσεων οὔτως, ως εἰ τὰ ἄδόμενα ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ συνέβαινον· χαράν δὲ καὶ συμπάθειαν ὑπεράγαν ζωτράν ἐξεδίλουν ἥδοντες ἐπὶ τῇ ἀποτροπῇ καὶ ἀποφυγῇ τῶν παθημάτων.

άστέρων,¹ ἀνέφερε σώζων αὐτὸν καταδυόμενον ἐπὶ τῶν νῶτων εἰς τὴν μεμακρυσμένην τοῦ Ταινάρου ἀκτήν. Καὶ οὕτος μὲν ἀφίκετο εἰς Κόρινθον· οἱ δὲ ναῦται ὅμως δὲν διέφυγον τὴν ὑπὸ Περιάνδρου ἐπιβληθεῖσαν προσήκουσαν ποινήν. Ἐν ὑστέροις χρόνοις οἱ παραπλέοντες τὸ Ταίναρον ἔβλεπον ἐπ' αὐτῷ ἀνάθημα Ἀρίονος χαλκοῦν ἐπὶ δελφῖνος.²

Καὶ ἡ ἐγκωμιασθεῖσα δὲ καὶ ἔρωτι παρ' ὄλον τὸν βίον διακαιούμενη μελῶδος Σαπφώ δεσμία ἦν, γεννηθεῖσα ἐν Μυτιλήνῃ περὶ τὸ 612 π. Χ. Ἀνθηροτάτη ἦτι ἐν χρονίᾳ γενομένη, συνήγαγε περὶ ἑαυτὴν παρθένους, ὡν μάλιστα προεῖχεν ἡ ἀγαστὴ καὶ λίαν πνευματώδης **Ἡρεννα**, μυουσα αὐτὰς τὴν τοῦ ἄδειν τέχνην. Προστεξευροῦσα ἡ ἐν χρόσει ἔχουσα καὶ διαφερόντως ἀγαπῶσα τὸ ὅμοιον μὲν πρὸς τὴν λύραν πλειόνας ὅμως χορδὰς ἔχον δργανον βάροντον (κατ' ἄλλους τὴν πικτίδα),³ πρώτη, ὡς λέγεται, αὗτη

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἐρατοσθένει ἐν Καταστερισμοῖς κεφ. 31.

² Σ. Μ. Περὶ τοῦ χαλκοῦ τούτου συμπλέγματος, οὐ μνημονεύουσιν δὲ Ἡρόδοτος (Ι. 24), Παυσανίας (ΠΙ. 25, 7) καὶ ἄλλοι, ὅτι τοῦ Ἀρίονος ἦν, διαφωνοῦσιν οἱ ἀρχαιολογοῦντες. Καὶ δὲ μὲν Ο. Μύλλερος (ἐν Ιστ. Ἑλλ. φιλ. Ι. σελ. 306 Σημ. 2) νομίζει, ὅτι ἦν ἀνάθημα εἰκονίζον «τὸν Τάραντα ἐπὶ δελφῖνος ὁχούμενον» (πρὸ δ. Dorier. II. S. 369), ἄλλοι δὲ, ὅτι εἰκόνιζε Ποσειδῶνα. Ο Παυσ. ἐν IX, 30, 2. μνημονεύει καὶ ἑτέρου μάλιστας Ἀρίονος ἐπὶ τοῦ Ἐλικῶνος «Ἀρίων δ' ὁ Μηθυμναῖος ἐστιν ἐπὶ δελφῖνος».

³ Σ. Μ. Πικτὶς (ἥτις μετασκευασθεῖσα μετωνομάσθη σαῦρος ἢ βάρος) μάγαδις καὶ βάρος ἵτος ἢ βάρος ἵτον πολλὴν φαίνονται δμοιοτέτη ἔχοντα τριγωνοειδῆ ἕγχορδα δργανα, περιτλαμβάνοντα δύο διὰ πασῶν, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (XIV, 635 καὶ ἑπτ.) λέγοντος «Μένακχος ... τὴν πικτίδα, ἥν τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ μαγάδι Σαπφώ φησιν εὔρειν ... Διύπερ καὶ Πίνδαρον εἰσηκέναι ... τὴν μάγαδιν ὀνομάσαντα ψαλμὸν ἀντιψθογγον, διὰ τὸ δύο γενῶν ἄμα καὶ διὰ πασῶν ἔχειν τὴν συνφρίδιαν, ἀνδρῶν τε καὶ παιδῶν». Πρὸ δ. καὶ IV, 182. Ο Πλάτων δύναται καὶ τὸ βάροντον, ὅπερ ἐξ ἐλέφαντος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατασκευαζόμενον καὶ τρίχορδον ἦν (Ἀθην. VI, 183) καὶ τετράχορδον (Tischbein Collection Bd. I. Tafel 50) καὶ ἑξάχορδον (αὐτόθι Band. IV.Taf. 38) ἑξέωσε τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας· διότι ἐκεῖνα μόνον ἐνέκρινε τῶν δργάνων, ἄτινα ἀπεδίδοσαν πρόσχορδα τὰ φθέγγματα τοῖς φθέγγμασι· τὴν δ' ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύ-

έκρουσε τὰς χορδὰς διὰ τοῦ πλάνητρου, ὅπερ ἐν κοινῇ χρήσει βραδύτερον δν, ἐπειδὴ μίαν μόνην ἔκρουε τῆς λύρας χορδῆν, καθίστη πᾶσαν νῦν ἀρμονικὴν συνοδείαν, οἵαν ἡμεῖς σήμερον αὐτὴν νοοῦμεν, ἀδύνατον. Διὰ τῶν περιπαθῶν φύδων ἐκτῆσατο ἡ Σαπφώ πολλοὺς θαυμαστάς, οὐ ἐνεκα δύως φθονηθεῖσα καὶ μισηθεῖσα ἐξωρίσθη· διὸ βουλὴν ἐθετο νὰδιαγάγῃ τὸν ὑπόλοιπον τοῦ βίου χρόνον μακρὰν τῆς πατρίδος ἐν Σικελίᾳ, ἐν ᾧ ὁ περίφημος Ἀθηνηθεν χαλκοτέχνης Σιλανίων ἴδρυσεν αὐτῇ μετὰ θάνατον ἀνδριάντα.¹

οας ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελῳδίαν ξυνθέντος ποιητοῦ ... ἐναντία ὄντα καὶ ἄλλα ταράττοντα, δυσμάθειαν παρέχει». Νόμ. VII, 812, D). Προβλ. Ἀθην. IV, 182, ἐν φ τὰ ἔξις εἰσι: «Πλάτων δέ φησιν οὐκ ἄρα ... πολυχορδίας γε οὐδὲ παναρμονίου ἡμῖν δεήσει ἐν ταῖς φύαις τε καὶ μέλεσιν. Οὐ μοι, δὴ, φαίνεται. Τριγώνων ἄρα καὶ πυκτίδων καὶ πάντων ὀργάνων ὅσα πολύχορδα καὶ παναρμόνια».

¹ Σ. M. Τῆς Σαπφοῦς, ἥν οἱ παλαιοὶ λεσβίαν ἀπόντα ἐκάλουν καὶ δεκάτην μοῦσαν (Ἀνθολ. Ἑλλ. I, 105), ὁ δὲ Πλάτων καὶ ἡν (Φαιδρ. 235, C), οἱ μὲν ἀρχαιότατοι συγγραφεῖς ἔξαιρουσι τὴν παρθενικὴν ἀγγότητα καὶ σωφροσύνην πικρῶς μεμψαμένης καὶ σκωψάσης τὸν ἀδελφὸν Χάροαξον διότι ἐταιρικὸν διῆγε βίον. (Ἡροδ. II, 135. Ἀθην. XIII, σεδ. 596). Ἀντίθετα δύως τούτων νεώτεροι συγγραφεῖς περὶ αὐτῆς ἀποφαίνονται λέγοντες, ὅτι διεβίου ἀκολάστως καὶ ἐταιρικῶς. Ἐκ τούτου ἐπλάσθη, ὅτι δύο ἐγένοντο ποιητριαι ταῦτα φέρουσαι δνομα, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν· διότι αἱ δυσφημίζουσαι τὴν Σαπφῷ μαρτυρίαι, μάλιστα αἱ τῶν ἀττικῶν κωμικῶν, προϊλθον ἐκ τε αὐτῶν τῆς μελῳδοῦ τῶν ποιημάτων, ἐν οἷς ἀφελῶς λίαν ἐκφύσει τὰ διακατέχοντα καὶ διαφλέγοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς σφόδρα αἰσθήματα καὶ ἐκ τοῦ ἐλευθερίου βίου, δν τὸ γυναικεῖον ἐν Λέσβῳ φῦλον διῆγε. Τὸ δὲ λεγόμενον, ὅτι ἐν προσθενικύι πλικιὰ ἐρασθεῖσα νέου τινάς καλλίστου τὴν ὄψιν Φάωνος ἢ Φαέθονος, ἀλλὰ καταφρονηθεῶν ἵπτ' αὐτοῦ, ἐρρίθη ἀπὸ πέτρας τηλεφανούς τῆς νήσου Λευκάδος (Στράβ. I, 452) εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως κατασβέσῃ ἐν τοῖς κίμασι τὸν καταβλέγοντα αὐτὴν ἔωστα, οὐδαμῶς φαίνεται τῆς ἀληθείας τυγχάνον· διότι πρῶτον μὲν οὐδαμοῦ τῶν ποιημάτων αὐτῆς μνημονεύεται τὸ δνομα τοῦ Φάωνος, ἔπειτα δὲ τὸ θανάσιμον ἀπὸ τῆς λευκαδίας πέτρας ἀλμα εἶνε μᾶλλον ἔωτικῶν παθημάτων ποιητικὴ εἰκάν, οἰονεὶ καθαρτήριον (ἄλμα τὸ τούς ἔρωτας παύειν πεπιστευμένον κατὰ Στράβ.) τοῦ κατατίκοντος

Ο δὲ Ἀλκαῖος, δοτις διάσημος ἐγένετο διὰ τῶν εὐτόλμων καὶ εὐθύμων αὐτοῦ φόδων, δὲ ἔξυμνήσας τὴν ἐλευθερίαν, τὸν Ἔρωτα καὶ τὸν οἶνον, συμπολίτης ἦν καὶ παράφορος λάτρις τῆς πρὸ μικροῦ μνημονευθείσης Σαπφοῦς, οἵτις ὅμως ἀπέπεμψεν αὐτὸν ψυχρῶς παρωθήσασα. Διὸ ἀνταλλάξας οὗτος τὴν λύραν πρὸς τὸ ξίφος ἀπεδάμψεν εἰς Αἴγυπτον, ὥπως καὶ ἐκεῖ σπείρῃ τὸν σπόρον ἐλληνικῆς ποιίσεως καὶ τὴν τοῦ σωφρόνως ζῆν ἐπιστήμην.¹

Ἐρωτος ἄλμα. Όμοιον συμβάντος μνημονεύει καὶ ὁ Στηθίχορος (παρ' Ἀθην. XIV, 619) παρθένου τινὸς καὶ ὁ Ἀνακρέων μᾶλλον ἀφηγημένως καὶ εἰκονικῶς. Καὶ ίσως μὲν τινες εἰς ἀπόγνοιαν ἔξ ἐρωτικῆς μανίας καταντήσαντες ἀπετόλμησαν τὸ πλόπυμα τοῦτο, ή εἰκὼν ὅμως παρελήφθη πάντως ἐκ τῆς ἐν Λευκάδι ἀγομένης καθαρτρίου εἰς Ἀπόλλωνα θυσίας, καθ' ἓν κακοῦγγοι, ὥπτημενοι ἀπὸ ὑψηλῆς πέτρας προκλινοῦς εἰς τὴν θάλασσαν, ἐμψυχαδεύοντο, εἰς ἐσώζοντο. Ἀκατανότα καὶ οὐδαμῶς ἀληθῆ εἶνε τὰ περὶ τῶν ἔρωτικῶν καὶ ὑπεράγαν τρυφερῶν τῆς Σαπφοῦς σχέσεων πρὸς παρθένους καὶ γυναικας λεσβίας. Καὶ ή δόξα αὐτὴν προσῆλθε πάντως ἐκ τοῦ πάνυ φαιδροῦ ἐν Λέσβῳ βίου τῶν γυναικῶν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν Σπάρτῃ, πεπαιδευμέναι δέσποιναι καὶ φιλόσοφοι ἀνεδέχοντο νὰ παιδεύσωσι παρθένους εἰς τε τὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν, πύδοκύμουν δ' ἐκεῖναι μάλιστα, αἵτινες διὰ τὴν λεπτότητα καὶ χάριν τῶν τρόπων διεφημίζοντο. Τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφοῦς, δεινῶς ἐπισκωπούσης τὰς ἀντιτέχνους, χαριέστατα εἶνε τὰ ἐπὶ τὸν αἰγαῖον, διακρινόμενα ἐπὶ τῇ ζωγραφικῇ δεινότητι (διότι καὶ φιλανθῆς σφόδρα ἦν) τοῦ τε ἀνδρικοῦ καὶ γυναικείου κάλλους καὶ ἐπὶ τῇ ἀφελείᾳ, μεθ' οὓς ἐκφράζει τὰ συνταραφάδοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς αἰσθήματα. Καθόλου δὲ οἱ παλαιοὶ περιπαθῶς ἡγάπτωσαν τὰ ποιήματα τῆς λεσβίας μελώδοι διὰ τῶν περισσῶν χάριν καὶ πολυμέλειαν. Κατὰ δὲ Στράβωνα (ΙΓ' 617) «τὴν Σαπφὰ θαυμαστὸν τι χρῆμα ἦν οὐ γάρ ίσμεν ἐν τῷ τοσούτῳ χρόνῳ τῷ μνημονευομένῳ φανεῖσάν τινα γυναικα ἐν ἀμιλλον οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐκεῖνῃ ποιήσεως χάριν». Κατὰ Πολυδεύκ. IX, 6, 84 οἱ Μυτικηναῖοι ἐκοψαν νόμισμα φέρον τὴν προτομὴν τῆς Σαπφοῦς. Ἱδε καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῆς Σαπφοῦς ἐν ἑκδόσ. Bergk poet. lyr. Graec. σελ. 874. Stob. X, 452. XVII 805. XXIX, 28. Αἰδ. ποικιλ. ιστορ. ΧΠ, 18, τοὺς ἀρχαίους λεξικογράφους καὶ τὸ περιπολυδαστον ἔργον τοῦ O. Müller Dorier ἑκδ. β' I. σελ. 233. II 293. 298.

¹ Σ. M. Περὶ Ἀλκαῖου προσθετέα τὰ ἔξις· ὁ βίος αὐτοῦ ἐξ ἐπιφανῶν καταγομένου στενῶς συνδέεται πρὸς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρί-

Ἐν φῷ χρόνῳ οἱ Λέσβιοι ἀοιδοὶ διεθρύπτοντο ἀπολαύοντες τοῦ παρόντος μάλιστα καὶ ἦδον τά τε καλὰ καὶ λαμπρὰ τοῦ ζῆν καὶ ἔξυμνουν τάς τε χάριτας καὶ τὰς κατ' αἰσθησιν ἡδονάς, δὲν ἔμενον δῆμως καὶ ἄθικτα ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τὰ κακὰ καὶ σκιερὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. **Μέμνερμος** ὁ Κολοφώνιος (600 π. Χ.), δις ἐρασθεὶς ἐν γῆρᾳ ἐμμανῶς τῆς νεαρᾶς αὐλητρίδος Νανοῦς ἡτύχησε, κατώκτειρε καὶ ἐθρύνησε διὰ τῶν ἐπιχαρίτων καὶ αἰμύλων φόδων τὴν ταχεῖαν τῆς νεότητος φθίσιν καὶ παρακμὴν καὶ τὸν μετ' αὐτῆς συμπαρανθοῦντα καὶ συναπομαραινόμενον ἔρωτα, δι' οὗ μόνου μακάριος καὶ εὐδαίμων ὁ ἀνθρωπὸς γίνεται. Ὁ Μίμνερμος ὑπολαμβάνεται, διτὶ ἐγένετο ἰδρυτὴς τῆς θρηνώδους ἐρωτικῆς ἐλεγείας.¹

δος τυραννουμένης. Εἰς ὅπεριν πρὸς τοὺς κρατοῦντας περιελθὼν ἡναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐξ οὓς ἐπανιών μετὰ πολυπλάνητον βίον ἐδυνήθη νὰ εἰρηνεύῃ τὴν πατρίδα συμπιράξας μετὰ τοῦ σοφοῦ Πιττακοῦ, ὃν δῆμως βραδύτερον ψέγει ἐν τοῖς δικοῖσι στασὶ αστικοῖς ποιήμασι δεινῶς καὶ υδρίζων καὶ χλευάζων. Ἐν τοῖς ποιήμασι, τοῖς ἀθρενωπὸν χαρακτῆρα ἔχουσιν, διτὲ μὲν ἐνθερρύνει τοὺς συμπολίτας καὶ προτρέπει ἀδεῶς ἐπὶ τοὺς πολεμίους νὰ ἐπέρχωνται μπδαμῶς αὐτοὺς φοβούμενοι, διτὲ δὲ πάλιν, ὡς ὁ Ἀρχιλόχος, μετ' ἀφελεῖας πολλῆς λέγει ('Απόσπασ. 32), διτὶ ἐσώθη ἐκ τυνος μάχης, ἀπορρίψας τὰ ὅπλα, ἀπερι οἱ πολέμιοι ('Αθηναῖοι) ἐλαδον. Μέτοφον ἐν τοῖς γενναῖον χαρακτῆρα ἔχουσι ποιήμασιν ἐχρήσαστο φέρεται Ἀλκαῖος τῷ προσφίλεστι τοῖς Αἰολεῦσι λογαριαῖς δικαῖοις, συγκειμένῳ μάλιστα ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων. Ἀρμόδιον δὲ εἶνε τὸ μέτρον τοῦτο εἰς ἐκδῆλωσιν τρυφερῶν αἰσθημάτων.

¹ Σ. Μ. Διὰ τῆς λέξεως ἐλεγείας ἐλέγεται κυρίως οὐχὶ ἡ οὐδία, ἡ φύσις, τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ διμετρικὸς χαρακτήρ, τὸ εἶδος τοῦ μέτρου. Τὸ ἐλεγείας ἐλέγεται παρὰ τὸ ἐλεγος, διμετρινοί θρηνώδες ἄσμα οὐδεμίαν ἔχον σχέδιν πρὸς τὸ μέτρον. Καταγωγὴν δὲ φαίνεται ἔχον ἀσιατικὴν διότι οἱ Ἀσιαταὶ ἐχοῦντο θρηνητικὰς μελωδίας, δις συνώδευον διαίλοδος. Καὶ ὁ Μίμνερμος δὲ κατὰ Πλούταρχον «πῦλον τὸν ἀρχαῖον νόμον κραδίας» ἐν ἀρχῇ γάρ ἐλεγεία μεμελοποιημένα οἱ αὐλωδοὶ ἦδον». Ἐλεγείας ἐχρῆτο καὶ Σακάδας ὁ Ἀργεῖος ποιητὴς μελῶν. (Πλούτ. Περὶ μουσ. VIII).

ἡ δὲ μετρική, ἡ πρὸς τοῦτο ἔχοντο συνδέων τὸ ἑξάμετρον πρὸς τὸ πεντάμετρον, ἔμεινε τὸ ἀπὸ τοῦτο ιδιάζουσα ἐν τῷ γένει τούτῳ τῶν φύδῶν.

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις, ἐν οἷς ἐπίδοσιν μεγάλην ἔλα-
βον πάντες τῆς μελῳδίας οἱ κλάδοι, ἀνεκανίσθησαν καὶ
οἱ Ἱεροὶ χοροί, οἱ ἐν ταῖς θυσίαις ἐκτελούμενοι. **Στησίχο-**
ρος ὁ Ἰμεραῖος, Σικελιώτης, ὃς ἐν ἐσχάτῳ γῆρᾳ τὸν βίον
ἐτελεύτησε (τῷ 556 π.Χ.), κατέστησε τοὺς χοροὺς τούτους
εὐπρεπεστέρους τὴν στάσιν καὶ κοσμιωτέρους τὸ σχῆμα διά-
τινων κανονικῶς γινομένων ἀναπαύσεων, ὅτε περιήρχοντο
τὸν βωμόν, καὶ προσέθηκεν εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστρο-
φὴν αὐτῶν ἀκροτελεύτιόν τι ἄσμα, τὴν ἐπωδόν. Ὡς δ' ὁ
Πλούταρχος διηγεῖται, περιέθηκεν ὁ Στησίαρχος τοῖς δω-
ρικοῖς αὐτοῦ ποιήμασι καὶ τὰς μελῳδίας, καθ' ἃς ἐκεῖνα νά-
ἄδωνται ἔδει.¹

Πᾶσαι αἱ τῆς ψυχῆς διαθέσεις, πάντα τὰ τῆς καρδίας
αἰσθήματα ἀντίχουσιν εὗρον εἰς τοὺς τόνους τῶν λυρικῶν
ποιητῶν, δι' ὧν γνωριμώτεραι τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ μᾶλλον
ἐγίνοντο ποίησις καὶ μουσική. Σεμνὰ καὶ εὐφρόσυνα ἄσμα-
τα ἀντίχουν παρὰ φιλικοῖς συμποσίοις καὶ ἄλλαις ἔορταῖς.
Τὰ δ' ὑπὸ τοῦ Ἀλκμάνος, Ἀρχιλόχου, Τερπάνδρου, Σαπ-
φοῦς, Ἀλκαίου, Σόλωνος, Ἀνακρέοντος, Λάσου, Πινδάρου

¹ Σ. M. Πλούτ. Περὶ μουσ. III. Ὁ Στησίχορος πρότερον Τισίας
καλούμενος μετωνυμάσθη κατὰ Σουίδαν οὕτω διὰ τὸ ιστάναι χορούς,
οἰονεὶ καὶ ο διδάσκαλος. Ὁ χορός, ὃν ὁ Στησίχορος συνέστη-
σεν ἐξ ὀκτὼ χορευτῶν κατὰ στίχους παρατασσομένων, ἦρχετο
φῶν τὴν στροφὴν πρὸς κιθάραν καὶ βαδίζων ἄμα: φῶν δὲ
πάλιν τὴν ἀντιστροφὴν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν θέσιν πρότερον τὸν.
Τούτοις προσέθηκεν ὁ Στησίχορος τὴν ἐπωδόν, τὸν δὲ χορὸς ἥδεν
ιστάμενος. Ὁ Στησίχορος δύναται νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ἐγένετο ὁ
πρόδρομος τῆς τε βουκολικῆς ποιήσεως ('Αθην. XIV, 619.
Αἰλιαν. ποικ. ιστορ. X, 18) καὶ τῆς ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐπίδοσιν
λαβούσης μυθιστορίας διότι ἐποίησεν ἄσματα ἔρωτικά οὐχὶ
μὲν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Λεσβίων, περιέχοντα ὅμως ὑποθέσεις ἔρω-
τικὰς ἐκ μύθων καὶ δημοτικῶν παραδόσεων καὶ φύματων, ὡς δῆ-
λον ἐξ Ἀθην. XIII, 601. XIV, 618. 620. Παυσαν. IX, 11, 2. X, 26, 9.
καὶ Στράβ. VIII, 347.

καὶ ἄλλων συχνὰ πρὸς γνωστὰς τοῦ λαοῦ μελῳδίας συντεθέντα Σκόλια¹ ἥδοντο δὲ μὲν μονοφώνως, δὲ δ' ἐν χορῷ ἐν συνοισίαις (συναναστροφαῖς) ἀλλήλων, συνοδευόμενα διὰ τῆς ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μεταφερομένης κιθάρας. Η βραδύτερον γενομένη εἰσαγωγὴ τῆς Σαμβύκης² ὅπως συνοδεύωνται τοιαῦτα ἐν ἀναστροφαῖς ἀλλήλων ἄσματα ἀποδίδοται εἰς τὸν ἔνεκα τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ θανάτου γνωστὸν λυρικὸν Ἱβίκον τὸν Πηγίνον (550 π. Χ.),³ δὲ εἰς Σάμον εἴλκυσεν ἡ φήμη τοῦ φιλοτέχνου καὶ λίαν δυστυχοῦς τυράννου Πολυκράτους.

¹ Σ. Μ. Σκόλια ἢ σκολιά ἥδαν παροίνια μέλην ἢ ἀσματα (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκες 1231. Πολιτ. VI, 108. Ἀθην. X, 427), ἄτινα, διακρινόμενα τῶν κοινῶν παρὰ πότον ἄσμάτων, ἔλαθον τὸ ὄνομα τοῦτο εἴτε ἐκ τοῦ μέτρου, εἴτε ἐκ τῆς μελῳδίας, εἴτε ἐκ τῆς διεξαγωγῆς καὶ ἐκτελέσθεως αὐτῶν, καθ' ἓν κατὰ Ἀθηναίων (XV, 694) κατὰ τρεῖς τρόπους ἥδοντο ἢ νόμους. Καὶ κατὰ μὲν τὸν α' τὰ ἄσματα ταῦτα ἥδοντο ὑπὸ πάντων τῶν συμποσιαστῶν· κατὰ δὲ τὸν β' ὑπὸ πάντων μὲν, ἀλλ' ὑφ' ἐνὸς ἐκάστου τούτων χωρὶς καὶ κατὰ σειράν· κατὰ δὲ τὸν γ' ὑπὸ μόνων τῶν ἀριστα ἐπισταμένων ἄδειν ὀπουδήποτε καὶ ἀν ἐκάθηντο. Τὸ τρίτον εἶδος τῶν ἄσμάτων τούτων, ἐπειδὴ ἀκανονιστῶς («ώς ἀταξιαν τινὰ μόνον παρὰ τάλλα ἔχον») ἥδετο, οὔτε δηλ. ὑπὸ πάντων οὔτε κατὰ σειράν, ἀλλ' ὅπου ἐκάστος ἵν τῶν «συνετῶν δεκούντων εἶναι μόνων» ἐν τῷ ἄδειν, ἐκλήθη σκόλιον. Τῷ ὄνόματι τούτῳ ἐκλήθησαν ὕστερον καὶ πάντα τὰ παρὰ πότον ἄσματα. Καὶ εὐρετῆς μὲν τῶν σκολίων κατὰ Πίνδαρον (παρὰ Πλούτ. περὶ μουσ. XXVIII) λέγεται ὁ Τέρπανδρος, ποιηταὶ δὲ τούτων ὁ Πιττακός, ὁ Ἀλκαῖος. Ἀνακρέων, Πράξιλλα ἢ Σικιωνία, ὁ Σιμωνίδης καὶ ἄλλοι καὶ Πίνδαρος (Ἀθην. XV, 693 καὶ 694). Τῶν σκολίων τούτων, μάλιστα πατητῶν ἐν Ἀθηναῖς δύτων, προσφιλέστατον ἵν τὸ εἰς Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα (Ἀθην. XV, 695).

² Σ. Μ. Σαμβύκη ἢ σάμβυκη τρίγωνον ἢ ἔγχορδον ὅργανον (Ἀριστοτελ. Πολιτ. E. 6.1341.6. περὶ Ἀθην. IV, 175. XIV, 633) διακρινόμενον τῆς Ἱβίκης⁴ λαμπρούς μαζί ἐπιχαρίτως ἐπραγματεύσατο τὸν ὑπὸ ληστῶν φόνον τοῦ Ἱβίκου παρὰ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν τούτου ἐκδίκησιν ὑπὸ γεράνων. Τῶν ἄσμάτων τοῦ Ἱβί-

³ Σ. Μ. Γνωστὸν εἰς τοὺς γερμανούμαθεῖς εἶνε, ὅτι ὁ Schiller ἐν τῷ ποιήματι die Kraniche des Ibykus εὐθύνως μαζί ἐπιχαρίτως ἐπραγματεύσατο τὸν ὑπὸ ληστῶν φόνον τοῦ Ἱβίκου παρὰ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν τούτου ἐκδίκησιν ὑπὸ γεράνων. Τῶν ἄσμάτων τοῦ Ἱβί-

Σύγχρονος τῷ Ἰερώνῳ οὐδὲ ποτε φαιδρός καὶ γέρων
ἦτι τὰς τοῦ βίου τέρψεις ἐπάδων Ἀνακρέων ὁ Τήιος
(530 π. Χ.). Οἱ ἱαμβοὶ καὶ αἱ πανταχοῦ τότε φίδομεναι πα-
ροίνιοι φῶται τοῦ Ἀνακρέοντος ἀπωλέσθησαν, ἀλλὰ τὰ δνό-
ματα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκωμιασθέντων ἐρωμένων διεφυλά-
χθησαν ἐν μέρει ἐν τῇ μέχρις ήμῶν περισσωθείσῃ συλλογῇ
ὑπὸ τὸ δνομα 'Ανακρέοντος ἀπωλέσθησαν, οὐ καὶ φίλος οὗ ἀγαπη-
τότατος καὶ εὔνους ὑμνητής· ὑστερον δ' ἀπεδῆμπσε, πέμ-
ψαντος πεντηκόντορον Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστρατίδου,¹
εἰς τὰς ἰστεφάνους καὶ λαμπρὰς Ἀθήνας, ἐν αἷς ὡσαύ-
τως φιλόφρονος ὑποδοχῆς ἔτυχεν, ἴδρυθείσης αὐτῷ ἐπὶ
τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰκόνος χαλκῆς.² Οἱ Ἀνακρέων τῶν
τελευταίων ἐνδόξων λυρικῶν ποιητῶν γενόμενος οὗ ἄμα
καὶ δὲ σχατος σπουδαῖος ἀοιδὸς τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς, ἀφ'
οὗ οὐδὲ ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως ἥρξατο.³

κου δύναμαστότατα ηδαν τὰ φλογερὰ εἰς καλοὺς παιδίας ἐρωτικά, δ
ηδε χροδὸς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ ἐπαινουμένου εἴτε ἐπὶ τοῖς γενε-
θλίοις εἴτε ἐπὶ νίκῃ ἐν τῷ γυμνασίῳ.

¹ Σ. Μ. Πλατ. Ἰππάρχ. 228 C. Αἰλιαν. π. Ιστορ. VIII, 2.

² Σ. Μ. Παυδαν. I, 25,1.

³ Σ. Μ. ὁ Πολυκράτης κατ' Αἰλιανὸν (ποικιλ. Ιστορ. IX, 4.) «ἔτιμα
καὶ διὰ επουδῆς ήγε ('Ἀνακρέοντα) καὶ ἔχαιρεν αὐτῷ καὶ τοῖς ἐκεί-
νου μελεσίν» διὸ καὶ κατὰ Στράβωνα (XIV, 638.) «πᾶσα ή ποίη-
σις πληροὶ ἐστὶ τῆς περὶ αὐτοῦ (Πολυκράτους) μνήμης». Ἀπέθανε
δέ, ὡς λέγεται, καταπιῶν ἀσταφίδαν (Plin. H. n. VII, 7, 5), δ καὶ
περὶ Σοφοκλέους λέγεται περὶ φαγὸς σταφυλῆς. Οἱ Ἀνακρέων ἐποίη-
σεν φῶται πρὸς τὸ βάρβιτον ή τὴν ππκτίδα φιδομένας καὶ εἰς τε
τὰ θεραπεύοντα τὸν Πολυκράτην εὐγενῆ καὶ καλὰ γεράκια ἀνα-
θησάν ἔχούσας. μεθ' ὅν συνηνθῆν καὶ συμπαίζειν ἐπεθύ-
μει ('Ἀποσπ. 14, 24, 46), καὶ εἰς τὰς παρθένους, δν μίαν δνομάζει
ἐγμανῶς ἐρῶν, τὴν ξανθὸν Εὐρυπύλην. Ἐτι δέ καὶ εἰς τὸν
θεὸν τῆς ἀμπελουργίας, τὸ χάρυμα τῶν θροτῶν (καθ' 'Ουμρον)
Διάνυσον. "Ουμως δέ, ἐπειδὴ πρὸς τούτους ἐγράψησαν αἱ φῶται, δὲν
πρέπει νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ὁ Ἀνακρέων διῆγε βίου ἀκόλαστον καὶ
ἀνειμένον τούναντίον μετὰ μέτρου καὶ σωφρού σύνηντος ἐχρῆτο τῇ
διαιτῃ (Μάξ. Τύρ. XXIV, 297). διότι δὲν ἐξέφραζεν ἐν αὐτοῖς ιδίας
αὐτοῦ ἐπιθυμίας, ἀλλὰ διετύπους ἐπιχαρίτως, φιλόγελως ὃν φύσει,

Ἐν τοῖς ἐπικοῖς τῶν Ἑλλήνων ἄσμασι τὸ μέλος, ἡ μουσικὴ τῆς ποιήσεως, δυθμικὴ μᾶλλον ἢ μελῳδικὴ οὖσα, ὑφισταμένη ἦν δλως καὶ ὑποκειμένη τῇ ποιήσει. Τὸ ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως ἢ μελῳδία οὐ μόνον ἐκτίσατο ὑπεροχὴν ἐν τοῖς λυρικοῖς ἄσμασιν, ἀτινα τὰς ἐσωτάτας ἔθιγον τῆς καρδίας χορδάς, ἀλλὰ καὶ ἐπίδοσιν τοιαύτην ἐλαθεν, ὥστε ἵκανὴ ἐγένετο νὰ χωρισθῇ τῆς ποιήσεως, ὅπως, ἐκδηλοῦσα τὰς ποικίλας τῆς ψυχῆς διαθέσεις, κατακτήσοται τοὺς ἀκροωμένους. Οἱ μελοποιοὶ τούντεῦθεν πειρώμενοι διοίας πλήρεις ἐκφράσεως μελῳδίας νὰ ἐκδηλώσωσι διὰ τῶν ὁργάνων αὐτῶν, κατώρθωσαν νὰ χωρίσωσι τὴν ποίησιν ἀπὸ τῆς μουσικῆς, εἰ καὶ μέχρι τοῦδε στενῶς συνδεδεμέναι ἦσαν καὶ ἀδελφαὶ ὑπελαμβάνοντο, ὅπως αὐθυπαρξίαν ἢ μουσικὴ λάβῃ καὶ ἐπιδόσεως τύχῃ μείζονος. **Σακάδας** ὁ Ἀργεῖος διάσημος αὐλῷδος, πρῶτος¹ ἀγωνισθεὶς τῷ 586 π. Χ. ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσιν ἀγῶνα αὐλοῦ ἄνευ ἄσματος² ἐνίκησε τυχῶν βραβείου.³ Δεύτερος μετὰ τοῦτον ἐνίκησεν ἀγωνισθεὶς τῷ 576, 572 καὶ 568 **Πυθόκρετος** ὁ Σικυώνιος⁴ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀγῶσιν· ὥστε ἀπὸ τοῦδε

τὰ παρὰ Πολυκράτει ἢ ἀλλαχοῦ που συμβαίνοντα μεγαλοποιῶν καὶ αὐξάνων μετὰ τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος. Εἰ καὶ ἀσχάλλει ἐν ταῖς χαριεστάταις φδαῖς, ὅτι ὁ ἔρως αὐτοῦ ἀποκρούεται, ὅμως οὐδαμῶς φαίνεται τὴν ψυχὴν θλιβόμενος. Ἀπομιμήσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνακρέοντος, διὰ τε τὴν χάριν καὶ εὐτραπελίαν δημοτικώτατος καὶ ἀγαπτότατος ἐγένετο, ἀπαντῶσι μέχρι τοῦ δεκάτου μ. Χ. αἰῶνος. Εὐφυῶς αὐτὸν ἐμιμήθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ Χριστόπουλος νέος ἐπικληθεὶς Ἀνακρέων. Σημειωτέον, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν φερωνύμων αὐτῷ ποιημάτων εἶνε νόθα.

¹ Σ. Μ. Παυσαν. II, 22, 8.

² Σ. Μ. Πολυδ. IV, 7, 9.

³ Σ. Μ. Παυσαν X, 74. VI, 14. 10.

⁴ Σ. Μ. Ὁ Παυσαν. ἐν VI, 14, 10. λέγει, ὅτι ἐξάκις ἐνίκησε «Παρὰ δὲ τὸν Πύρρον ἀνὴρ μικρὸς αὐλοὺς ἔχων ἐστὶν ἐκτευπωμένος ἐπὶ στήλῃ. Τούτῳ πυθικαὶ νίκαι γεγόνασι τῷ ἀνδρὶ δευτέρῳ μετὰ Σακάδαν τὸν Ἀργεῖον. Σακάδας μὲν γάρ τὸν ἀγῶνα τὸν τεθέντα ὑπὸ Ἀμφικτιόνων οὐκ ὅντα πω στεφανίτην καὶ ἐπ' ἐκείνῳ στεφανίτας δύο ἐνίκησε, Πυθόκρετος δὲ ὁ Σικυώνιος τὰς ἐφε-

οἱ μὲν ἀγῶνες τοῦ συνοδεύοντος τὸ ποίημα αὐλοῦ ἔξη-
φανίσθησαν δὲ, ή δ' αὐθυπαρξία τῆς δργανικῆς μου-
σικῆς ἔξενίκησεν καὶ ἐπικρατήσασα, οἱ δ' ἄριστοι ἀγω-
νισταὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν. Τῷ 556 π. Χ. Ἀγέλαιος
ὁ Τεγεάτης ἐπειράθη ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι νὰ ἀγωνισθῇ
πρὸς κιθάραν ἄνευ ἄσματος¹. Ὡς δὲ οἱ προηγηθέντες αὐτῷ
ἐν τῷ ἀγῶνι τολμηροὶ δῆτες ἐνίκησαν, οὕτω καὶ οὗτος
νικήσας ἐστεφανώθη ἐπευφημοῦντος τοῦ παρεστῶτος
πλήθους. Τῷ 396 π. Χ. ἐτυχον βραβείου ἀγωνισθέντες
ἀγῶνα σάλπιγγος καὶ κέρατος ὁ Τέμαειος καὶ Κράτης
ἐν Ὁλυμπίοις. Οἱ μνημονεύθεις ἄριστος ἀγωνιστὴς Σα-
κάδας δέγεται, διτὶ ἐγένετο εὐρετῆς τοῦ τριμεροῦς
νόμου,² διοῦ δὲ μὲν α' στροφὴ ἥδετο δωριστί, δὲ δὲ δ'
φρυγιστί, δὲ γ' λυδιστί, συνδέσας διὰ τούτων πρὸς ἀλ-
λὰ τρία κατὰ τὸν χαρακτῆρα δὲ διάφορα μουσικῆς
μέρη εἰς ἐν δλον, διπέρ δημαρχοὺς πρὸς τῶν τῶν
λόγων ἔννοιαν. Ἀνοικοδομουμένης τῆς πόλεως Μεσσήνης
ὑπὸ Ἐπαμινώνδου πᾶσαι αἱ ἐργασίαι ἔχετελέσθησαν³ δὲ
χοιύντων τῶν αὐλῶν καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Σακάδα με-
λῶν, δις τοιαύτην ἐκτίσατο φήμην, ὥστε ιδρύθη αὐτῷ
ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἀνδριάς ἐν τῇ χειρὶ ἔχων αὐλόν.⁴

Ἶης τούτων πυθιάδας ἔξι, μόνος δὲ οὗτος αὐλοτής. Δῆλα δὲ ὅτι
καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ δημητρίῳ ἐπινίλησεν [ἐξάκις] τῷ πεντάθλῳ.
Πυθοκρίτῳ μὲν γέγονεν ἀντὶ τούτων δὲ ἐν Ὁλυμπίᾳ στήλην

¹ Σ. Μ. Ὁ ἀγῶνας ἐγένετο ἐν τῇ ψιλοκιθαριστικῇ (κατὰ Παυσαν. Χ, 7, 7: «ἐπὶ τῶν κρουμάτων τῶν ἀφώνων»), δην πρῶτος εἰσήγαγε κατ' Ἀθηναίον (XIV, 637) Ἀριστόνικος ὁ Ἀργεῖος, ἐπερποποιήσε δὲ Λύσανδρος ὁ Σικυώνιος κατὰ Φιλόχωρον (παρ' Ἀθην. αὐτόθι).

² Σ. Μ. Πλούτ. περὶ μουσ. VIII.

³ Σ. Μ. Παυσαν. IV. 27, 7.

⁴ Σ. Μ. Κατὰ Παυσαν. (IX, 30, 2) ὁ πλάδας τὸν ἀνδριάντα ἔξισωσε τοὺς αὐλοὺς πρὸς τὸ μῆκος τοῦ σώματος τοῦ Σακάδα «ὅτι πλάδας . . . οὐ συνεῖς Πινδάρου τὸ εἰς αὐτὸν (Σακάδαν) προοίμιον, ἐποίησεν οὐδὲν εἰς τὸ μῆκος τοῦ σώματος εἶναι τῶν αὐλῶν μείζονα τὸν αὐλοτήν».

IV

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

588 — 440 π. Χ.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ

Απὸ τῶν μυθικῶν ἡδονῶν πολλαχθεὶς καὶ θαιματῶς διεπίστωσεν ἐν Ἑλλάδι ἡ μουσικὴ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, ὡς οὖ ἐπὶ τέλους προαχθεῖσα εἰς αὐθύπαρκτον καὶ ἀνεξάρτητον τέχνην ἔτυχεν ἐνεκα τούτου τοιαύτης σπουδαιότητος, ὥστε ὁ καθ' ἄπαντα τὸν κόσμον περικλεὶς γενόμενος Πυθαγόρας (585 — 505 π. Χ.) ὀργῇθη ἐξ ἑαυτοῦ διζικήν αὐτῆς νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔξετασιν. Οἱ μέχρι τοῦδε ἀκμάσαντες μελοποιοί, ἀσκοῦντες τὴν καλὴν ταύτην τέχνην, ὀδηγοῦντο ὑπὸ μόνης τῆς ἀριστωτας βοηθούσοις αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς ὁ Πυθαγόρας ὅμως κατώρθωσε νὰ δεσμεύσῃ τοὺς πτερόβεντας τόνους καὶ ἀναγάγῃ τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀναλογίας αὐτῶν ἐπὶ ὀρισμένην μαθηματικὴν βάσιν. "Απας ὁ βίος τοῦ βαθεῖαν κεκτημένου σύνεσιν φιλοσόφου τούτου περιβάλλεται ὑπὸ αἰνιγματώδους λυκόφωτος. Καὶ δὲν συνέγραψε μὲν πιθανώτατα συγγράμματα, χρήσιμον ὅμως ἑαυτὸν παρέσχεν εἰς πνευματικὴν τῶν Ἑλλήνων παίδευσιν. Πάντα δ' ὅσα περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν προέρχονται ἐκ παραδόσεων μόνων καὶ ὑποδηλώσεων μεταγενεστέρων συγγραφέων, οἵτινες πολλάκις διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ περὶ τὸ 585 π. Χ. ὀργῇθη προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος τυράννου Πολυκράτους νὰ ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐν ᾧ ἔξοχως μάλιστα προήχθησαν αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι. Μυηθεὶς ἐνταῦθα ὁ Πυθαγόρας τῶν ἱερέων τὰ μυστήρια ἴδρυσεν ἐπανιών εἰς τὴν πατρίδα σχολήν, ἐν ᾧ μετεδίδου τοῖς

έαυτοῦ μαθηταῖς τοῦ πλουσίου θησαυροῦ τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀθροισθείσης ἐμπειρίας. "Υστερὸν μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ἐν τῷ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων τὸν δύρδοον π. X. αἰῶνα κτισθέντι Κρότωνι ὁ ἰδρυτὴς τῆς ὀνομαστῆς μυστικῆς ἑταιρίας,¹ ἥτις σκοπὸν προύτιθετο τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπίδοσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους τῶν συνόντων σχέσεων.² Τῇ μουσικῇ ἔχρονσατο πολλαχῶς πρὸς ἀνακούφισιν καὶ παραμυθίαν καὶ βελτίωσιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Ὑπελάμβανε δέ, ὅτι διὰ τῆς μουσικῆς, ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας ὡς βάσεων ἀσφαλῶν ἐδύνατό τις νὰ τύχῃ βαθυτέρας μαθήσεως, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ νόμοι τῆς ἀρμονίας συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀποστάσεις καὶ τὰ μεγέθη τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντων πλανητῶν, οἵτινες ἔνεκα τούτου πάντως, καθ' ἄ ἐδόξαζε, περιφερόμενοι ἐν τῷ αἰθέρι ἀποτελοῦσι σφαιρῶν ἀρμονίαν. Οἱ ἀριθμοὶ ἔλογίζοντο παρ' αὐτῷ ὡς θεμέλιον πάσης γνώσεως καὶ αἴτια τῶν δυντῶν. Συνεδύαζε λοιπὸν καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλας τῶν τόνων ἀναλογίας πρὸς τοὺς ἀριθμούς, οὓς ὠρίζεν ἀντὶ τῶν τονιαίων ἐκείνων διαστημάτων, ἀπερ τούντευθεν ὡς ἀρμονία (όμοφωνία τόνων) ὑπελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἡ ἀκριβὴς ἀναλογία τῆς διὰ πασῶν (χορδῶν) (Octave) ὠρίζετο ὡς 2 : 1, ἢ τῆς διὰ τεσσάρων (quarте³) ὡς 4 : 3 καὶ ἢ τῆς διὰ 5 (quinte) ὡς 3 : 2.⁴ Ἐὰν λοιπὸν ἐξετάσωμεν τοὺς τό-

¹ Σ. M. «τεροῦ συλλόγον» καλουμένου κατὰ Ἱεροκλέους «χρυσᾶ ἐπη». Τοῦ συλλόγου τούτου μετεῖχον καὶ γυναικες, αἵτινες ὀνομασταὶ ἐγένοντο.

² Σ. M. Παρὰ Πλάτωνι (Πολιτ. 600 B.) «πυθαγόρειον τρόπον τοῦ βίου».

³ Σ. M. Ἡ καὶ συλλαβὴ παρ' ἀρχαῖοις καλουμένη, ὡς συνένωσις πρώτη συμφωνούντων τόνων.

⁴ "Ἄν δηλ. χορδὴ ἐντεταμένη διαιρεθῇ εἰς δύο ίσα μέρη, τὸ ἐν τούτων ἐμψαίνει τὴν διὰ πασῶν (Octave) αὐτῆς· ἀν δὲ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα ίσα μέρη, τὰ τρία τούτων (3 τεταρτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμψαίνουσι τὴν διὰ τεσσάρων (quarte). ἂν δὲ διαιρεθῇ εἰς τρία ίσα μέρη, δύο τούτων (2 τριτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμψαίνουσι τὴν ἀκριβῆ διὰ πέντε (quinte) τῆς δλης χορδῆς.

νους τῆς διατονικῆς μουσικῆς κλίμακος ὑπ' ὄψει ἔχοντες
μόνον τὴν χρῆσιν τῶν ἐνταῦθα ἐπισημανθέντων ἀναλο-
γιῶν καὶ συζεύξωμεν πρὸς ἄλλήλους, θέλομεν εὔρει, ὅτι
τὰ μὲν δίτονα (die grossen Terzen) (81 : 64) ἡχοῦσιν ἐν
αὐτῇ παρὰ πολὺ τὰ δὲ τριημιτόνια (32 : 27) πολὺ ὀλίγον.¹
Τοῦτο δ' ὑπολαμβάνεται ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων ὡς

¹ "Αν τις δηλ. διαιρέσῃ τὸ μῆκος χορδῆς, ἥτις διδωσὶ τὸν τόνον (si) ὡς ὁ Πυθογόρας, εἰς 8192 μέρη, εὐρίσκει τὴν ἀκριβῆ διὰ τεσσά-
ρων (quarte) αὐτῆς, ἡχούντων 3 τεταρτημορίων τῶν μερῶν τούτων,
δηλ. 6144. "Αν δέ τις λάθῃ ἐκ τοῦ μῆκους τῆς χορδῆς τοῦ νέου τού-
του τόνου (mi) τρία τεταρτημόρια, δηλ. 4608 μέρη, ἔχει τὴν
ἀκριβῆ (quarte) διὰ τεσσάρων (la) τοῦ τελευταῖον τόνου. "Αν τις
ἔξακολουθήσῃ τοῦτο ποιῶν, ἔχει κατὰ μικρὸν τὴν ἑκῆς σειρᾶν τό-
νων si mi la re sol do fa."Αν τις ὁρίσῃ τοὺς τόνους Si-Mi-La εἰς
σταθερὰς χορδὰς καὶ θέσῃ τοὺς λοιποὺς τόνους μεταξὺ αὐτῶν, με-
τατιθεῖς αὐτοὺς διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ μῆκους τῶν χορδῶν αὐτῶν
εἰς βαρεῖαν διὰ πασῶν (Octave), ἀποτελεῖται ἡ μουσικὴ κλίμαξ
Si do re Mi fa sol La."Αν δέ τις προσθέσῃ ἥδη διὰ διπλασια-
σμοῦ τοῦ μῆκους τῆς χορδῆς τοῦ τόνου La ἐν ᾧ ἔτι ἐκτὸς τοῦ τετρα-
χόδου δν βαρὺ La (δηλ. διὰ $2 \times 4608 = 9216$ μέρη), ἔχει μουσικὴν
κλίμακα, ἣς οἱ τόνοι εὐρέθησαν διὰ τῶν ἐπομένων μερῶν χορδῆς
τινος:

La.	4608
Sol.	5184
Fa.	5834
Mi.	6144
Re.	6912
Do.	7776
Si.	8192
La.	9216

Τὸ δίτονον (grosse Terz) do-mi ἔχει ἀναλογίαν 7776 : 6144 ἡ, δν τις
τοὺς ἀριθμούς τούτους διὰ 96 σμικρύνῃ, 68 : 64· ὡσαύτως δὲ καὶ
πάντα τὰ λοιπὰ δίτονα τῆς κλίμακος ταύτης, τοῦ ἀκριβοῦς μεγά-
λου διτόνου ἔχοντος ἀναλογίαν 80 : 64 ἡ 5 : 4. Τὸ μικρὸν δίτονον
La-do ἔχει ἀναλογίαν 9216 : 7776 ἡ, δν τις σμικρύνῃ διὰ 288 ἀμ-
φοτέρους τοὺς ἀριθμούς, 32 : 27, ὡς πάντα τὰ δλλα μικρὰ δίτονα
τῆς κλίμακος ταύτης, τῶν μικρῶν διτόνων ἀναλογίαν ἔχοντων 30 :
25 ἡ 6 : 5.

αίτια, δτι τὰ τονιαῖα ταῦτα διαστήματα δὲν κατελέγοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀρμονίας, εἰ καὶ ή καθ' ἡμᾶς νῦν οὐχὶ ἀμιγῆς ἀλλὰ μικτὴ χορδοτονία (ἀρμονία, accord) οὐδαμῶς ἡμᾶς κωλύει, δπως λάθωμεν αὐτὰ ώς τοιαῦτα. "Οπως δὲ λογίσηται ὁ Πυθαγόρας τὰς μνημονευθείσας τονιαῖς ἀναλογίας, ἔξενηρε τὸ μονόχορδον ὅργανον μετὰ κινουμένης μαγάδος¹ καὶ ἔχοντος πρῶτος τοῖς ἐλληνικοῖς γράμμασιν ώς μονοσικοῖς σημείοις. "Ετι δὲ προσέθηκεν εἰς τοὺς ἑπτὰ τόνους τοῦ προτέρου τῶν Ἑλλήνων μουσικοῦ συστήματος καὶ δύδον· ἀλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς οἱ περὶ χορδοτονίας (accord) τοῦ «πυθαγορείου ὀκταχόρδου» λόγον ποιούμενοι διαφωνεῖσι πρὸς ἀλλήλους. Τὸ δικτάχορδον τοῦτο ή ἀπετέλει τὴν ἔξης κλίμακα La, Si do re Mi fa sol La, ή γένος αὐτῆς διὰ πασῶν, οἵα ἐπὶ παραδείγματι ή ἐπομένη μουσικὴ κλίμαξ, ἥς μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαιότατοι περὶ μουσικῆς συγγράψαντες 'Αριστοτέλης τε καὶ Ἀριστόξενος, Mi fa sol La Si do re Mi.

Τελευτήσαντος τοῦ Πυθαγόρου (505 π. Χ.), ἀνεφάνη πρῶτος παρ' Ἑλλησι μουσικῆς συγγραφεὺς² **Λᾶσος** ὁ Ἐρμιονεύς, ὅστις, δοὺς κανόνας πρὸς σύνθεσιν ἀσυμάτων καὶ εἰσαγαγὼν τὴν χρῆσιν τοῦ χρόνου ἀρσεως καὶ θέσεως, διέταξε διθυραμβικοὺς χορούς. Τὰ ὑπάυτοῦ ὅμως συγγράφεντα καὶ ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων μνημονεύομενα θεωρητικὰ περὶ μουσικῆς ἔργα δὲν διεσώθησαν.³ Ο Λᾶσος ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ πολλαχῶς ὑμνη-

¹ Σ. Μ. Μαγάς ή καβάλη η ξυλάριον ἦν, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο αἱ χορδαὶ τῶν ἐγχόρδων δργάνων, δπερ γαλλιστὶ chevalet καλεῖται.

² Σ. Μ. ὁ Σουίδας λέγει «πρῶτος περὶ μουσικῆς λόγον ἔγραψε».

³ Σ. Μ. 'Ο Λᾶσος διατρίβων ἐν Ἀθήναις ἐν μεγάλῃ ἦν τιμῇ παρ' Ἱππάρχῳ τῷ Πεισιστρατίδῃ μελοποιὶ δ' ὃν (Σχολ. Ἀριστοφ. σφῆκ. 1410) «κατηκολούθει τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ» (Πλουτ. περὶ μουσ. XXIX) καὶ ἔχοντο διθυραμβοῖς μάλιστα. Πρῶτος εἰσαγαγὼν καὶ ἀγῶνας διθυραμβικούς, οἷοι οἱ τῶν τραγικῶν χορῶν («διθύραμδον» — κατὰ Σουίδαν — «εἰς ἀγῶνα εἰσῆγαγε»), περιῆλθεν εἰς ἕριν πρὸς Σιμωνίδην τὸν νεώτερον. Ἐν τοῖς ἀσιγμοῖς ἄμμασι τοῖς καὶ Κενταύροις ἐπιγραφομένοις καὶ τῷ πρὸς Δημητραν ὑμνῷ,

θέντος Πινδάρου τοῦ Θηβαίου¹ (520—456 π. Χ.), διὸν ἡ τῶν Ἑλλήνων λυρικὴ ποίησις εἰς τὸ ὑψιστον αὐτῆς θρίγκωμα ἔξικετο διὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν αὐτοῦ ὕμνων καὶ φόδων, διθυράμβων καὶ σοκολίων. Οἱ Πίνδαρος ἐγκωμιάζων τοὺς νικητὰς τῶν ἐν ταῖς τέσσαρσιν ιεραῖς πανηγύρεσι τελουμένων ἀγώνων συνενεκωμίαζε μετ' αὐτῶν ἄμα καὶ ἀπασαν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν φόδων, ὃν ἐν δωρίῳ γραφέντων διαλέκτῳ θαυμαστὴν εἶνε ἡ ἀπαυγάζουσα μεγαλόνοια καὶ μεγαλοπρεπής ἡ τοῦ λόγου ὑφή. Συνώδευε δὲ ὁ ποιητὴς τὰς φόδας διὰ τῆς λύρας, ἥν δεξιῶς πάνυ ἔχειρίζετο ἄριστος ὃν λυρῳδός. Μόνη ἡ διὰ τὸ κάλλος ἔξοχος καὶ τὰς κεχαριτωμένας φόδας διάσημος ὡς ὁ Πίνδαρος **Κόριννα**² ἐδυνήθη νὰ ὑφαρπάσῃ αὐτῷ ἐνίστε τὸν

ὅς, εἰς ἔνα μόνον σφρόμενος στίχον καὶ ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ γραφεῖς, ἐμελοποιήθη κατ' αἰσθακὴν ἀρμονίαν, ἀπέρροπτεν ὡς κακόφωνον τὸ σίγμα. (Αθην. X, 455. XIX, 626 προβ. X, 448).

Σ. Μ. Κυρίως ἐγεννήθη, ὡς φαίνεται ἐξ Εὐσταθίου (ἐν Προλόγῳ τῶν Πίνδαρ. παρεκβολῶν σελ. 25) καὶ Στεφάνου Βιζαντίου, ἐν τῇ παρὰ τὰς Θήβας κώμη Κυνὸς κεφαλαῖς ἐπειδὴ δύμως τὸ πλεῖστον τοῦ θεοῦ διέτριψεν ἐν Θήβαις, δύναται νὰ κληθῇ Θηβαῖος, ἀτε καὶ οἰκον ἐν τῇ πόλει ταύτη κεκτημένος (Παυσαν. IX, 25, 3). Τὸ δὲ λεγόμενον περὶ σύμβαντας τῷ Πίνδαρῳ, νεανίσκῳ ἔτι δύντι, ὅτι «ἄρχῃ Πίνδαρῳ ποιεῖν ἄρματα ἐγένετο τοιαύτη», ὅτι «μέλισσαι αὐτῷ καθεύδοντι ἐκ καμάτου προσεπέτοντό τε καὶ ἐπλασσον πρὸς τὰ χεῖλα τοῦ κηροῦ», εὐρίσκει τις παρὰ Παυσαν. IX, 23, 2. Αἰλ. π. ιστορ. XII, 45 Φιλοστρ. πρεσβύτερο. Εἰκόνες II, 12 καὶ Εὐστάθ. σελ. 19.

Σ. Μ. Καὶ ἡ Μύρτις ἡγωνίσθη ἐν δημοσίοις ἀγῶσι πρὸς τὸν Πίνδαρον (Berg Lyr. Gr. p 815, 21). Ἐν Τανάγρᾳ δὲ τῆς Βοιωτίας (κατὰ Παυσαν. IX, 22, 3) πατρίδι οὖσῃ τῆς Κορίννης ὑπῆρχε «γραφὴν (εἰκῶν) τανίᾳ τὴν κεφαλὴν ἡ Κόριννα ἀναδουμένη τῆς νίκης ἔνεκα, τὸν Πίνδαρον ἄρματι ἐνίκησεν ἐν Θήβαις». Νικήσασα δ' αὐτὸν πεντάκις (Αἰλ. π. ιστορ. XIII, 24. Σουΐδ. ἐν λ. Πίνδαρος) «ἐνουθέτησεν ὡς ἄμουσον δύντα καὶ μὴ ποιοῦντα μύθους». «Οτε δὲ κατάχροσιν τῆς νουθεσίας ἐποιήσατο, «γελάσασα ἡ Κόριννα τῇ χειρὶ δεῖν ἔφη σπειρεῖν ἀλλὰ μὴ ὄλω τῷ θυλακίῳ. Τῷ γὰρ δύντι συγκεράσας καὶ συμφορήσας πανσπερμίαν τινὰ μύθων ὁ Πίνδαρος εἰς τὸ μέλος ἔξέχεεν». (Πλούτ. Πότερον Αθηναῖοι κατὰ π. ἡ κ. σ. ἐνδοξότεροι IV). Μαθητεύσας ἐν Αθηναῖς ὑπὸ τῷ Λάσῳ καὶ ἄλλοις (Εὐστάθ. ἐν Προλόγῳ

τῆς νίκης στέφανον. Καὶ ἔτι μὲν αὐτοῦ ζῶντος ἴδρυσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνδριάντα, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται καὶ ὑστερον Ἀλέξανδρος διόριστος τῆς οἰκίας, ἐν ᾧ ἐγεννήθη, δτε νικητὰς εἰσελαύνοντες εἰς τὴν πάτριον πόλιν διῆρπαζον καὶ ἐλεημάτουν αὐτὸν, ἐρήμωσιν καὶ φθορὰν εἰς πάντα ἐπιφέροντες. Τῶν ὡδῶν τοῦ Πινδάρου διεσώθησαν 45 ἐπινίκιοι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πρώτης πυθικῆς φόδης κοσμουμένης δι' ἐλληνικῶν μουσικῶν σημείων, ἅτινα εὔκολως σαφνιίζονται· ἀθέλομεν δ' ἔχει δι' αὐτῶν λίαν ἀξιόλογον δοκιμασίας ἔλεγχον τῶν σφόδρα ὑπερβαλλόντων τὴν καθ' ἡμᾶς νῦν μουσικὴν ως πρός τε τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα μελῶν χρόνων ἐκείνων, ἀν μὴ σπουδαῖαι ἀμφιβολίαι ὑπῆρχον περὶ τῆς γνωσιότητος αὐτῶν. Ὡσαύτως δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Β. Μαρκέλλου¹ περισωθὲν ἀπόσπασμα διμηρικοῦ ἵμνου μεθ' ἐλληνικῶν μουσικῶν τόνων, παραδίδοται καὶ τοῦτο ἀνευ δηλώσεως

τῶν Πινδ. παρεκβολῶν σελ. 19. 20) περιποχετο πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις, διόπει μόνας τὰς μουσικὰς τῶν φόδματων εἰδαγάγη συνθέσεις, ἢ φίλους ἐπισκέψητε προσδιλεῖς, οἷοι ἦσαν ὁ τῶν Ακραγαντίνων μονάρχης Θέοντων, ὁ τῶν Συρακουσῶν τύραννος Ιέρων ὁ πρεσβύτερος, μεταπεμψάμενος αὐτὸν ἄμα τῷ Σιμωνίδῃ καὶ Βακχυλίδῃ, καὶ οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ βασιλεῖς, ταγοὶ (Ἡροδ. VII, 6) Ἀλευάδαι, ἢ ὅπως ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνωρίσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐλλην. Εἴθους, δὲν περιλαβὼν ἐν τοῖς ποιήμασιν, ἐν αἷς ἐγκατέμιξε πάσας τὰς διαδέκτους. "Ἄξιον δὲ σημειώσεως, ὅτι τὸν Πινδαρὸν ὑπὲρ ἐνὸς μόνου φήματος, ὅτι τὴν πόλιν (Ἀθήνας) ἔρεισμα τῆς Ἑλλάδος ὠνόμασεν, οἱ μὲν μηδίσαντες Θηβαῖοι διὰ χιλίων δραχμῶν ἐξημίωσαν, οἱ δὲ μηδοφόροι Ἀθηναῖοι «οὕτως ἐτίμησαν, ὅπτε καὶ πρόξενον ποιήσασθαι καὶ δωρεάν γυρίας αὐτῷ δοῦναι δραχμάς» Ιδοκρ. περὶ Ἀντιδ. 166. Εὐσταθ. ἔνθα μνωτέρῳ σελ. 21. προβ. Πανσαν. I, 8, 4). Ἐτελεύτησε δ' ὁ γδοικοντούντις ἐν τῷ ἐν Ἀργείῳ θεάτρῳ ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ πολυφιλάκτου Θεοξένου ἡσύχως καὶ ἀπόνως, ως τοῦ θανάτου ἀριστον τοῖς ἀνθρώποις παρὰ θεῶν ὑποληφθέντος δώρου. (Πλούτ. Παραμνθ. εἰς Ἀπολλών. XIV. Εὐσταθ. σελ. 16. Ἡσύχ. Σουΐδ. ἐν λέξει Πινδαρος).

¹ Σ. Μ. ἐπισκόπου Ἀγκύρας (336 μ. Χ.) γράψαντος «περὶ τῶν παρ' Ἑλλησι παροιμιῶν».

περὶ τῆς πηγῆς. Ἐτι δὲ αἱ τρεῖς τῆς Ἀνθολογίας μελῶδιαι ὑμνων εἰς τὴν Καλλιόπην, τὸν Φοῖβον καὶ τὴν Νέμεσιν ἔργα εἰσὶ πιθανῶς κατὰ νεωτέρας ἐρεύνας τοῦ 6'
μ. Χ. αἰῶνος¹ διὸ οὐδαμῶς συντελοῦσιν, ὅπως παράσχωσιν ἡμῖν ἔννοιάν τινα περὶ τῆς τότε μουσικῆς, ἢτις, εἰ καὶ ἀνευ τοῦ κόσμου τῆς νῦν παρ' ἡμῖν ἀρμονίας, διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὅμως, τὴν μεταρρυθμοῦσαν τὰ πνεύματα σεμνότητα, τὴν πλήρην ἐκφράσεως μελωδίαν καὶ τὸν ἴσχυρὸν καὶ εὔτονον ὁνθμὸν ἵκανὴν μαγευτικῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὰς καρδίας τῶν ἀκροωμένων.

Ἐνισχυθεῖσα ἡ Σπάρτη διὰ τῆς ἀρνίου τοῦ Λυκούργου νομοθεσίας ἡ μεγίστη ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι πόλις. Ἐξ ὅτου ὅμως αἱ Ἀθηναὶ διὰ τοῦ σοφοῦ Σόλωνος ἐκτήσαντο νόμους (594 π. Χ.), δι᾽ ᾧ οὐδαμῶς ἐσκοπεῖτο, ως διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἡ ἔξισωσις τῶν πολιτῶν ἐν τε τῇ παιδεύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ, ἀλλ᾽ ἡ ἀπαυστος καὶ σύντονος δραστηριότης, ὅπως ἀριστεύσωσιν οὗτοι καὶ εὐδαιμονήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι· ἔτι δέ, ἐπειδὴ οὐδὲ ἡ καταπίεσις πάσης ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς ἐσκοπεῖτο διὰ τῶν τοῦ Σόλωνος νόμων, ως διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἀλλὰ τούναντίον ἡ εὔνοια καὶ πρὸς τὴν πρόδον βοήθεια καὶ συνεργία, ὅπως ἐπιδώσωσι καὶ προαχθῶσι πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις.—ἀναμφισβητήτως ἔδει αἱ μὲν Ἀθῆναι ὑπὲρ πάσας τὰς ἀλλας ἐλληνικὰς πόλεις νὰ προαχθῶσιν, οἱ δὲ νόμοι αὐτῶν οὐ μόνον ὁ ὑπογραμμὸς τούτων νὰ γένωνται, ἀλλὰ καὶ ἡ κροπτίς, ἐφ' ἣν στριχθέντες προήχθησαν εἰς τὴν τοῦ δικαίου ἐπιστήμην οἱ τε ὑστερον ἀκμάσαντες Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἔτι βραδύτερον ἡμερωθέντες ἐν Εὐρώπῃ λαοί. Ὁ Πεισίστρατος (560—527 π. Χ.), τηρήσας τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὅμορικὰ ἐπη,² συνέλεγε συγγράμματα³ καὶ διὰ πάντων τῶν τότε σοφῶν

¹ Σ. Μ. Τις πρῶτος εἰσῆγαγεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὅμορικὰ ἐπη ἐλέχθη ἐν σελ. 12. Σημ. 1.

² Σ. Μ. Πρῶτοι ἐν Ἑλλάσι δημιουργοὶ βιβλιοθήκης λέγονται ὑπὸ Γελλίου (Ἄττικ. νύκτ. VI, 17), Ἀθηναῖοι (I, 3) καὶ Ἰδι-

προύθυμεῖτο καθόλου, δπως παιδεύση καὶ εύδαιμονας ἀποδείξῃ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες, αὐτοῦ τυραννοῦντος, μακρᾶς ἀπῆλαυον καὶ ἀγαθουργοῦ εἰρήνης. Αἱ Ἀθῆναι, αἱ τοσοῦτον εὔνοηθεῖσαι, παραλαβοῦσαι πᾶν, διὰ μέγα καὶ καλὸν παρ' Ἑλλησιν ὑπῆρχεν, ἔξουγένισαν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον προήγαγον, ὥστε ταχέως ἐγένοντο τὸ κέντρον τοῦ ἐν Ἑλλάδι πνευματικοῦ βίου, Ἐλλὰς Ἐλλάδος κληθεῖσαι. Ἡ μὲν σχολὴ τῶν ἡρέμως ἔχοντων Ἰώνων, ἔξευροῦσα τὸ ἔπος, τὸν ἴαμβον καὶ τὴν ἐλεγείαν, ἐστήριξε τὸν μουσικὸν ὄυθμὸν καὶ ἐνίσχυσεν· οἱ δὲ σεμνοὶ τὰ ἡθη καὶ ἐμβριθεῖς Δωριεῖς ζητήσαντες νὰ διαφυλάξωσιν ἀπὸ ἐκθηλύνσεως τὴν μουσικὴν δι' αὐτηρῶν νόμων, διέπλασαν αὐτοὶ μάλιστα τὰ περιώνυμα χορικὰ ἄσματα· οἱ δὲ περικαῶς ἔχοντες Αἰολεῖς δι' εὐαισθήτου καὶ αἰσθηματικῆς ποιήσεως πολλοῦ ἄξιον ἀπέδειξαν καὶ ἐν ἰσχύι κατέστησαν τὸ μέλος.¹ ἐν τῇ τῷ Ἀθηνῶν δύως σχολῇ προήχθη ἀναπτυχθὲν διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ συναρμογῆς τοῦ πατρίου ἔπους πρὸς τὴν θρησκευτικὴν λυρικὴν τὸ δρᾶμα, δι' οὖ πᾶσα μὲν ὑπεροχὴ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς ἐκείναις σχολαῖς πρὸς αὐτὸ συνεζεύχθη καὶ συνηρμόσθη, ποίησις δ' ἄμα καὶ μουσικὴ τῆς μεγίστης ἔτυχον καὶ λαμπροτάτης ἀκμῆς.

Τὸ Ἐλληνικὸν δρᾶμα, οὗτος ἵχνη εὔρομεν² ἢδη ἐν τοῖς μετὰ σφοδροῦ πάθους καὶ ζωηρότητος ἀπαγγελλομένοις διθυραμβικοῖς ἄσμασι κατὰ τὰς τοῦ Βάκχου ἐορτάς, συνίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκ λυρικῶν χορικῶν ἄσμάτων, διεκόπτοντο δι' ἐπεισοδίων ὑφ' ἐνδεικτικοῦ ἀπαγ-

δώρου Σεβίλλης (originum s. Etymologiarum VI, 3, 3.) οἱ τύραννοι Πεισίστρατός τε καὶ Πολυκράτης. Περὶ τῆς βιβλιοθήκης μάλιστα τοῦ Πεισίστρατου λέγεται ὑπό τε Γελλίου καὶ Ἰσιδώρου, ὅτι ἐκόμισε μὲν αὐτὴν εἰς Ἀσίαν δὲ ἔργης ἀπὸ τῆς Ἐλλάδος ἐπανιών, ἐπεμψεν δύως διπέσω Σέλευκας δὲ νικάτῳ, διπέσω διπέσω φαίνεται. "Idee Rischl die alexandr. Bibliotheken (Breslau 1838) p. 53 ff.

¹ Σ. M. "Ιδε Ἀθῆν. XIV, 624. 625.

² Σ. M. "Ιδε σελ. 28. Σημ. 3.

γελλομένων. Πρῶτος, δστις οὕτω πως συνδεδεμένα λυρικὰ καὶ ἐπικὰ τραγῳδίας στοιχεῖα ἀπαγγέλλων ἐνώπιον τοῦ πλήθους εύδοκίμει, ἐγένετο ὁ Θέσπις¹ (535 π. Χ.), περιερχόμενος τὴν Ἀττικὴν ἐφ' ἀμάξης μετὰ τοῦ περὶ ἑαυτὸν θιάσου.² Οἱ μαθητὴς ὅμως αὐτοῦ Φρύνιχος πρῶτος ἔδωκεν, ως φαίνεται, εἰς τοιαῦτα αὐτοσχέδια δράματα, ὡρισμένον τι θέμα, ὑπόθεσιν. Ἀναβιβάσας διὰ τῆς Ἀλκί-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος τραγῳδοποιὸς κατὰ ἀδαφεῖς καὶ ἀμφιβόλους μαρτυρίας (Θεμίστιος XIX p. 486) Ἐπὶ γένης λέγεται ὁ Σικυώνιος τρέψας τὴν τραγῳδίαν ἀπὸ τοῦ Διονύσου καὶ ἐπ' ἄλλους πήρως. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ὑπό τε τοῦ Σουίδα καὶ Ἀπεστολίου (ἐν συναγωγῇ παροιμιῶν) ἀναφερομένη παροιμία «οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον». Ἡν δὲ ἡ παλαιοτάτη τραγῳδία εἶδος δατυρικοῦ δράματος ὡς ὁ Ἀριστοτέλης (ποιητ. IV, 15) καὶ οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ λέγουσι (Προβλ. Ἀθην. XIV. 630) καὶ τὸ περὶ Ἀρίστονος λεγόμενον ἐπιμαρτυρεῖ, ὅτι δηλ. οὗτος δειπρετῆς ἐγένετο τοῦ τραγικοῦ τρόπου, καθ' ὃν ποιεῖ, καθ' ὃν χορὸς δατύρων, ὅμοιων πολὺ πρὸς τράγους ὅντων, ἥδε διὰ διθυράμβων τὰ πάθη καὶ τοὺς κινδύνους, τὴν εὐθυμίαν καὶ χαρὰν τοῦ Διονύσου. Ἐκ τούτου λέγεται, ὅτι προῆλθε καὶ ἡ ὀνομασία τραγῳδία (τράγου ώδη). ἡ γνώμη ὅμως αὗτη ἀπορίπτεται ὑπὸ πλειστῶν ἀποδεχομένων, ὅτι ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ θυσίας τράγου, ἀδομένων μετὰ μιμικῶν κινήσεων τῶν διθυράμβων τούτων. Ταῦτα εγίνοντο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ ἐν τῇ τοῦ Διονύσου ἑορτῇ, τοῖς Ληναῖοις ἐν Ἀθηναῖς ὅμως ἡ τραγῳδία διεπλάσθη σὺν τῷ χρόνῳ οὕτως. Ἀγομένης τῆς τῶν Ληναίων ἑορτῆς, εἰς τῶν τοῦ χοροῦ, περὶ τὸν Διονύσου βωμὸν ισταμένου, προσβαίνων τῶν ἀλλῶν ἀνέβαντεν ἐπὶ τῆς παρὰ τὸν βωμὸν τραπέζης, ἐφ' οὐ ἐγίνετο ἡ θυσία (ἐλεός), καὶ διελέγετο πρὸς τὸν χορόν. Οἱ προσαγαγῶν ὅμως τὴν τοιούτῳ τρόπῳ γινομένην τραγῳδίαν εἰς ἀπλοῦν καὶ ἀτελές δρᾶμα πνὸς θέσπις, δειπνητῆς ἐγένετο τοῦ πρώτου ὑποκρίτη τοῦ ποιητοῦ (ἀπὸ τοῦ ὑποκρίτης εἰς τὸν χορόν), ὑποκριτομένου διαδοχικῶς πολλὰ πρόσωπα τοῦ αὐτοῦ δράματος καὶ φέροντος προσωπεῖα ἐξ θύρων κατεσκευασμένα. Ἐντεῦθεν προῆλθε καὶ ὁ μεταξὺ χοροῦ καὶ ὑποκριτοῦ διάλογος.

² Σ. Μ. Μηδεὶς ὑπολάβη, ὅτι ἡ τραγῳδία προῆλθεν ἐκ τῆς περι-αγωγῆς τοῦ Θέσπιδος ἀνά τὴν Ἀττικὴν καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς λεγομένων σκωμμάτων αὐτοῦ ἔλαβεν ὑπαρξίαν καθ' ἂν τῇ προπηγουμένη σημειώσει ἐξέθεμεν.

στεως καὶ γυναικῶν πρόσωπα ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τοσούτων ἔτιχεν ἀκροατῶν καὶ τοσοῦτον συνεκίνει αὐτούς, ὃστε κατεδικάσθη ποτὲ εἰς πρόστιμον, διότι διά τινος θέματος ληφθέντος ἐκ συμβάντος τῶν χρόνων ἐκείνων, τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀλώσεως τῆς Μιλήτου, μέχρι δακρύων συνεκίνησε τὸ πλῆθος.¹ Ἀλλ᾽ ὅπως τοιαύταις τραγικαῖς παραστάσεσιν ἐπακολουθήσῃ ἀργόζον πρὸς τὴν τοῦ Βάκχου ἐορτὴν φαιδρὸν δρᾶμα, ἔξενρε **Πρατένας** ὁ Φλιάσιος περὶ τὸ 500 π. Χ. τὸ μυθικὸν σατυρικὸν δρᾶμα, ἐνῷ ὁ χορὸς τῶν σατύρων καὶ συληνῶν μιμούμενος χλευαστικῶς δι' ἀσμάτων καὶ δρχήσεων τὴν σοβαρότητα τῆς τραγῳδίας μετέβαλλε πάλιν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ἥθροισμένου πλάθους ἐπὶ τὸ φαιδρότερον. Ἐπεξεργασίας ἐπὶ τὸ βέλτιον τοιαύτης φύσεως δραμάτων, ἐφ' οἷς ὕστερον εύδοκίμησεν ὁ Αἰσχύλος ως ἀριστοτέχνης, ἐποίησαν **Ἀρεστέας** ὁ νίδος καὶ **μαθητὴς** τοῦ Πρατίνου καὶ **Χοιρέλος**² ὁ Ἀθηναῖος (590), δστις οὐ μόνον ἔγραψεν ἦδη, ὡς λέγεται, πλήρη δράματα, ἰδρύσας πρὸς τοῦτο καὶ θέατρον, ἀλλὰ

* Σ. Μ. Καθ' Ἡρόδοτον IV, 21. Οἱ Ἀθηναῖοι «ἐζημίωσάν μιν (Φρυνίχον) ὡς ἀναμνίσαντα οἰκίαν κακὰ χιλίησι δραχμῇσι καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι». Ως παρὰ τῷ Θεόπιδι οὕτω καὶ παρὰ τῷ Φρυνίχῳ ἐπεικράτει ὡς σπουδαιότατον τῆς τραγῳδίας μέρος ὁ χορός, δὸν καινοτομήσας οὗτος διήρεσεν εἰς δύο μέρη, δῶν τὸ ἔργον διάφορον. Ἐπὶ παραδείγματι ἐν τῷ δράματι τοῦ Φρυνίχου Φοινίσσας μεταπειράτης τὸ μὲν ἐν μέρος τοῦ χοροῦ ἀπετέλουν οἱ τῶν Περσῶν μεγιστᾶνες, οἵτινες μαθόντες τὴν ἐν Ἑλλάδι ἦτταν τοῦ Ξέρξου συσκέπτονται περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους τὸ δ' ἔτερον παρθένοι, Φοινίσσαι, αἵτινες ἐν τοῖς περδικοῖς ἀνακτόροις διατρίβουσαι, ἐθρήνουν τὴν ἀπώλειαν τῶν οἰκείων ἐν Σαλαμῖνι (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκες 220). Διστε, ἐπειδὴ καὶ παρὰ Φρυνίχῳ τὸ σπουδαιότατον μέρος ἦν ὁ χορός, πολὺ μέρος εἶχε καὶ ἡ δρχησίς καὶ μουσική, ἥς τὰς μελωδίας διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τερπνὸν καὶ θρηνῶδες πολὺ ἡγάπησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μέχρις ἔτι τῶν χρόνων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

* Σ. Μ. Περὶ μὲν Πρατίνου καὶ Ἀριστίου ἵδε Παυδαν. II, 13, 6. Ἀθην. XI, 461. XIV, 417. XV, 686. Περὶ δὲ Χοιρίλου Σουίδαν, δις παραδίδωσιν, δτι οὗτος ἐποίησεν 150 δράματα.

καὶ πολὺν καθόλου ἐπεμελήθη, δπως τελειοτέραν ἀποδεῖξῃ τὴν σκηνικὴν τῶν δραμάτων οἰκονομίαν.

Ἡσαν ἦδη αἱ ἑλληνίδες ἐν μικρῇ Ἀσίᾳ ἀποικίαι ὑποτεταγμέναι ὑπὸ τοῦ Κύρου εἰς τοὺς Πέρσας, δτε ἡ ἀπόπειρα, δπως τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἀθηναίων ἀποσεισθῇ δ ἔνος ζυγός, δλεθρίαν ἔσχεν ἐκβαυτιν· οἱ στρατοὶ δμως, οὓς ἡ Περσία ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δπως ἐκδικήσῃ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθειαν, ἡττήθησαν ἐντελῶς ἐν ταῖς ἀξιομνημονεύτοις ἐκείναις μάχαις ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς. Αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες κατὰ τοὺς δεινοὺς ἐκείνους δι' ἄπασαν τὴν Ἑλλάδα χρόνους ἀείποτε προεμάχοντο, καταληφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐνεπρόσθησαν· ἀνεκανίσθησαν δμως αὗθις ὑπὸ τοῦ νικήσαντος ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Πέρσας Θεμιστοκλέους, δστις καθείλκυσεν αὐτὰς πρὸς τὴν θάλασσαν κατασκευάσας τὰ πρὸς τὸν Πειραιᾶ τείχη.¹ Κίμων ὁ περσοκτόνος ἐλευθερώσας ἐπειτα καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνας τοῦ πιέζοντος ξένου ζυγοῦ, κατέθραυσε τὴν κατὰ θάλασσαν τῶν Περσῶν δύναμιν τελέως καὶ ἔξηνάγκασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην² (449 π. Χ.), ἥτις προσεπόρισε τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Τούντευθεν δὲ ἢ τε δύναμις καὶ ὁ πλοῦτος τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως ἐπηυξάνετο ἐπὶ μᾶλλον. Ἐπὶ Περικλέους, μάλιστα δ' ἀπὸ τοῦ 470 — 430, ἐκτήσαντο αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν μεγίστην καὶ λαμπροτάτην ἀκμήν. Διὰ τοῦ ὀλυμπίου Περικλέους ὁραῖσθη-

¹ Σ. Μ. "Ιδε τὰς ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1888 ἐκδοθείσας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 73 καὶ ἔξης.

² Σ. Μ. "Η εἰρήνη αὕτη, κι μώνει ος συνήθως καλουμένη οὐδέποτε ἐγένετο, ἐπλάσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν ὁ πτόρων, δπως ψεγώσι τοὺς Σπαρτιάτας ἐπὶ τῇ ἐπ' Ανταλκίδου τῷ 387—6 εἰρήνη, ἥν ὑ δριν τῆς Ἑλλάδος λόγῳ τῷ δικαιοτάτῳ καλεῖ ὁ Πλούταρχος. Ἡ ψευδής αὕτη εἰρήνη ὑπελαμβάνετο γενομένη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπ' Εύρυμέδοντι ποταμῷ τῆς Παμφυλίας διττὴν τοῦ Κίμωνος νίκην, ἥτις δμως δὲν ἐγένετο ως ἐσφαλμένως νομίζει δ συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς τῷ 449, ἀλλὰ τῷ 465, Θουκ. I, 100. Διόδωρ. XI, 60, 61. Πλούτ. Κίμ. 12. Προβλ. Kurtius Gr. Gesch. II¹, 140. Dunker. Gesch. des Altertums VIII, 168 Anm. und. 208 ff

σαν αἱ Ἀθῆναι δι' ἔξοχων ἀνδριάντων καὶ μεγαλοπρεπῶν κατασκευῶν, ὃν προεῖχον ὁ ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὸ Θρησκευτικόν, ὅπερ φοδομῆθη ἐξ ἐπίτηδες, δπως ἐν αὐτῷ καὶ μουσικαὶ διδασκαλίαι γίνωνται καὶ ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνες τελῶνται.

Ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων φιλολογία τὸ πολυτιμότατον αὐτῆς στόλισμα ἔσχεν ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ **Αἰσχύλου**, τοῦ **Σοφοκλέους** καὶ **Εύριπίδου**, αἴτινες ἀναζωπυροθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν μεγαλουργῶν ἐκείνων χρόνων καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνακτηθείσης ἀνεξαρτησίας πολὺ ὑπερέβαλον πάντα τὰ προγενέστερα ἔργα τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως κατὰ τὴν μεγαλομέρειαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν θεμάτων, κατὰ τὸ ὄψος καὶ τὴν μεγαλοψύπειαν τῶν ὑποθέσεων καὶ κατὰ τὴν τελειότητα τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Αἰσχύλος, δοτις συνεπολέμησε τὰς πρὸς τοὺς Πέρσας μάχας, ἦν πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἑτῶν, δτε μετὰ τὴν ἔνδοξον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι νίκην τῷ 480 π. Χ. ὁ Σοφοκλῆς πεντεκαιδεκάτης ὃν ἐξελέγη διά τε τὴν μουσικὴν ἐμπειρίαν καὶ τοῦ σώματος τὸ κάλλος, δπως ὡς ἡγεμῶν τοῦ ἐκ νεανιῶν χοροῦ προηγηθῆ κρούσων τὰς τῆς λύρας χορδὰς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς νικητηρίου δρχήσεως. Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐγεννήθη τὸ αὐτὸν ἔτος¹ ἐν Σαλαμῖνι. Ὁ Αἰσχύλος εἰσαγαγὼν εἰς τὸ λυρικὸν δρᾶμα τὸν διάλογον ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε συνήθων δι' ἐνδὸς μόνου ὑποκριτοῦ ἐπεισοδίων ἐδίδαξε μόνος τὸν χορὸν ἀποτελοῦντα ἔτι καὶ νῦν τὴν βάσιν τῆς τραγῳδίας ἐν τε τῷ ἀσματὶ καὶ τῇ δρχήσει. Διαρρυθμίσας δὲ τὴν τε σκηνὴν καὶ τὴν τῶν ὑποκριτῶν στολὴν ἐπὶ τὸ συμμετρικώτερον, διεσκεύασε πρῶτος τὴν τραγῳδίαν καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου καὶ κατὰ τὴν μουσικὴν καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς ὡς ἐνέπρεπε τῷ δοντὶ εἰς καλλιτέχνημα ἀπαράμιλλον. Ὁ μαραθωνομάχος Αἰσχύλος γεννηθεὶς τῷ 525 π.Χ. ἐν Ἐλευσῖνι, ἀπεδῆμησε περὶ δυσμὰς βίου δραστηριωτάτου εἰς Σικελίαν, ἐν δὲ χρόνῳ δὲ Σοφο-

¹ Σ. Μ. Ἡ γνώμη, δτι ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν τῇ ἐγένετο ἢ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίᾳ, τυγχάνει πεπλανημένη οὕτω.

κλῆς, δστις ἐγεννήθη ἐν τῷ ἔγγυς τῶν Ἀθηνῶν δῆμῳ τῆς Ἀιτικῆς Κολωνῷ, ἔλαβε νικήσας αὐτὸν τὸν δάφνης στέφανον. Προσεπαυξήσας¹ ὁ περίτεχνος οὗτος τραγῳδοποιὸς τοὺς ὑποκριτάς, κατέστησε σπουδαιότερα τά τε ἐπεισόδια καθόλου καὶ τὸν χορὸν καὶ ἥγανε τὰς ἑαυτοῦ τραγῳδίας ὡς πρός τε τὴν διαρρύθμισιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ὑποθέσεων εἰς μεγίστην τελειότητα. Ο Σοφοκλῆς ἐπέζησε τοῦ Εὐριπίδου, δος μᾶλλον ἐπὶ ἐπιδείξει καὶ ἐνεργητικότητι ἢ ἐπὶ βαθυγνωμοσύνῃ διεκρίνετο.² Προσθέσας εἰς τὴν τραγῳδίαν τὸν πρόλογον³ πολὺ ἐπέδρασεν ἐπὶ τὰς ψυχικὰς τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις δι' ἵσχυροτέρων ἐπικουρυμάτων, εἰσαγαγὼν τούτου ἔνεκα εἰς τὸ δρᾶμα καὶ πάσας τὰς καινοτομίας τῆς μουσικῆς, αἵτινες πρόσφοροι ἦσαν εἰς τοὺς ἴδιους σκοπούς.

Ἡ τραγῳδία, ἔξαρθεῖσα ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων ἀριστοτεχνῶν εἰς τέλειον καλλιτεχνικὸν ἔργον, τὸ μουσικὸν ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων δρᾶμα, ἐνῷ ἀρμονικῶς συνηνώθησαν ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσική, ἡ μιμικὴ καὶ ὅρχησις καὶ ἡ σκηνικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ λαμπρότης. Ἔτι μέχρι τῶν ἐνδόξων χρόνων, καθ' οὓς τοῦ λαοῦ τούτου προέστη ὁ μεγαλοφυέστατος τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν Περικλῆς, ἐδιδάσκοντο ἐν Ἀθήναις ἐν μῷ ἡμέρᾳ τρία δράματα (τριλογία), ὃν αἱ ὑποθέσεις ἐλαμβάνοντο ἢ ἐκ τῶν μύθων ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ κύκλου, καὶ ἐν σατυρικὸν (τετραλογία). Διδασκομένων τῶν δραμάτων, προσήρχοντο εἰς τὸ εὐρύχωρον θέατρον⁴ ἐν ὑπαίθρῳ 20-30 χιλ. θεατῶν⁵ ἢ δὲ διδασκαλία ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρωΐας

¹ Σ. Μ. 'Ο Αἰσχύλος προσέθηκε τὸν δεύτερον ὑποκριτήν, ὅπως ἀνταγωνισμός τις ἐπὶ τῆς σκηνῆς γίνεται· ὁ δὲ Σοφοκλῆς τὸν τρίτον. Κωφὰ πρόσωπα πολλὰ ἡδύναντο νὰ συμπαριστανται.

² Σ. Μ. Κατὰ Ἀριστοτέλ. ποιτ. 25 ὁ Σοφοκλῆς ἐλεγεν, ὅτι αὐτὸς μὲν «ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους οἷους δεῖ, Εὐριπίδης δὲ οἷοι εἰσιν».

³ Σ. Μ. καὶ τὸν «ἐκ μυχανῆς θεόν».

⁴ Σ. Μ. Περὶ τοῦ Ἀθηνῶν θεάτρου τοῦ Διονύσου ίδε τὰς ὑπ' ἐκθοθείσας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 47 καὶ 137 καὶ ἔξης.

⁵ Σ. Μ. 'Ἐν τῷ Ἀθηνῶν θεάτρῳ τοῦ Διονύσου πλὴν τῶν 16 χι-

έτελεύτα περὶ ἐσπέραν· ἐν δὲ ταῖς ἑορταῖς, αἵτινες διήρκουν πολλὰς ὥμερας, οἷα τὰ μεγάλα Διονύσια, ἐδιδάσκοντο δώδεκα μέχρι πεντεκαίδεκα κατὰ διαδοχὴν τραγῳδίαι. Τῶν δραμάτων διάλογος, δστις πάντοτε μέλος¹ καλεῖται, ἡχοδέστερος ἦν καὶ ὁ υθμικῶς συμμετρικώτερος ἢ δικοῖς λόγος καὶ πιθανῶς ὅμοιος πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν καλούμενον recitative.² Ἐν τούτῳ ἡδύναντο οἱ ὑποκριταὶ τὸν μὲν χρόνον νὰ μεταβάλλωσι, μετριάζοντες ἢ ἐπιταχύνοντες αὐτόν, τὰς δὲ φωνὰς αὐτῶν νὰ ὑποβοηθῶσι διὰ τῶν τόνων τῆς λύρας. Ἐν τῷ μονολόγῳ ὅμως, ἐνῷ δὲ ὑποκριτὴς μετὰ παρροσίας ἔδει νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ διακατέχοντα αὐτὸν σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα, ὑψοῦτο ἄμα πρὸς τῇ ἀπερπληρώσει τῶν αἰσθημάτων καὶ ἡ φωνὴ ἀποτελοῦσα ἀσμα(μονῷ δίαν).³

Διάδων ἐλευθέρων ἀνδρῶν συνηρχοντο καὶ αἱ πολιτιδες γυναικες καὶ πλῆθος πολὺ ξένων.

¹ Σ. M. Μέλη ἐκαλοῦντο πάντα τὰ φόματα καὶ τὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ τὰ τοῦ χεροῦ.

² Σ. M. 'Ο διάλογος μέσον τι ἦν ἀπαγγελίας καὶ φόντος· ἵσως τὸ παρ' Ἀριστοτέλει παρακαταλογόν· Προβλ. 9, 6 καὶ Πλούτ. Ἡθικ. p. 1140, F. ἢ καὶ τὸ παρ' Ἀριστοξ. Ἀρμον. I. σελ. 18. Meibom. λογοθετεῖ μέλος λεγόμενον «Λέγεται γάρ δὲ καὶ λογῶδες τι μέλος τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν προσῳδειῶν, τὸ ἐν τοῖς ὀνόμασι. Φυσικὸν γάρ τὸ ἐπιτείνειν καὶ ἀνιέναι ἐνῷ διαλέγεσθαι». Ἀπορριπτεῖ δὲ φαίνεται ἡμῖν ἡ ὑπὸ Μάλτου (σελ. 58) μετάφρασις τῆς λέξεως recitative διὰ τῆς φράσεως λογαοιδικοῦ μέλους· διότι ἡ λέξις λογαοιδικὸς οὐχὶ περὶ μέλους κυρίως λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ μέτρων. Λογαοιδικοὶ ἐπὶ παραδείγματι καλοῦνται οἱ στίχοι, ἐν οἷς ὁ ἰσχυρότερος δακτυλικὸς όγκος μεταβαίνει εἰς τὸν ἀσθενέστερον τὸν τροχαικὸν οὕτως ὥστε φαίνονται δύντες μέσον μεταξὺ ποιητικοῦ καὶ πεζοῦ ύθμου. Ἰδε Διογέν. Λαέρτ. 4, 65. Ἀριστείδ. Κοϊντιλ. Gaisf. Hefaest p. 275.

³ Σ. M. Μονῳδίας μακραῖς μάλιστα ἔχριστο ὁ Εὔριπιδης σκηνικὸς φιλόσοφος ἐπικληθείς· δι' αὐτῶν δέ, σπουδαιώτατα τοῦ δράματος μέρη ἀποτελουσάν, ἔξεδηλου ὁ πρωταγωνιστὴς σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα. Σκηνῶν τὸν Εὔριπιδην ὁ πολεμιώτατος αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις λέγει, ὅτι ἀνέτρεψε μονῳδίας τὸ δρᾶμα· προβλ. στίχ. 1330.

"Τύψος καὶ βάθος, μῆκος καὶ βραχύτης τῶν τόνων ἥσαν σύμφωνα καθ' ὀρισμένους κανόνας οὕτως, ὅστε καὶ δυνατὸν ἦν αὐλδὲς συνοδεύων νὰ παρακολουθῇ τόνον πρὸς τόνον τῇ οὕτω πως κανονισθείσῃ μελῳδίᾳ. "Αν δημως τοι- αῦτα κατὰ όυθμικοὺς κανόνας (νόμους) συντεθειμένα ἄσματα καὶ χρονικὴν συμμετρίαν εἶχον, ἀδηλον, εἰ καὶ οἱ τὸ ζήτημα τοῦτο πολλάκις ἐρευνήσαντες καὶ λεπτομερῶς ἔξε- τάσαντες οὐδέποτε εἰς πιθανόν τι ἔξαγόμενον ἔξικοντο. 'Ο τραγῳδός, δῆτις συνήθως καὶ αὐτὸς ἐλάμβανε μέρος ἐν τῇ ἐκτελέσει, συνετίθει ἄμα καὶ τὰς μελῳδίας καὶ ἐδίδασκεν αὐτὸς τούς τε ὑποκριτὰς τοὺς θεατρικοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων καὶ τὸν χορὸν δι' ἐπαναλαμβανομένης ὑποβολῆς καὶ ὑπαγορεύσεως ἐπεξηγῶν καὶ προαἴδων μόνος. 'Ο χο- ρὸς ἐπὶ μὲν Αἰσχύλου συνίστατο ἐκ πεντήκοντα¹ προσώ- πων, ὕστερον δημως ἡλαττώθη εἰς πεντεκαίδεκα. Τὰ ἀδό- μενα ὑπὸ τοῦ χοροῦ² ἥσαν τῷ ὅντι ἄσματα· αἱ δὲ ἀρμο-

¹ 'Ο κύκλος διθυραμβικὸς ἐπὶ Ἀρίονος χορὸς συνί- στατο κατ' ἀρχὰς ἐκ 50 προσώπων, ἀτινα ὕστερον ἐγένοντο δκτὼ καὶ τεσσαράκοντα διαιρεθέντα εἰς 4 δωδεκάδας, ὃν πάλιν ἐκάστην δωδεκάδα εἶχον τὰ 4 δράματα τῆς Αἰσχύλου τετραλογίας (3 τραγῳ- διαι καὶ 1 σατυρικόν). ² Ύστερον δημως ὁ Σοφοκλῆς πολλοῖς τοὺς χο- ρευτὰς ἀπὸ 12 εἰς 15 παραμείναντας καὶ ἐπὶ τῶν Εὔριπιδου δρα- μάτων. 'Ο χορὸς ἴστατο ἐν τῷ κέντρῳ τῷ καὶ χθαμαλωτάτῳ τοῦ θεάτρου μέρει καλουμένῳ ὁρχήστρᾳ, πῆτις κατὰ τὸν κ. Doerpfeld ἰσόπεδος ἦν πρὸς τὴν σκηνήν, ὑπολαμβανομένην συνήθως πολλῷ ὑψηλοτέραν κατὰ τὰ περιθωθέντα τοῦ διογυσιακοῦ θεάτρου λείψανα. 'Η τοιαύτη δημως τῆς σκηνῆς μετασκευὴ ἐφ' ὑψηλοτέρου ἐδάφους ἐγέ- νετο ἐν ὕστεροις χρόνοις, καθ' ἀπέδειξεν ὁ περιφανῆς ἀρχαιοιδίφης οὗτος ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐν Μεγαλοπόλει θεάτρου. 'Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς δρχῆστρας ἦν ἡ θυμῷ ἐλάτη, περὶ ἣν ἀντικαταστήθασαν τὸν τοῦ Διο- νύσου βωμόν, περὶ δὲ ὠρχεῖτό ποτε ὁ ἐπὶ Ἀρίονος χορὸς, καθίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς οὗτος ἐν τάξει, κύκλῳ τοῦς δημως δραματικὸν προσέλαβε χαρακτῆρα, ἐγένετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους γραμματικοὺς τετράγωνος, τρέψας τὸ μέτωπον πρὸς τὴν σκηνὴν μεταξὺ αὐ- τῆς καὶ τῆς θυμέλης, δπως μετὰ τῶν δρώντων τῆς τραγῳδίας προ- σώπων εὐκόλως διαλέγηται.

³ Σ. Μ. Ἐναλασσομένων τῶν όυθμῶν συμμετεβάλλετο καὶ ἡ ἀρμο-

νίαι,¹ αἱ διὰ τὰ ἄσματα ταῦτα συντεθεὶμέναι, τοσοῦτον ἥσαν ἀπλαῖ, ὡστε ἐνίοτε οἱ θεαταὶ συνήδων τοιαύτας γνωστὰς αὐτοῖς μελωδίας. Οἱ χορὸς συνιστάμενος πάντοτε ἐξ ἀνδρῶν, καὶ ἀν γυναικες ἔδει νὰ ἀποτελῶσιν αὐτόν, ὠδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ κορυφαίον καὶ ἐξῆρχε τῶν ὑπὸ δργάνων συνοδευομένων ἀσμάτων διὰ μεγαλοπρεποῦς βαδίσματος καὶ μιμικῶν ὁρχήσεων ὀσαύτως δὲ καὶ αἱ κινήσεις τῶν ὑποκριτῶν ἥσαν ἀείποτε μεγαλοπρεπεῖς μετὰ χάριτος γινόμεναι καὶ ὁυθμοῦ, ὡστε πᾶσα τῆς τραγῳδίας σκηνὴ νὰ ἐνδεικνύῃ ἅμα πλαστικὴν εἰκόνα εὔστόχως διατεταγμένην. Ἐνίοτε τοῦ ἄσματος ἐξῆρχον εἰς ἥ δύο αὐλοῖς ἀλλως δύμας συνώδευον τὰ μουσικὰ δργανα τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συλλαβικὸν ἄσμα ἥ ἐν δυοφωνίᾳ ἥ ἐν διὰ πασῶν συμφωνίᾳ (ἐν Octave) ἥ συνεπήχουν, δύως τηρήσωσι τὸν διαψιδοῦντα ὑποκριτὴν εἰς βαρὺν ἥ ὑψηλὸν τόνον, δστις ἐπρεπε ν ἀναλογῆ πρὸς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐνίοτε δ' ὑπεδῆλουν τὰ δργανα καὶ μόνον τὸν ὁυθμόν, δστις ἀπετέλει παρο² "Ἐλληνοι χάριν ἀπαράμιλλον τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐνεδείκνυτο διὰ πλαταγήματος κογχυλίων ἥ διὰ τοῦ κρότου, ὃν ἐποίουν τὰ ὑποδήματα σιδηρᾶ ἔχοντα πέλματα.

νία· διότι ὡς δι' ἕκείνων οὕτω καὶ διὰ τῆς μουσικῆς ἐξεδῆλου ὁ χορὸς κατὰ τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δρῶμενα τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις, ὅτε μὲν ἐκφράζων θλῖψιν ἐπὶ τοῖς γινομένοις, ὅτε δὲ φόβον περὶ τοῦ μέλλοντος, ὅτε δὲ χαρὰν καὶ εὐθυμίαν. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ στροφαὶ καὶ ἀντιστροφαὶ ἐκ τῶν κόμμων (κοπετῶν, θρήνων) προελθοῦσαι διάφορον εἶχον μουσικὴν σύνθεσιν κατά τε τὸν ὁυθμὸν καὶ τὴν διάφορον ἐκδήλωσιν τῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων, ἐκδηλουμένων καὶ δι' ὁρχηστικῶν κινήσεων μᾶλλον ἥ πττον ζωηρῶν. Ἐν τῷ ποικιλωτάτῳ διαλόγῳ δὲν συνῆδεν ἐν πολυφωνίᾳ ὁ χορὸς ἀπας πάντοτε (Αἰσχύλ. Πέρσ. 153 καὶ 154), ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις ὅτε μὲν μέρος τοῦ χοροῦ, τὸ ἡμιχόριον, (Σχολ. εἰς Αἰσχύλ. Εύμεν. 139. ἐπτὰ ἐπὶ Θήδ. 94. 1066. Σοφοκλ. ΑΙ. 866. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 117. Εύριπ. Ιων 184), ὅτε δὲ εἰς μόνος χορευτῆς ὡς ἀντιπρόσωπος πάντων.

¹ Σ. Μ. Οἱ νόμοι ἥ ὡς ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγομεν οἱ σκοποί, ἥ ὡς ὁ Πλάτ. ἐν πολιτείᾳ δ' 424. Κ. λέγει: τρόπος φδῆς καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἥ κοι.

Ἐν ταῖς Ἀθήνησι σχολαῖς ἐδιδάσκετο ὥδη ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν ὑπὸ Σόλωνος¹ (594) πλὴν τῆς γυμναστικῆς καὶ γραμματικῆς, τῆς ἱστορίας καὶ μαθηματικῆς καὶ ἡ μουσική. Ἐπὶ Περικλέους δημοσίου τοσοῦτον διεδόθη ἡ ἐλεύθεριος αὕτη τέχνη, ὥστε ἀπαραίτητος τούτευθεν ὑπελαμβάνετο πρὸς παίδευσιν. Περὶ τὴν μουσικὴν ἡ σχολοῦντο καὶ ὁ Σωκράτης καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς, δοτις διδάσκαλον ἔσχε τὸν κοινὸν ἀμφοτέροις τούτοις φίλον Δάμωνα.² Αἱ δὲ λως ἴδιαι καὶ πρωτότυποι συνθέσεις τοῦ μελοποιοῦ τούτου, δοτις καὶ ὡς σοφιστὴς γινώσκεται, φαίνεται, δτὶ οὐδέποτε ἀπέτυχον τῆς ὑπὸ αὐτοῦ ἐπιδιωκούμενης ἐπιδράσεως. "Οτε δέ ποτε ὁ ἥχος ἀγρίου φρυγικοῦ αὐλοῦ σφοδρῶς ἐξῆγειρε καὶ κατετάραξε νεανίας ἐπὶ τὸ αὐτὸν συμποσιάζοντας καὶ οἶνῳ βεβαρυμένους, κατεπράῦνεν ὁ Δάμων διά τινος σεμνῆς κατὰ δώριον τρόπον ἐκτελεσθείσης μελῳδίας. Ὡς δὲ μέχρι τοῦτο ἀγαπητότατον δραγανον ἦν ἡ λύρα, οὕτω τούτευθεν ἡ γαπάνθη ὁ αὐλὸς μάλιστα. Ἐν θρησκευτικαῖς θυσίαις καὶ τοῖς ἐν θεάτροις χορικοῖς ἄσμασι χρῆσις ἐγίνετο αὐλῶν· ἐνίστε δὲ καὶ ποιταὶ καὶ ὑποκριταὶ καὶ δύτορες ἔτι δηλοῦντες συνοδεύοντο δι' αὐλοῦ, οὐ ὁ ἥχος σύμμετρος ἦν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀπαγγελλομένων. Ἐν χρῆσει δὲ σαν ὁ ἀπλοῦς αὐλὸς καὶ ὁ δίαυλος ἵσου ἢ ἀνίσου μεγέθους κεκοσμημένος δι' ἐπιγλωττίδος, ἐπιτιθεμένης ἐπὶ καλαμίνων

¹ Σ. Μ. Πλὴν τῶν γυμνασίων (γυμναστηρίων), δημοσίων δυτῶν, δὲν εἶναι μεμαρτυρημένον, δτὶ ὁ Σόλων ἔδρυσε σχολὰς καὶ δὴ δημοσίας. Τούναντίον γνωστὸν τυγχάνει μάλιστα, δτὶ ἡ τῶν παιδῶν ἀγωγὴ καὶ παίδευσις καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν ἔτι ἀκμὴν τῶν Ἀθηναίων ἀνατεθειμένη ἦν εἰς τε τὸν οἶκον (μέχρι τοῦ 6 τῆς ηλικίας ἔτους) καὶ εἰς τοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες πρὸς τὴν κατ' οἶκον ἐπιμελεῖσθαι, ὡδῆγουν τοὺς παιδας ἀπὸ τοῦ 6 ἔτους τῆς ηλικίας εἰς τὰ σχολὰ εἴσα, ιδιωτικὰ ὅντα, ὅπως ἐκμάθωσι τὸν "Ομηρον, μουσικὴν καὶ ἄλλα μαθήματα καὶ εἰς τὰς παλαιστρὰς καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀσκησιν.

² Σ. Μ. Περὶ Δάμωνος ἵδε Πλατ. Λάχ. 180, Δ. 197, Δ. Πολιτ. γ' 400, Β. Ἀθήν. XIV, 628.

αὐλῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐπιφανεῖς ίδίως καὶ πολυθρύλητοι ἡσαν καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διεσπαρμένοι οἱ Θηβαῖοι αὐληταί, ὃν μάλιστα προεῖχεν δὲ Ἀντιγενέδας,¹ μαθητὴς γενόμενος τοῦ Φιλοξένου² δόνομαστοῦ καὶ ως ποιητοῦ.

¹ Σ. Μ. Ἀντιγενίδας αὐληταὶ δύο ἐγένοντο Θηβαῖοι ἀμφότεροι· διὸ καὶ συγχέονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ διὰ τὴν ὅμωνυμίαν καὶ τὸν τῆς γεννήσεως τόπον καὶ διὰ τὸ ἐπιτίθεμα. Τούτων ὁ μὲν ἕκαστος ἐπὶ Περικλέους, δοτις Ἀλκιβιάδῃ τῷ ἀνεψιῷ ἐπέστησεν αὐτὸν διδάσκαλον τῆς μουσικῆς (Γέλλ. XV, 17. Σουΐδ.). ὁ δέ, ὁ καὶ μεταβολὰς ἐπενεγκών ἐν τῇ τοῦ αὐλοῦ κατασκευῇ, ἐπὶ Ἐπαμενάνδου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Ἐπώνυμοι τούτῳ ἐγένοντο οἱ κατὰ τὸ ίδιον αὐτοῦ σύστημα διδάσκοντες καὶ ἄσματα συντιθέντες Ἀντιγενίδειοι (Πλούτ. περὶ μουσ. XXI. Περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχης II, 2. Θεοφ. Περὶ φυτῶν ιστορ. IV, 11, 4. Quintil. I, 11, 7.

² Σ. Μ. Φιλόξενος ὁ Κυθηρίος (Σουΐδ. Ησυχ. Διοδ. XIV, 46. Ἀθην. I, 6 καὶ 7. XV, 692) αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ Κύθηρα ἀλώντων καὶ ἀγορασθεὶς εἶτα ὑπὸ Ἀγησύλου τινός, παρ' ὃ μὲν ἔγινε ἐκλήθη, ἐπωληθη μετὰ τὴν τούτου τελευτὴν ὑπὸ Μελανιππίδου τοῦ διθυραμβοφοιοῦ; δέ εδιδάχεν αὐτὸν τὴν λυρικὴν ποίησιν. Οὐ Φιλόξενος γνωριμώτερος ὃν ως διθυραμβογράφος μᾶλλον, διατριβῶν ἐν Συρακούσαις παρὰ Διονυσίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐρριψθη ὑπὸ τούτου εἰς τὰ λατομεῖα· διότι ἥρνετο νὰ ἐπαινέσῃ τὰ ποίηματα τοῦ τυράννου μοχθορά σητα (Παυσ. II, 3. Διοδωρ. XV, 6). Διαλλαγεὶς δημοσίου τῇ τῶν φίλων παρακλήσει πρὸς τὸν Φιλόξενον παρέλαβε πάλιν ἐπὶ τὸ συμπόσιον καὶ ἐπιφράτησεν αὐτὸν «ποιά τινα φαίνονται τὰ ποιήματα». Οὐ δέ «ἄλλο μὲν οὐδὲν εἴπε, τοὺς δὲ ὑπορέτας τοῦ Διονυσίου προσκαλεσάμενος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπαγαγεῖν ἐξ τὰς λατομίας. Διὰ τὴν εὐτραπελίαν τῶν λόγων τούτων μειδιάσας ὁ Διονύσιος ἤνεγκε τὴν παρροσίαν, τοῦ γέλωτος τὴν μέμψιν ἀμβλύνοντος». Απὸ Σικελίας ὁ Φιλόξενος ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ Λαίδαν τὴν νεωτέραν ὑπὸ Διονυσίου δωροθεῖσαν (Σχολ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 179. Πλούτ. Ἀλκιβ. 39.), ἐντεῦθεν δὲ εἰς Ἀσίαν, ἐν ᾧ κατὰ Σουΐδαν ἀπέθανεν ἐν Ἐφέσῳ. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἤκροιτο, τοῦ Ἀντιγενίδου ἀναγνώσκοντος, τῶν ποιημάτων αὐτοῦ (Πλούτ. Ἀλέξ. 8. Σουΐδ. ἐν λέξει Ἀντιγενίδας), ἀτινα οἱ μὲν τῶν Ἀρκάδων παῖδες ἐδιδάσκοντο (Ἀθην. XIV, 226. Πολυν. IV, 20, 9), ὁ δὲ Ἀριστοφάνης (κατὰ Πλούτ. περὶ μουσ. XXX) σφοδρῶς προσέβαλε. Λέγει δὲ οἱ Πλούταρχος τὰ ἔξης. «Καὶ Ἀριστοφάνης ὁ κωμικὸς μνημονεύει Φιλοξένου καὶ φησίν, ὅτι εἰς τοὺς

Ο Αντιγενίδας φαίνεται, δτι ούτω διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ὁπῶν ἐβελτίωσε τὸν αὐλόν, ὥστε ἡδύνατο δι' αὐτοῦ ν' αὔλη καὶ τοὺς πέντε ἐλληνικοὺς νόμους (τρόπους φδῆς), ἀναγκαίου ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις ὅντος πρὸς πάντα τρόπον φδῆς ίδίου, κεχωρισμένου αὐλοῦ. Πολλάκις δὲ Αντιγενίδας συνώδευε τὰ ἄσματα τοῦ διδασκάλου διὰ τοῦ αὐλοῦ παρ' ὀλίγον δύμως ἐποιεῖτο τὸν παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινον. Πρός τινα δὲ τῶν μαθητῶν, ὅστις πῦλος μὲν θαυμασίως, ὀλίγον δὲ εὔδοκίμητεν εἶπε ποτε· τοῦ λοιποῦ αὖλην σον ταῖς μούσαις κάμψοι.

Ως μέγα δυνάμενοι ἀνακαινισταὶ καὶ προσθίσταται τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς ἀπαντῶσι περὶ τὸ τέλος τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου **Φρῦνις** δὲ Μυτιληναῖος καὶ δὲ τούτου δεινὸς ἀντίπαλος **Τεμόθεος** δὲ Μιλήσιος, οἵτινες ἔτυχον μὲν μεγίστων τιμῶν ὑπὸ τῶν συγχρόνων, θαυμαζόντων αὐτούς, ὑπέστησαν δύμως καὶ μομφὰς δριμείας ἐπὶ ταῖς καινοτομίαις ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μάλιστα ὑπελαμβάνοντο ἀμφότεροι ὡς οἱ αἰτιοι τῆς ταχείας μετ' αὐτοὺς παρακμῆς τῆς μουσικῆς. Ο Φρῦνις προσθέσας δύο ἔτι χορδὰς εἰς τὴν κιθάραν, ἥτις πολέμιον δεινὸν καὶ ἀντίζηλον ἐπικινδυνὸν νὰ πολεμῷσῃ εἶχε τὸν νῦν πρόέχοντα καὶ προτιμώμενον αὐλόν, ἐτροποποίησεν ἐπὶ τὸ ποικιλώτερον τὸ ἄσμα. Τούτου ἔνεκα δύμως τὰ ἄσματα αὐτοῦ φορτικώτερα καὶ ποικιλώτερα ὑποληφθέντα κατεχλευάσθησαν καὶ κατεκρίθησαν δεινῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν νεφέλαις (960—975).

Δίκαιος λόγος.

«Λέξω τοίνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν, ὡς διέκειτο,

νῦντες ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἢνθισσεν καὶ σωφροσύνην γερόμιστο.

»Πρῶτον μὲν τὰρ ἔδει παιδὸς φωτὴν γρύζαντος μηδὲν ἀκοθοῖσε.

κυκλίους χοροὺς μέλην εἰσηνέγκατο. Ή δὲ μουσικὴ (προσωποποιουμένη) λέγεται ταῦτα·

Ἐξαρμορίους ἵπτερβολαίους τε ἀροσίους

καὶ τιγλάφους (αὐλούς, οὓς οἱ παλαιοὶ ἐπὶ τῇ χωπηλασίᾳ ἐχρῶντο) ὥσπερ τετὰς

[φαράρονς ὅηγρ

κάμπτωτι με κατεμέστωσεν.

»εῖτα βαδίζειρ ἐρ ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάχτως εἰς κιθαριστοῦ
»τοὺς καμήτας γυμνοὺς ἀθρόους, κεὶ κριμπώδη κατατίραι.
»Ἐλίτ, αὖ προμαθεῖρ, ἄσμι' ἴδιβασκερ, τῷ μηρῷ μὴ ξυρέχορτος,
»ἡ Παλλάδα περσέπολιτ δεινάρ, ἡ Τηλέπορτ τι βάσμα,
»ἐγειραμένους τὴν ἀρμοριάρ, ἢρ οἱ πατέρες παρέδωκαρ.
»Εἴ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ', ἡ κάμψιερ τίτα καυτήρ,
»οἵας οἱ ρῦρ τὰς κατὰ Φρύνιρ ταύτας τὰς δυσκολοκάμπτους,
»ἐπετρίβετο τυπτόμενος πολλὰς εἰς τὰς Μούσας ἀφαρίζωρ».

Ο Φρύνις, τελουμένων τῶν Παναθηναίων τῷ 457, ὁ πρῶτος ἐγένετο, ὅστις ἀγωνισθεὶς πρὸς κιθάραν ἐστεφανώθη ἐν τοῖς ἐν Σπάρτῃ δμως τελουμένοις Καρνείοις θέλων νὰ μετάσχῃ τῶν μουσικῶν ἀγώνων διὰ τῆς ἐννεαχόρδου κιθάρας παρηνέθη ὑπὸ τῶν Ἐφόρων πρὸ τῆς προσελεύσεως νὰ ἀποκόψῃ εἶτε τὰς βαρυτέρας εἶτε τὰς δξυτέρας χορδὰς κατ' ἴδιαν αὐτοῦ ἔκλογνην.¹ Ο Τιμόθεος νικήσας τὸν κρουματοποιὸν τοῦτον ἐν φύρῃ ὑπέστη καὶ αὐτὸς ὀλίγον μετὰ τὸ συμβάν τοῦτο χρόνον ἀτυχίαν ἔτι σκληροτέραν ἔξωσθεὶς τῆς Σπάρτης διότι προσέθηκεν εἰς τὴν κιθάραν τέσσαρας ἔτι νέας χορδὰς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐπιβαλόντες τῷ Τιμόθεῳ τὴν ζημίαν ταύτην, διασωθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Βοηθίου,² ἀφορμὴν ἔσχον, ὅτι τίνη τε ἀκουστικὴν τῶν νέων αἰσθησιν διέφθειρε διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν χορδῶν καὶ τὰ πρότερον ἀπλᾶ καὶ συμμετρικὰ ἀσματα διελυμαίνετο διὰ τῶν νέων μελωδιῶν, ἐκτεθηλυμένον καὶ ποικίλον καὶ περίτεχνον χαρακτῆρα ἔχουσῶν. Παρὰ ταῦτα δμως οἱ κιθαρῳδικοὶ αὐτοῦ νόμοι, τὰ

¹ Σ. Μ. Παρ. Ἀθηναίω (XIV, 636) ταῦτα λέγονται περὶ Τιμόθεου ὀλίγον παρηλλαγμένα. Ἐπιθι Ἡσύχ. Πλουτ. Περὶ μουσ. VI. Ἀθήν. XIV, 638. Παρὰ δέ τοῖς Λακωνικ. ἀποθῇ. τοῦ Πλουτ. ἀναγινώσκομεν ἐν κεφ. VIII «Ἐμπρεπής, ἐφορος Φρύνιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάροντας τὰς δύο τῶν ἐννέα ἐξέτεμεν, εἰπὼν, μὴ κακούργει τὴν μουσικήν».

² Σ. Μ. Βοήθ. Περὶ μουσ. I. Πλουτ. Περὶ μουσ. XII. XXX. Οἱ νόμοι τοῦ Τιμόθεου, ὥσπερ καὶ οἱ τοῦ Φιλοξένου ἀγαπητοὶ ἡσαν παρὰ τοῖς Ἀρκάσι. Παρῆν δὲ καὶ ἐν τοῖς γάμοις Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου μετ' ὅλλων μουσουργῶν. Ἄλλ' ἔζησε μέχρι τῶν χρόνων τούτων; (Ἀθήν. XII, 538. XIII, 565. XIV, 626. 636. 657. Παυσαν. III, 12. 10. Quintil. II, 3. Σουιδ. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδεύμ. XVII,

λαρικὰ καὶ διθυραμβικὰ ἄσματα τοιαύτης ἔτυχον εὐκλεοῦς φῆμις, ὃστε οἱ Ἐφέσιοι χιλίους ἔδοσαν αὐτῷ δαρεικούς, δῶπως πανηγυρικὸν συνθέσην ὑμνον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Ἑγκανίων τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ναοῦ.

Ἡ καινοφανῆς καὶ καινότροπος μουσικὴ ἐπαγωγοτέρα καὶ ἐμφαντικωτέρα οὖσα ἐκτάτο ἐπὶ μᾶλλον πλείονας ὀπαδούς, εἰ καὶ οἱ προασπισταὶ τῆς παλαιᾶς, ἀπλουστέρας οὖστις, νὰ ἀναστείλωσι προυθυμοῦντο τὴν πρόοδον καὶ ἐπίδοσιν αὐτῆς. Πλὴν ἄλλων καὶ Φερεκράτης ὁ Ἀθήνηθεν ποιητὴς δεινῶς μαστιγοῖ καὶ ἐπισκώπτει ἐν τῇ τραγῳδίᾳ Χείρωνι τοὺς ἑλευθέραν χρῆσιν τῶν τόνων ποιουμένους διὰ τῶν ἐπομένων, ἅτινα ἡ μουσικὴ προσωποποιουμένη ἀπαγγέλλει ὡς σκληρῶς κακουμένη καὶ ὑδριζομένη.

Δέξω μὲν οὐκ ἄκουσα· σοὶ τε γὰρ κλέψει
ἔμοι τε λέξαι θυμὸς ἥδονὴν ἔχει.

Μουσικὴ.

Ἐμοὶ γὰρ ἥδε τῶν κακῶν Μελανιππίδης
ἐν τοῖσι πράτοις, δὲ λαβὼν ἀνῆκε με,
χαλαρωτέρα τ' ἐποίησε χορδαῖς δώδεκα.

Ἄλλ' οὐν δύως οὗτος μὲν ἦν ἀποχρῶν ἀνήρ
ἔμοιγε πρὸς τὰ τῦν κακὰ —

Κινιστίας δέ, ὁ κατίρατος Ἀττικός,
εξαρμοίσιον καμπάς ποιῶν ἐν ταῖς στροφαῖς
ἀπολάλεκέ μ', οὐτως, θότε τῆς ποιήσεως
τῶν διθνράμβων, καθάπερ ἐν ταῖς ἀσπίσιοι,
ἀριστέρ' αὐτῶν φαίνεται τὰ δεξιά.

Ἄλλ' οὐκ ἀρ εἴποις οὐτως, ἦν δύως δύως.¹

Φρῦνις δὲ ἵδιοι στρόβιλοι ἐμβαλών τινα
κάμπτων με καὶ στρέψων, δίητρη διέφθορε,
ἐν πέντε χορδαῖς δώδεκα ἄρμοιριας ἔχων.

Ἄλλ' οὐν ἔμοιγε χ' οὐτως ἦν ἀποχρῶν ἀνήρ.
εἰ γάρ τι κακήρματετ, αὐθὶς ἀρέλαβε.

'Ο δὲ Τιμόθεος μ', δὲ φιλτάτην, κατορφυγε
καὶ διακέκρακ' αἰνιγματα.

Δικαιοσύνη

Ποίος οὗτος;

Τιμόθεος;

Μουσικὴ

Μιλήσιος τις πυρρίας

κακά μοι παρέσχεν· οὗτος ἀπατατας, δέ τις λέγω,
παρελήνθετ ἄλων ἐκτραπέλοντες μυρμηκίας.

Κἄρτεντον πού μοι βαδιζούσην μόρη
ἀπέδινε, καρέλισσε χορδαῖς δώδεκα.²

¹ Σ. Μ. "Ἡ ἄλλως ἀλλὰ οὖν ἀνεκτὸς ἦν οὗτος δύωςέμοις",

² Σ. Μ. Πλουτ. Περὶ μουσ. XXX.

Περὶ τῆς ἐπιτελεσθείσης ἀναπλάσεως τοῦ συστήματος τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα μνημονευθέντων ἀνακαινιστῶν διαφωνοῦσι μὲν οἱ συγγραφεῖς, πάντες δῆμως οἱ μετὰ τὸν προμνημονευθέντα Ἀριστόξενον θεωρίας μουσικῆς συγγράψαντες τὴν ἔχης προβάλλουσι κλίμακα, πεντεκαίδεκα περιλαμβάνουσαν τόνους εἰς δύο διὰ πασῶν.

La, Si do re mi fa sol la, si do re mi fa sol la

Οἱ ἑκτὸς τοῦ τετραχόρδου ὡν βαρύτατος τόνος ἔκαλεῖτο προσλαμβανόμενος. Ἀπὸ τοῦ Εὐκλείδου¹ δῆμως εὑροται ἐνίοτε τὸ τονιαῖον τοῦτο σύστημα ἔτι ἐπινέμενον δι' ἐνὸς πρὸς τὸ δεύτερον «συνημμένου τετραχόρδου», δι' οὖν ἀμεταβλήτως καθωρίσθη τὸ ἔξι ὅκτω καίδεκα τόνων, ἦ, ἐπειδὴ δύο τούτων διττῶς ὑπάρχουσι, κυρίως ἐκ δέκα καὶ ἔξι συνιστάμενον τόνων μέγιστον ἢ ἀμετάβλητον καλούμενον σύστημα τὸ ἔχης:

τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ.
ὕπατον. μέδον. συνημμένον. διεζευγμένον. ὑπερβολαῖον.

1 προσχηματικῶν.	11 νήτη συνημμένων.	18 νήτη ὑπερβολαῖων.
2 ὑπέτην ἑτάτων.	12 ποδοφέτην.	17 παρανήτη ὑπερβολαῖων.
3 ποδοφέτην ὑπέτων.	13 τρίτη διεζευγμένων.	16 τρίτη ὑπερβολαῖων.
4 λυχανὸς ὑπέτων.	14 ποδοφέτη διεζευγμένων.	15 νήτη διεζευγμένων.
5 ὑπέτην ἑτέστων.	10 προδιανήτη συνημμένων.	13 τρίτη διεζευγμένων.
6 προδιανήτη ἑτέστων.	9 τρίτη συνημμένων.	12 ποδοφέτην.
7 λυχανὸς ἑτέστων.	8 μέσην.	11 νήτη συνημμένων.
8 μέσην.		10 προδιανήτη συνημμένων.

¹ Σ. Μ. Ἐπὶ Εὐκλείδου ἐπωνύμου ἀρχοντος Ἀθηνησὶ τῷ 403 π.Χ.

Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Φερεκράτους, δπερ ἐν τοῖς ἔμ-
προσθεν κατεχωρίσαμεν, προσβάλλεται ως πρὸς πάντας
τοὺς ἐν αὐτῷ μνημονευθέντας μετασχηματισμοὺς τῆς μου-
σικῆς, ἡ πρακτικὴ χρῆσις δῶδε καὶ διαφόρων τό-
νων ἢ χορῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρ' Ἑλ-
λησι περὶ μουσικῆς συγγραψάντων Ἀριστόξενος σπουδά-
ζει καὶ θεωρητικῶς νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ἡ διὰ πασῶν (Octave)
διαιρεῖται εἰς δώδεκα ἵσα ἡμιτόνια, φαίνεται, ὅτι οἱ μου-
σουργοί, τελευτώσոντες τῆς ἐνδόξου ταύτης περιόδου τῆς
μουσικῆς, ἥσαν ἥδη χρωματικοί,¹ ως οἱ ἐν τῇ ἐσπερίᾳ
Εὐρωπῇ νοοῦσι. Τὰ ἔργα δύμως αὐτῶν φαίνεται, ὅτι διοίως
διεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς παλαιᾶς διατονικῆς
μουσικῆς, ὃσπερ ἐν δεκάτῳ ἔκτῳ αἰῶνι μ. Χ. τὰ ἔργα τῶν
χρωματικῶν, οἵτινες ὀφείλουσι τὴν σύστασιν αὐτῶν εἰς
τοὺς ἀποπειραθέντας νὰ ἐφαρμόσωσι τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἑλ-
λήνων τονιαῖα γένη εἰς τὴν νεωτέραν μουσικήν.

V

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ.

440—μέχρι 500 π. Χ. καὶ πέραγε.

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ

Οἱ ἐν τῇ προηγουμένῃ περιόδῳ ἀκμάσαντες λυρικοὶ ποι-
ηταὶ Πίνδαρος καὶ Κόριννα καὶ Σιμωνίδης, ἔτι δὲ οἱ τρα-
γικοὶ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης καὶ οἱ ἔξοχοι
μουσοπόλοι Ἀντιγενίδας, Φρύνιχος καὶ Τιμόθεος σύγχρο-
νοι σήκθη ὁ ιωνικὸς ἀλφάβητος ἐξ 24 γραμμάτων ἐν χοίνει. Τὸ
ἔτος δὲ τοῦτο, καθ' ὃ καὶ ἡ μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν 30 τυράννων ἀπο-
κατάστασις τῆς τοῦ Σόλωνος νομοθεσίας ἐγένετο, ἀποτελεῖ ἀρχὴν
χρονολογίας. (Διοδώρ. XIV, 12. Δημοσθ. XXIV § 42. 133 καὶ 134.
XLIII § 51. Λυσίου, Λόγος XXI § 4. Πλούτ. Ἀριστείδ. 1, 25. Λουκ.
'Ἐργοτίμ. 76).

¹ Σ. Μ. Οἱ δι᾽ ἡμιτονίων συνθέσεις ποιοῦντες μουσουργοί.

νοι ἦσαν ἵσπιν ἔχοντες δημιουργικὴν δύναμιν, ἐξικομένης δι’ αὐτῶν τῆς τε ποιήσεως καὶ μουσικῆς εἰς τὸ ἄωτον τῆς τελειότητος. Ἐπειδὴ δ’ οἱ λυρικοὶ καὶ τραγικοὶ τὰς τῶν ποιημάτων ὑποθέσεις ἔκ τε τοῦ παρελθόντος ἔλαβον καὶ τοῦ παρόντος περιτέχνως ἐρμηνεύσαντες πάσας τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ περιπαθήσεις καὶ τὰς παραφόρους τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμίας, οὐδὲν τοῖς μουσουργοῖς ὑπελείπετο ἔτι, δὸν τὸ βασίλειον περιελάμβανε τὸ εὔρυτατον τῆς φαντασίας πεδίον, ἢ ν’ ἀφαιρέσωσι τὴν ἀπόλυτον ἔξουσίαν ἀπὸ τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἡρμοζον μέχρι τότε τοὺς τόνους πρὸς τὴν ἴδιαν αὐτῶν ποίησιν, καὶ ἀποδώσωσιν οὕτω τῇ μουσικῇ ἵσπιν τῇ ποιήσει ἔξουσίαν καὶ τιμήν. Συνέστη ἀρα τούτου ἔνεκα ἀγῶν τῶν μουσικῶν πρὸς τοὺς ποιητάς, οὖν τὴν σφοδρότητα κατείδομεν ἐν τοῖς καταχωρισθεῖσι χωρίοις τοῦ τε Ἀριστοφάνους καὶ Φερεκράτους. Καὶ αὐτὸς δ’ ἔτι ὁ Πλούταρχος περιθύμως ἔχει, ὅτι ὁ Λᾶσος καὶ Μελανιπίδης, ὁ Φιλόξενος καὶ Τιμόθεος διὰ τῶν ἴδιων καινοτομιῶν τελέως διέψθειραν τὴν σεμνὴν τῶν παλαιῶν μουσικήν, καὶ ὅτι ἡ μουσική, ητίς πρότερον ὑπηρετικὴ ἦν τῇ ποιήσει, ἔκ τότε ἥρξατο ἀμφισβητοῦσα αὐτῇ καὶ ἀντιποιουμένη τοῦ πρωταγωνιστεῖν.¹ Καὶ οἱ μὲν δοκιμώτατοι τῶν μουσοποιῶν ἐπεθύμουν ἀπὸ τοῦδε νὰ μὴ ὑπόκεινται πλέον ὑπὸ τὰς μουσικὰς διατάξεις τῶν ποιητῶν, ἀλλ’ αὐτοὶ νὰ ἔξευρίσκωσι τὰς μελῳδίας πρὸς τὰ ποιήματα ἐκείνων· οἱ δὲ ποιηταὶ αὐθάδειαν καὶ δὴ καὶ ὕδριν ὑπελάμβανον νὰ περιβάλωσι τὰ ποιήματα αὐτῶν δι’ ἄλλης ἢ τῆς ὑπ’ αὐτῶν σκοπουμένης καὶ προωρισμένης μελῳδίας. Διὸ διαχωρισθείσης τῆς μουσικῆς ὅλως ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἔνεκα τῶν ζηλοτύπων τούτων ἐρίδων, διήχουν τούντεῦθεν τὰ ὅργανα καθ’ ἑαυτὰ μόνα ἄνευ ἄσματος ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς θεάτροις, ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ τοῖς ἴδιοις οἴκοις

¹ Σ. Μ. Πλούτ. Περὶ μουσ. XXIX καὶ ἔξις. Σημειωτέον καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ συγγραφεὺς περὶ χωρισμοῦ ποιήσεως καὶ μουσικῆς λόγον ἐποίησατο καὶ ἐν σελ. 37, ὅτι δηλ. καὶ ἀρχαιότερον ὁ χωρισμὸς αὐτῶν ἥρξατο.

καὶ πύξάνοντο δσημέραι καὶ διεδίδοντο αὐτὰ πολλαπλασιαζόμενα. Ὁ **Ἐπέγονος** ἐπὶ παραδείγματι («φύσει μὲν Ἀμβρακιώτης δημοποίητος δὲ Σικυώνιος») ἔξευρών τὸ δύμων τεσσαράκοντα χορδὰς ἔχον ἐπιγόνειον, δὲ δίχα πλήκτρου δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐκρούετο,¹ συνέζευξε πρῶτος, ως λέγεται, πρὸς τὰς μελῳδίας τοῦ αὐλοῦ τὰς τῆς κιθάρας. Ὅμοια νέα καὶ πολύχορδα δργανα ἦσαν ἡ τε μάγαδις,² ἵς αἱ εἴκοσι χορδαὶ κατὰ ζεύγη διὰ πασῶν (ἐν octaven) ὑρμοσμέναι ἦσαν, καὶ τὸ σι μίκιον³ πέντε καὶ τριάκοντα χορδὰς ἔχον. Τὰς χορδὰς δύμως τῆς ἀρχαιοτάτης κιθάρας ὥρισαν μὲν νῦν εἰς πέντε, διήρεσαν δύμως ἐκάστην τούτων εἰς βαθὺ διάστασις, ὅπως γίνηται χρῆσις αὐτῶν πρὸς πολλοὺς τόνους. Παλλαπλασιαζομένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θαυμαστῶν καὶ μαθητῶν τῶν ἐξόχων μουσουργῶν, συνηνύξαντο ἄμα καὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Οὕτως **Ἀμοιβεὺς** δὲ Ἀθήνηνθεν περικλυτὸς κιθαριστὴς ἐλάμβανεν ἐπὶ πάσῃ ἐν τῷ θεάτρῳ κιθαρίσει ἐν ἀττικὸν τάλαντον.⁴ Σφόδρα δύμως ἐπειμάτο καὶ ἐψέγετο δ

¹ Σ. Μ. Ἀθην. IV, 183. XIV, 637. Πολυδ. Ὄνομαστ. IV, 59.

² Ἡ λυδικὴν τὴν καταγωγὴν ἔχουσα μάγαδις, ἵς καὶ ἀνωτέρω (σελ. 30. Σημ. 3.) ἐμνημονεύσαμεν, σχεδὸν δύμοιον τριγωνικὸν ἔγχορδον δργανον οὖσα ως ἡ πικτὶς καὶ ἡ σαμβύκη, τὸ ψαλτήριον καὶ βάρβιτον καὶ αὐτὴ ἡ κοινῶς ἄριπα προσαγορευομένη, εἶχε μὲν εἴκοσι χορδὰς, ἐπειδὴ δύμως αὗται ἡρμοσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν ἀνά δύο, κυρίως εἶχε δέκα χορδὰς (Ἀθην. XIV, 634 καὶ ἐξῆς. Ἀλκμᾶνος ἀποσπ. 81 παρὰ Bergk). Ταύτη καὶ Ἀνακρέων ἐχρῆπτο καὶ Σοφοκλῆς (Ἀθην. XIV, 637. Πολυδ. Ὄνομ. IV, 61). Ὄμοιώς τῇ κρούσῃ τῆς μαγάδιδος ἦδον καὶ χοροὶ ἀντιφώνως, εἰς βαθεῖς μὲν τόνους ἀνδρες, εἰς ὑψηλοὺς δὲ παιδεῖς (Ἀθην. XIV, 635). Διὸ ἡ μάγαδις καὶ ἀντιφθογγος καὶ ἀντίζυγος καὶ καλεῖται. Μαγαδίς εἰν δὲ σημαίνει συμφωνίαν δύο διὰ πασῶν τόνων ὀξέως καὶ βαρέως (Ἀθην. αὐτόθι).

³ Σ. Μ. Πολυδ. IV, 59.

⁴ Σ. Μ. Παρ' Ἀθην. IV, 623. Ζήνων δὲ φιλόσοφος ἦδεις μετὰ τῶν μαθητῶν ἐν θεάτροις ἱκουεν αὐτοῦ κιθαρῳδοῦντος (Πλατ. Περὶ θήρικ. ἀρετ. 4. Αἰλιαν. Περὶ ζῷων VI. 1). Καὶ ἐν Κορίνθῳ δὲ ἐν θεάτρῳ ἐκιθαρώδει (Πλούτ. Ἀρατος 17. Πολυαιν. Στρατηγημ. IV, 6, 1).

κόμπος καὶ ὁ τῦφος τῶν αὐλητῶν, οἵτινες ἐπὶ τὴν σκηνὴν παρήρχοντο πολυτιμοτάτας ἀλουργίδας ἡμφιεσμένοι. Τούτων δὲ καὶ τῶν ἀναριθμήτων ἐν Ἀθήναις ἐρασιτεχνῶν τῆς μουσικῆς οὐ τε δόξα καὶ τιμὴ τότε μόνον ἐμειώθη καὶ κατέρρευσεν, δὲ κωμικοὶ καὶ σατυρικοὶ ἀφειδῶς κατέσκωψαντὴν οἴστιν καὶ κενοδοξίαν. Ὁ δ' ἀνεψιδὸς¹ τοῦ Περικλέους Ἀλκιβιάδης (440 π. X.), ὅστις οὐ μόνον ἐπὶ γένει καὶ φύσει δεξιὰ καὶ διανοίᾳ θαυμαστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κάλλει ἔξοχῷ διεκρίνετο, εἰ καὶ διδάσκαλον ἐν τῇ αὐλητικῇ ἐσχε τὸν μνημονευθέντα ἐνδοξὸν Ἀντιγενίδαν, «ἔφευγεν δύμως τὸ αὐλεῖν ως ἀγενὲς καὶ ἀνελεύθερον» καὶ ἐβδελύττετο τοὺς αὐλοὺς ἀσχημίζοντας τὸ πρόσωπον τοῦ φυσῶντος ἀνθρώπου. «Ἐτι δὲ τὴν μὲν λύραν τῷ χρωμένῳ συμφθέγγεσθαι καὶ συνάδειν, τὸν δ' αὐλὸν ἐπιστομίζειν καὶ ἀποφράττειν ἔκαστον τὴν τε φωνὴν καὶ τὸν λόγον ἀφαιρούμενον. «Αὐλείτωσαν οὖν», ἔφη, «Θηβαίων παῖδες· οὐ γάρ οἴσασι διαλέγεσθαι· οὐδὲν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις, ως οἱ πατέρες λέγουσιν, ἀρχηγέτις Ἀθηνᾶ καὶ πατρῷος Ἀπόλλων ἐστίν, δῶν οὐδὲν ἔρριψε τὸν αὐλόν, δὲ καὶ τὸν αὐλητὴν ἔξεδειρε».² Διὰ δὲ τῶν συντόνων ἐνεργειῶν τῶν φιλοσόφων ἀπεβλήθη ἐπειτα οὐ αὐλητικὴ καὶ ἐκ τῶν σχολῶν· καὶ προύπτηλακίσθη ως ἀνάρμοστος πρὸς ἐλευθέρων διατριβάς.

Διὰ τῆς συνετῆς τοῦ Περικλέους διοικήσεως κατέστη μὲν ἐπὶ τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνων τὸ ἀττικὸν κράτος εὐδαιμονέστατον καὶ δυνατώτατον, ἐπολλαπλασιάσθη δύμως εὔ-

¹ Σ. Μ. 'Ο συγγραφεὺς ἐξ ἀπροσεξίας μᾶλλον οὐ κατὰ συνειδοσιν ἔγραψεν: ἐγγονος διότι καὶ τοῖς παισὶ γνωστὸν ἐστιν, ὅτι οὐ συγγένεια Ἀλκιβιάδου πρὸς Περικλέα ἀνεψιοῦ οὐ πρὸς θεῖον, καὶ οὐ ως ἔξης. Κλεισθένης δὲ νομοθέτης πάππος οὗ Δεινομάχης τῆς Ἀλκιβιάδου μητρός· Ἰπποκράτης δὲ οὐδὲλφὸς πάππος οὗ τοῦ Περικλέους. 'Ο Ἀλκιβιάδης ἄρα ἀνεψιὸς οὐ τοῦ Περικλέους ἐκ πρώτης ἔξαδέλφης ως οὐμεῖς σόμερον λέγομεν. (Πλάτ. Ἀλκιβ. I, 104, Β. Πλούτ. Ἀλκιβ. I. Προβλ. Herzberg Alkibiades S. 53).

² Σ. Μ. Πλούτ. Ἀλκιβ. II.

μαρείας είσαχθείσης καὶ ὁ πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν ἔρως. Ἀφθόνως κατεδαπανῶντο χρήματα ἐπὶ ταῖς δημοσίᾳ μετὰ μεγίστης μεγαλοπρεπείας διεξαγομέναις τραγῳδίαις, σὺν αὐταῖς δὲ καὶ τῷ σατυρικῷ δράματι διεπλάσθη (450—404) διὰ τοῦ **Ἐπιχάρμου**,¹ **Κρατίνου**,² **Κράτητος**,³ **Φερεκράτους**⁴ καὶ μάλιστα τοῦ

¹ Σ. Μ. 'Ο Ἐπίχαρμος ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν κωμῳδίαν καὶ δὴ τὴν τῶν Δωριέων, πῆτις ἐπίδοσιν καὶ τελειώσιν ἔδαβεν ἐν Σικελίᾳ. Γεννηθεὶς ἐν Κῷ (478) διῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ ἐνενηκονταετοῦ βίου ἐν Σικελίᾳ, ἐν ᾧ ἐπαιδεύθη πρὸς τῇ πατρόθεν ιατρικῇ καὶ τὴν Πιθαγόρου φιλοσοφίαν. Αἱ κωμῳδίαι αὐτοῦ, αἵτινες ἐδιδάσκοντο ἐν Συρακούσαις, δὲν ἔφερον χαρακτῆρα πολιτικού, ὡς αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀλλ' ἴδιωτικόν. Ἐρανιζόμενος δ' ἅμα τὰς ὑποθέσεις καὶ ἐκ τῆς μυθολογίας, ἔσκωπτε τὰς μωρίας τῶν κοινωνιῶν, μηδὲ τῶν θεῶν αὐτῶν φειδόμενος καὶ ἥσων, καὶ διέπρεπεν ἐν τῇ περιγραφῇ χυδαίων καθόλου χαρακτήρων. Οἱ συμπολῖται εὐγνωμονοῦντες ἀνίγειραν αὐτῷ ἀνδριάντα (Διογ. Λαέρτ. VIII. § 78. Προβλ. Σουίδαν. Διογ. Λαέρτ. III. § 17. Ἀριστοτ. ποιητ. V, 5. Ἀθήν. ἐν πλειστοῖς χωρίοις καὶ Ο. Müller : Dorer. II p. 354...)

² Σ. Μ. Περὶ Κρατίνου, Ἀθηναίου, (520—423) λέγεται, διὰ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν ἑταῖρον καὶ ἀπειρόβαλον κωμῳδίαν εὔτακτότερον, συμμετρικότερον καὶ ἐντεχνότερον τύπον. Οἷον δὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ Αἰσχύλου πινεῦμα ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἦν, τοιοῦτον ἦν τὸ τοῦ Κρατίνου ἐν ταῖς κωμῳδίαις. Οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπίκηνουν αὐτοῦ τὸ ἀδρὸν τῆς ἐπινοίας σκωμμάτων, ἀστειοσύνης καὶ εὐτραπελίας καὶ τὸ κομψόν, ἀλληγορικὸν καὶ εἰκονικὸν γλώσσης γλαφυρᾶς καὶ εὐτόνου. Εἰς τὸ καταχλευάζειν καὶ κατασκώπειν τοδοῦτον ἦν ἀδυσώπιτος, ὥστε δὲ Ἀριστοφάνης πρὸς αὐτὸν λεπτότερος ἦν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου περιπεδῶν εἰς οἰνοποδίαν κατεχλευάζετο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ὡς καταπνίξας ἐν τῷ οἴνῳ τὴν κωμικήν αὐτοῦ εὐφυΐαν· διὸ συνελθὼν ἐποίησε κωμῳδίαν, τὴν Πυτίνην (φιάλην), δι' οὓς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστοφάνην ἐνίκησε. Νίκαι δ' αὐτοῦ μνημονεύονται αἱ πᾶσαι ἐννέα. Ἀποσπάσματα παρὰ Meineke : Fragm. com. Graec. Vol. I.

³ Σ. Μ. 'Ο Κράτης. Ἀθηναῖος καὶ αὐτός, ὑποκριτής δὲ κατ' ἄρχας τοῦ Κρατίνου, ἐγένετο ποιητής κωμῳδῶν δόκιμος. Δεινὸς δὲ μάλιστα ἦν περὶ τῶν ἐντεχνῶν πλοκῶν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἐλαμβάνοντο οὐχὶ ἐκ τοῦ πολιτικοῦ βίου, ἀλλ', ὡς αἱ τοῦ Ἐπιχάρμου, ἐκ τοῦ ἴδιωτικοῦ ('Ἀριστοτ. ποιητ. V), ὑποτυποῦσαι καὶ εἰκονιζουσαι οὕτη καὶ χαρακτῆρας, οἷος ὁ τοῦ μεθύσον. Προβλ. Σουίδαν, δις ἐσφαλ-

Αριστοφάνους, ὑπερέχοντος ἐπὶ ἀγχινοίᾳ θαυμαστῇ καὶ ἀστειολογίᾳ σπινθηριζούσῃ, ἡ κωμῳδία ὡς ίδια ὅλως καλλιτεχνικὴ ἔκφανσις, ἐν ᾧ μετὰ τολμηρᾶς εὐτραπελίας καὶ ὑπερβαλούσης παιδιᾶς πικρότατα ἐπεσκώπιοντο καὶ ἔχλευαζόντο τὰ γέλωτος ἄξια καὶ αἱ τῶν πονηρῶν κακίαι. Τῶν τοῦ δράματος χορῶν, πρὸς παραινέσεις σπουδαίας χρησίμων, καταργηθέντων, οἵ μουσουργοὶ ἀντὶ τούτων ἐπλήρωσαν τὰ μεταξὺ χάσματα διὰ μουσικῆς τὰς αἰσθήσεις διαθρυπτούσης. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ ἐν ἡμέρᾳ διδασκόμενα δράματα, ἐώρταζον καὶ ἐν νυκτὶ τὰ **Διεονύσια**, ἀ οὐδὲν ἔτερον ἦσαν ἢ ἀγριαὶ καὶ ἀχαλίνωτα ὅργια, ἐν οἷς οἱ τελοῦντες τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ Βάκχου πομπὴν δρχούμενοι, ὠρυόμενοι, ἐκμαινόμενοι, θορύβου ἐπλήρουν καὶ πατάγου τὴν πόλιν ὅθεν ἀν διήρχοντο. Τὰ παντοῖα ἀνομήματα, ἄτινα ὀλέθριον διέσπειραν ὅηλητήριον, ἐξεθῆλυναν καὶ ἐδηλητηρίασαν καὶ τὰς ἀλλας τέχνας καὶ τὴν πλείστου ποτὲ ἀξίαν μουσικήν, χλιδανὴν γενομένην καὶ ἀθράν. Ἔυχατος πάντων, δις παρέλυσε καὶ ἐξηδυνάτισε τὴν μουσικήν, **Σέμων** ἦν ὁ Μάγνης, Αἰολεύς, ὅστις εἰσαγαγὼν τὸν φαιδρὸν τοῦ ἄδειν τρόπου, σιμῳδίαν¹ καλούμενον κατέσβεσε σχεδὸν τὴν ιε-

μένως δύο ἀνθ' ἐνὸς ὄμβωνύμων ποιητῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμῳδίας μνημονεύει. Ἀριστοφ. Ἰππ. 535. — ¹ Σ. M. Καὶ ὁ Φερεκράτης εἰς τῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμῳδίας ἐστίν. Ὑποκριτὴς τὸ πρῶτον τοῦ Κράτητος, ἐγένετο βραδύτερον τῶν ὀνομαστοτάτων κωμῳδῶν διακρινόμενος ἐπὶ ἀδρότητι ἐπινοίας καὶ οἰκονομίᾳ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κωμῳδιῶν. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἦν γλαφυρά, κεχαριτωμένη καὶ θαυμαστῶς σαφῆς· διὸ δὲ ὁ Ἀθηναῖος (VI, 258) καὶ Φρύνιχος (παρὰ Σεφαν. Βυζ. p. 43) καλοῦσιν αὐτὸν ἀττικώτατον. Ἀποστάματα παρὰ Meineke (ἔνθα ἀγνωτέρω) καὶ Bergk de Reliq. Com. Att. Antiq. p. 284—306.

¹ Σ. M. Σιμῳδία = ιλαρῳδία καὶ μαγῳδία (Στράβ. id' 41. σελ. 648. Ἀθην. XIV, σελ. 620). Διαφέρει δὲ ιλαρῳδία σιμῳδίας. «Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστόξενος τὴν μὲν ιλαρῳδίαν, σεμνὴν οὔσαν, παρὰ τὴν τραγῳδίαν εἶναι, τὴν δὲ μαγῳδίαν παρὰ τὴν κωμῳδίαν. Πολλάκις δὲ οἱ μαγῳδοὶ καὶ κωμικάς ὑποθέσεις λαβόντες ὑπεκρίθησαν κατὰ τὴν ίδιαν ἀγωγὴν καὶ διάθεσιν. Ἐσχε δὲ τούνομα ἡ μαγῳδία

ρὸν τῆς μουσικῆς δῷδα. Ἐξετάζοντες οἱ παλαιοὶ τὰς ἀφορ-
μὰς τῆς καταφανοῦς παρακμῆς τῆς μουσικῆς, εὔρισκον,
ὡς καὶ πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι διαφθορεῖς αὐτῆς
ἐγένοντο οἱ προγενέστεροι ἀνακαινισταί, οἵτινες ἀντικατέ-
στησαν τοὺς παλαιοὺς τῆς μουσικῆς σεμνοὺς τρόπους
δι' ἐπιχαρίτων καὶ ἡδέων μελῳδιῶν. Ὁ Πλούταρχος ὡς
κυρίαν αἰτίαν τῆς ἐντελοῦς τῆς μουσικῆς παρακμῆς ὑπο-
λαμβάνει τὴν ἐπίδοσιν καὶ ἐπαύξησιν τῆς θεατρικῆς μου-
σικῆς, ἥτις τοῦ χρόνου προϊόντος διαχωρισθεῖσα ὅλως τῆς
ποιήσεως καὶ ὑπερόπτις ἐπὶ τοῦτο ἡδὸν ἐτράπη, ἀποβα-
λοῦσα τὴν προτέραν ἀπλότητα, ιδίαν παντάπαισιν ὁδόν.
Καὶ διεδόθη μὲν παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ κοινὸν ἄμα ἐγένετο
κτῆμα ἡ μουσική, ἐπειδὴ ὅμως λίαν ἀδρὰ καὶ ἐκτεθηλυ-
μένη ἦν, ὑπελαμβάνετο σφόδρα ἐπιζήμιος καὶ φθοροποιὸς
τῶν ἥθῶν τοῦ λαοῦ, ἅτινα δυνέραι χαλαρώτερα ἐγίνοντο.
Διδ πολιτικοί τε καὶ φιλόσοφοι ἐρρωμένως ἤρξαντο προσ-
βάλλοντες τὴν νέαν ἀνειμένην μουσικήν, ἣς ἔνεκα τῷ
440 π. X. ἐκλείσθησαν τὰ Ἀθήναι θέατρα. Ἐπειδὴ ὅμως
ἡ ἐνέργεια καὶ σπουδὴ, δπως ἀνασταλῇ ἡ ἐπὶ τὰ χείρω
ὅπῃ αὐτῆς, ματαία ἀπέβη ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἐπετράπη νὰ
ἀναπετάσωσι πάλιν αὐτὰ τὰς πύλας.

“Η τε αἴγαν τῶν Ἀθηνῶν, ἡ πᾶσαν καταυγάζουσα τὴν
Ἐλλάδα, καὶ ἡ αὐξανομένη αὐτῶν δύναμις καὶ ἐπὶ τὰς ἄλ-
λας ἐλληνίδας πόλεις ἐπιβαλλομένη ἐξηρέθισαν ἀπὸ μα-
κροῦ ἡδὸν χρόνου τὸν φθόνον τῆς Σπάρτης. Ἐκ τούτου
ξεκαίθη, ζῶντος ἔτι τοῦ Περικλέους, δ ὀλέθριος πελο-
ποννησιακὸς πόλεμος (431—404), δστις τὸ πέρας ἔλαβε
διὰ τῆς τῶν Ἀθηνῶν παραδόσεως καὶ τῆς αὗθις ὑπὸ τῆς
Σπάρτης ἀνακτηθείσης ἡγεμονίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπαυστοὶ
ῆσαν οἱ πόλεμοι τῶν ἐλληνίδων πόλεων πρὸς ἄλλήλας,
τελέως καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν μετεβλήθησαν, καὶ τὰ ἥθη τοῦ
λαοῦ διὰ τὰς ταραχὰς ἐπὶ μᾶλλον ἐξηρειώθησαν καὶ εὐ-

ἀπὸ τοῦ οἰονεὶ μαγικὰ προφέρεσθαι καὶ φαρμάκων ἐμφανίζειν δυ-
νάμεις». Πρβλ. Ἀθήν. XIV, σελ 621. — Ο Στράβων καὶ Ἀθηναίος
καλοῦσι τὸν Σιμωνα Σιμον.

κολον κατέστησαν Φιλίππω τῷ Μακεδόνι, ἐποφθαλμιῶντι εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, δπως εἰσβάλῃ εἰς αὐτὴν στερουμένην ισχυρᾶς ἀμυντικῆς δυνάμεως. Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (338 π. Χ.) ἡ μὲν τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐκρίθη, εὑκαιρον δὲ τῷ Φιλίππῳ ἦν, δπως ἐπιβάλῃ νόμους εἰς τοὺς ἡττηθέντας. Ἀλέξανδρος δὲ μέγας διαδεξάμενος τὸν πατέρα ἐν τῇ βασιλείᾳ συνεπλήρωσε τὴν ὑποταγὴν τῶν ἄπαξ ἔτι τολμησάντων ν' ἀποστῆσωνται Ἑλλήνων ὑψῷ ἑαυτῷ ποιησάμενος τὰς Θήβας, ἃς ἀρδην ἐκ θεμελίων κατασκάψας οὐδενὸς ἐτέρου ἐφείσατο ἢ τῶν ιερῶν καὶ τῆς οἰκίας μόνον τοῦ ποιητοῦ τῶν ἐπινικίων ὥδῶν Πινδάρου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Ἀπολεσθείσης δημος τῆς ἐλευθερίας, ἔξελιπε καὶ ως λαμπάς ἐσβέσθη καὶ ἡ δημιουργικὴ τῶν Ἑλλήνων δύναμις διότι τούτεσθεν ἀναφαίνονται ἀκμάζοντες ἀντὶ μὲν ποιητῶν καὶ ἀοιδῶν ιστοριογράφοι καὶ φιλόσοφοι καὶ δῆτορες, ἀντὶ δὲ μουσουργῶν ἐνθουσιώντων καὶ εὔρετῶν ἀρμονιῶν καὶ τρόπων μουσικῶν, ἐρευνηταὶ καὶ ἀνατομικοὶ θεωρητικοί, γνῶσται δῆλον δτι τῆς μουσικῆς θεωρητικῆς.

Τὸ δὲ δνομα τοῦ διασύμου **Ἀριστοτέλους** (350 π. Χ.) διδασκάλου Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου διεσώθησαν Προσβλήματα εἰκτῷ καὶ τριάκοντα τμήματα, ἅτινα δημος ἔξελέγχονται νεωτέρα τις οὖσα συμπίλωσις ἢ ἀπάνθισμα ἐξ ἑκείνων. Τὸ δέκατον ἔνατον τμῆμα, ἐνῷ δὲ συγγραφεὺς πραγματεύεται ἐν πεντήκοντα ἐρωτήσεσι περὶ πραγμάτων, ἀναγομένων εἰς τὴν ἀκουστικὴν μάλιστα, διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιομνημόνευτον, διότι ἐκ τούτου δῆλον γίνεται, δτι οἱ Ἑλληνες ἔως τότε μόνον τὴν συνήχσιν καὶ τὴν διὰ πασῶν ἐγίνωσκον ως συμφωνίαν. Ο συγγραφεὺς δηλ. ἔξηγε τὴν μὲν δύμοφωνίαν ως τὴν φόδην δημοίων φωνῶν ἐν συνηχήσει, τὴν δὲ ἀντιφωνίαν ως τὴν συμφωνίαν τῆς διὰ πασῶν (octave), ἡτις συνίσταται ἐκ τῆς συμμίξεως τῶν φωνῶν ἀνδρῶν καὶ παιδῶν. Ἐρωτᾷ δὲ πειτα, διὰ τί τέταρται (διὰ τεσσάρων) καὶ πέμπται (διὰ πέντε) δὲν δύνανται οὗτοι καλῶς νὰ συμφωνῶσιν ως ἢ διὰ

πασῶν συμφωνία;⁴ Μαθητὴς τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ Εενοφίλου τοῦ Πυθαγορείου ἐγένετο δὲ ἀρχαιότατος τῶν θεωρητικῶν Ἀριστόξενος (320 π. Χ.), οὗτοις ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἔργων, ἐξ ὧν οἱ ὑστεροὶ συγγραφεῖς πολλαχῶς ὀφελήθησαν, τρία βιβλία «ἀρμονικῶν στοιχείων» περιεσώθησαν. Καὶ δὲ μὲν Πυθαγόρας ὑπελάμβανε τὸν νόον δὲ δὲ Ἀριστόξενος τὴν ἀκοὴν ὡς τὸν μόνον κύρος ἔχοντα κριτὴν περὶ τῆς σχέσεως τῶν μουσικῶν διαστημάτων. Ἰδρύσας σύστημα ισότητος, διήρεσε τὴν διὰ πασῶν (οσταύε) εἰς ἐξ πλήρεις τόνους ἢ εἰς δώδεκα ἵσα ἀλλήλοις ἡμιτόνια, γενόμενος οὕτως δὲ πρῶτος, διστις ἐζήτησε νὰ θέσῃ τὰς βάσεις δόμοίως κυμαινομένου χρόνου τῆς μουσικῆς (ἡρμοσμένον σύστημα). Ἡ περὶ τούτου ἀρχαμένη τότε συζήτησις καὶ ἔρις μεταξὺ τῶν Ἀριστοξένου διαδῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες κύρος ἔχουσας ἐνδύμιζον μόνον τὰς μνημονευθείσας καθαρῶς φυσικὰς σχέσεις τῶν διαστημάτων, ἔξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν ὑφίσταμένη μεταξὺ μουσικῶν καὶ ἀκουστικῶν ἀνευ προσπελάσεως εἰς τέρμα τι κρίσιμον καὶ ἀναμφισβήτητον. Ἡδη δὲ Ἀριστόξενος ποιεῖται μνείαν τῆς διαφορᾶς τῶν γνωμῶν περὶ τῶν τόνων τῆς ἀλληλικῆς μουσικῆς διὸ οὐδαμῶς θαυμαστόν, εἰ διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο καὶ οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς. Τῆς ἀριστίας ταύτης τὴν βάσιν, ἵς καὶ πρότερον ἡψάμεθα, θέλομεν πειραθῆ, ὅπως καταστήσωμεν ἔτι σαφεστέραν διὰ τῶν ἐξῆς. Ἐκ δύο δόμοιδῶν τετραχόρδων κοινῇ συνεζευγμένων ἐκ τῶν τριῶν ἀρχαιοτάτων συνέστησαν οἱ ἐξῆς τρόποι ἢ ἀρμονίαι

1. δώριος Mi fa sol La Si do re Mi

2. φρύγιος Re mi fa Sol La si do Re

3. λύδιος Do re mi Fa Sol la si Do

⁴ Σ. M. Ἀριστοτέλ. Προβλ. 10' 17, 18, 31, 41. Ἐκδ. Didot. Paris. 1857.

Ως ἐν τῷ 1. συνεζεύχθησαν δύο δώρια τετράχορδα ἄνευ
«συναφῆς», οὕτω καὶ δι' ἐνδές κοινοῦ τόνου συνεζεύ-
χθησαν δύο τούτων καὶ τὴν ὑπαρξίν ἔλαβον, προστεθέντος
αὐτοῖς ἄνω ἢ κάτω ἐνὸς ἔτι τόνου, (τοῦ προσλαμβανομέ-
νου) δύο νέοι τρόποι, οἱ ἔξης·

4. ὑποδώριος (βραδύτερον αἰολικὸς) La Si do re Mi fa sol La

5. ὑπερδώριος (βραδύτερον μιξολύδιος) Si do re Mi fa sol La Si

Ωσαύτως ἐκ δύο συνεζευγμένων φρυγίων ἢ λυδίων τε-
τραχόρδων ἀπετελέσθησαν νέαι ἀρμονίαι διὰ τῆς εἰς αὐτὰ
προσθήκης ἐνὸς ἔτι βαρυτέρου τόνου αἱ ἐπόμεναι·

6. ὑποφρύγιος (βραδύτερον ἰωνικὸς) Sol La si do re mi fa Sol

7. ὑπολύδιος ἢ συντονολύδιος Fa Sol La si Do re mi Fa

Οἱ ἐπτὰ διάφοροι οὗτοι τρόποι ἦσαν ἄμα
καὶ τὰ μόνα ἐπτὰ γνωρίσματα διατονικῆς ὁγδόνης (διὰ πα-
σῶν) κλίμακος. Ἀτινα διεκρίνοντο ἀλλήλων διὰ τῆς θέ-
σεως τοῦ ἡμιτονίου εἰς τὰ οὔτω πως συνεζευγμένα ἀρχαιό-
τατα τετράχορδα. Οἱ ἐλληνικοὶ τόνοι τούναντίον
ἦσαν πάντες βαρύτεραι ἢ ὁξύτεραι μεταβάσεις (μεταβάσεις
λατινικοί εἰς ἄλλον τόνον ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀρισμένου
τρόπου) (modns). ἢ τῆς παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει νῦν κλί-
μακος τοῦ moll.

La Si do re Mi fa sol La

Ἐκαστος τρόπος περιελάμβαγε δύο διὰ πασῶν, δὲ δὲ 'Αρι-
στόξενος ἀριθμεῖ τρισκαίδεκα τρόπους ἔχοντας ἐν τῷ δια-
στήματι μιᾶς διὰ πασῶν τὸν πρῶτον αὐτῶν τόνον. Διει-
χον ἄρα ἀλλήλων οἱ τόνοι κατὰ ἐν ἡμιτονίον. Μετὰ τὸν
'Αριστόξενον προσετίθεντο εἰς τοὺς τρισκαίδεκα ἐκείνους
τρόπους δύο ἔτι οὔτως, ὅστε αἱ πεντεκαίδεκα αὗται μετα-
βάσεις ἀπὸ τῶν βαρυτέρων ἀρχόμεναι ἥκολούθουν ἀλλή-

λαις ως ὑφιστάμεναι (ἢ βαρυτάτη τῶν κλιμάκων τούτων
ληπτέα ως ἢ παρ' ἡμῖν La—la) ως ἔξης·

1) ὑποδώριος: la minore 2) ὑποϊάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος ὑποφρύγιος): ♭ si minore. 3) ὑποφρύγιος: si minore 4) ὑποαιόλιος (ἀρχαιότερον βαθύτερος ὑπολύδιος): do minore 5) ὑπολύδιος: ♯ do minore 6) δώριος: re minore 7) ιάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος φρύγιος): ♭ mi minore 8) φρύγιος: mi minore 9) αιόλιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος λύδιος): fa minore 10) λύδιος: ♯ fa minore 11) ὑπερδώριος ἢ μιξολύδιος: sol minore 12) ὑπεριάστιος (ἀρχαιότερον δξύτερος μιξολύδιος): ♭ la minore 13) ὑπερφρύγιος ἢ λόκριος ἢ ὑπερμιξολύδιος: la minore 14) ὑπεραιόλιος: ♭ si minore 15) ὑπερλύδιος: si minore.

Καὶ ἐνταῦθα τὰ μὲν ὀνόματα τῶν δωρίων, φρυγίων καὶ λυδίων τρόπων τὰ ἀρχαιότατά εἰσι, τὰ δὲ τῶν ιαστίων καὶ αἰολίων τὰ μεταγενέστερα. Καὶ πάντες μὲν οὗτοι οἱ τόνοι (modi) διακρίνονται ἀλλήλων μόνον διὰ τοῦ ὑψους τῶν ἐαντῶν τόνων, ἀλλ' οἱ τρόποι οἱ ἀλλήλων διακρινόμενοι διὰ τῆς θέσεως τῶν ἢ μιτονίων αὐτῶν, πάντες ἐδύναντο νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐντὸς μιᾶς μόνης ὁγδόνς (διὰ πασῶν) π. χ. la la):

| δώριος τρόπος: |

δώριος τόνος: re mi fa sol la ♭ si do re mi fa sol la ♭ si do re

| φρύγιος τρόπος: |

φρύγιος τόνος: mi ♯ fa sol la si do re mi ♯ fa sol la si do re mi

| λύδιος τρόπος: |

λύδιος τόνος: ♯ fa ♯ sol la si ♯ do re mi ♯ fa ♯ sol la si ♯ do re mi ♯ fa

Οι συγγραφεῖς χρῶνται ὅτε μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις,
ὅτε δὲ τοῖς νεωτέροις ὀνόμασι τῶν τρόπων καὶ τόνων

ἀριθμοῦντες τὴν θέσιν τῶν ἡμιτονίων, ὅτε μὲν κάτωθεν, ὅτε
δὲ ἄνωθεν π. χ.

mi fa sol la si do re mi	} ὄνομάζεται ὅτε μὲν δώριος, ὅτε δὲ do ^{1/2} si la sol fa ^{1/2} mi re do λύδιος.
sol la si do re mi fa sol	
la sol fa mi re do si la	} ὅτε μὲν ὑποφρύγιος, ὅτε δὲ ὑπο- δώριος.
fa sol la si do re mi fa	
si la sol fa ^{1/2} mi re do si	} ὅτε μὲν ὑπολύδιος, ὅτε δὲ μιξολύδιος
re mi fa sol la si do re	
re do ^{1/2} si la sol fa ^{1/2} mi re	} καλοῦνται πάντοτε φρύγοι· διότι ἡ θέσις τῶν ἡμιτονίων καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω ἡ αὐτὴ ἐστιν.

Συχνάκις ἔναλλάσσονται αἱ ἔννοιαι· τρόποι καὶ τόνοι πρὸς ἄλληλας, ὅπερ σαφῶς διαπιστοῖ καὶ ἔξηγετ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀμφίβολον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

Εἰς ἔκαστον τῶν μνημονευθέντων τρόπων ($\ddot{\eta}$ modi), συχνάκις καὶ τόνων καλουμένων καὶ νόμων ἡ ἀργονιῶν, ἀπεδίδετο ἴδιον γνώρισμα, δι' οὗ ὅμως ἐδηλοῦτο ὁ χαρακτήρ μάλιστα οὐ μόνον τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων μελωδίων, ἀλλὰ καὶ τῶν φυθμῶν αὐτῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ μὲν δώριος ἀρμονία σεμνὴ ἥν καὶ μεγαλοπρεπής, ἡ δὲ λύδιος λεία καὶ τερπνή, ἡ δὲ φρύγιος βακχικὴ καὶ διεγερτική, ἡ δὲ αἰολὶς ἀπλὴ καὶ χαρίεσσα καὶ γλυκεῖα, ἡ δὲ παλαιὰ ιαστὶ ἀρμονία σκληρὰ καὶ αὐστηρά. 'Αλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι καὶ ἐν τούτῳ ἔνεκα τῶν μνημονευθέντων λόγων. "Ηδη Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους γενόμενος μεμψιμοιροῖ,¹ διτι ἐν τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνοις ἡ τῶν ἡθῶν διαφθορά, ἥτις πάντα ἀνέτρεψε, συναπάλεσε καὶ συνδιέφθειρε καὶ τὰ γνήσια καὶ ἀρχαιότατα τῶν ἀρμονιῶν χαρακτηριστικά. Οἱ "Ἐλληνες ἔγινωσκον ἄμα τὴν μετάθεσιν (μεταβολήν) ἐκ τίνος ἀρμονίας εἰς ἐτέραν καὶ ἐκ τίνος μουσικοῦ γένους ἡ

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἀθην. XIV p. 624 καὶ ἔξης.

δυθμοῦ εἰς ἔτερον. Ὁ Πλούταρχος λόγον ποιεῖται περὶ ἀσματος, δπερ ἀρχόμενον ἀπὸ ὑποδωρίου ἀρμονίας μετεβάλλετο εἰς ὑποφθούγιον καὶ φρύγιον καὶ ἐτελεύτα εἰς μιξολύδιον καὶ δώριον.¹

Τὰ λοιπὰ κεφάλαια τῆς θεωρίας τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, καθόσον διασαφνίζονται ὑπό τε τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τῶν ὑστέρων συγγραφέων, συγκεφαλαιοῦνται ώς ἔξης. Ἡ μεταξὺ μὲν δύο τόνων διαφορὰ κατὰ δύστητα ἢ βαρύτητα ἐκαλεῖτο δάστημα·² τὰ δὲ διαστήματα πάλιν διηροῦντο εἰς ἐλάσσονα καὶ μείζονα.

Ἐλάσσονα διαστήματα.

- 1 ΔΙΕΣΙΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΟΣ.
- 2 ΔΙΕΣΙΣ ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ.
- 3 ΗΜΙΤΟΝΙΟΝ.
- 4 ΤΟΝΟΣ,
- 5 ΤΡΙΗΜΙΤΟΝΙΟΝ (=μικρὰ τρίτη).
- 6 ΔΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλη τρίτη).

Μείζονα διαστήματα.

- 7 ΔΙΑ ΤΕΣΣΑΡΩΝ (=μικρὰ τετάρτη).
- 8 ΤΡΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλη τετάρτη ἢ μικρὰ πέμπτη).
- 9 ΔΙΑ ΠΕΝΤΕ (=μεγάλη πέμπτη).
- 10 ΤΕΤΡΑΤΟΝΟΣ (=ύπερμετρος πέμπτη ἢ μικρὰ ἔκτη).
- 11 ΕΞΑΧΟΡΔΟΝ (=μεγάλη ἔκτη).
- 12 ΠΕΝΤΑΤΟΝΟΣ (=μικρὰ ἔβδομη).
- 13 ΕΠΤΑΧΟΡΔΟΝ (= μεγάλη ἔβδομη).
- 14 ΔΙΑ ΠΑΣΩΝ (=δύδον).

¹ Σ. Μ. Πλούτ. περὶ μουσ. XXXIII. Πρᾶλ. Εὐκλδ. Εισαγ. ἀρμον. σελ. 20. ἔκδ. Meibom.

² Σ. Μ. Πρᾶλ. Πορφύρ. pag. 298. «Οθεν και' Αριστόξενος ὠρίσατο τὸ μεταξὺ δύο ἡθόγγων ἀνομοίων τῇ τάσει λέγων εἶνε δάστημα». Πρᾶλ. I. Papastamatopoulos Studien z. alt. Gaich. Musik S. 9.

Ούδεμίαν ἄρα οἱ "Ελληνες ἐποιοῦντο διαφορὰν μεταξὺ ὑπερμέτρου δευτέρας καὶ μικρᾶς τρίτης, ἢ μεταξὺ ὑπερμέτρου πέμπτης καὶ μικρᾶς ἕκτης κ. κ. ἐξῆς· διότι διὰ πάντα τὰ δμοίως ἡχοῦντα τεχνικὰ ἢ φυσικὰ διαστήματα τοιούτου εἴδους ἐν μόνον εἶχον πάντοτε δνομα.

Σύμφωνα διαστήματα.

Τὰ σύμφωνα διαστήματα ἥσαν τοιαῦτα ὥστε, εἰ δύο φώνας ἡχουν, πρὸς ἓν καὶ μόνον ἄμα τόνον, φαίνεται, συνεμίγνυντο· ἥσαν δὲ 1) ἡ τετάρτη (διὰ τεσσάρων), 2) ἡ πέμπτη (διὰ πέντε), 3) ἡ ὁγδόν (διὰ πασῶν), 4) ἡ ἑνδεκάτη, ἡ ὁγδόν μετὰ τῆς τετάρτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ τεσσάρων), 5) ἡ δωδεκάτη, ἡ ὁγδόν μετὰ τῆς πέμπτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ πέντε), 6) ἡ διπλὴ ὁγδόν (δις διὰ πασῶν).

Διάφωνα διαστήματα.

Διάφωνα διαστήματα ἥσαν τοιαῦτα, ὥστε, εἰ δύο φώνας ἥσαν, οὐδαμῶς συνεμίγνυντο, ἀλλ' ἔχωρίζοντο, φαίνεται· ἥσαν δὲ πάντα τὰ ἄλλα μὴ μνημονευθέντα ἐνταῦθα διαστήματα, αἱ τρίται ἄρα καὶ αἱ ἕκται. Τὸ ἐν συνηχήσει ἅσμα ἐκαλεῖτο δύο φωνία, τὸ δὲν ὁγδόαις (διὰ πασῶν) ἀντιφωνία, τὸ δὲ συνηχεῖν διὰ τεσσάρων ἢ διὰ πέντε ἐκαλεῖτο συγχάκις παραφωνία.

Διὰ μὲν τῆς μετρικῆς τοῦ ποιητοῦ ἐμετροῦντο αἱ συλλαβαὶ ἢ κατὰ βραχέα (—), δὲ προύκειτο περὶ ἀπλῆς χρόνου διαρκείας, ἢ κατὰ μακρὰ (—), δὲ προύκειτο περὶ διπλῆς χρόνου διαρκείας, διὰ δὲ τῆς δυνικῆς τοῦ μουσικοῦ τούναντίον ἐρρυθμίζετο μὲν καὶ διετάττετο τὸ μέτρον τῶν ὑπὸ τῶν τόνων συνοδευομένων λέξεων πρὸς εὐγνώστως καὶ σαφῶς καθωρισμένας ἐλάσσονας ἢ μείζονας περιόδους, χρῆσις δὲ τῆς ὁυθμικῆς ἐγίνετο ἄμα μὲν ἐν τοῖς τόνοις (δηλουμένοις ἐν τῷ χορῷ τῆς τραγῳδίας ὑπὸ τοῦ κορυφαίου), ἐν τῇ ἀρσει δηλ. καὶ θέσει τοῦ

τόνου, ἅμα δὲ ἐν ταῖς τοῦ μαῖς, αἴτινες γινόμεναι ἐν μέσῳ
ἢ ἐν τέλει τῶν στίχων, διήρουν καὶ ἔχωριζον τὰς ρυθμικὰς
περιόδους ἀπ' ἄλληλαν. Ἡ ἐλαχίστη διάρκεια χρόνου εἴκα-
λεῖτο μάρα¹ ὁ δύποδος τοῦ Fr. Bellermann ἐκδοθεὶς 'Ανώ-
νυμος² τὰ ἐπόμενα δίδωσι γνωρίσματα ὡς πρὸς τὴν νῦν ο-
νικὴν διάρκειαν τῶν τόνων. Ἡ μονόχρονος
δύναμις εἶναι ἀνευ σημείου³ (κατὰ τὸν Gaforio Pract. Mus.
lib. 2. cap. 2 ἡ μονόχρονος δύναμις ἔχει τὸ σημεῖον —)
καὶ τὸ μὲν σημεῖον — δείκνυσι δύχρονον δύναμιν⁴ (κατὰ
Gaforio ~~∞~~) τὸ δὲ Λ τριχρονον (τρίσημος χρόνος)
τὸ δὲ Σ τετράχρονον τὸ δὲ Σ πεντάχρονον δύναμιν.
Τὸ σημεῖον Α τιθέμενον μὲν ὑπὸ τὰ προμνημονευθέντα
σημεῖα σημαίνει παῦσιν (ῆχου) τοῦ ἀντιστοιχοῦντος χρό-
νου· μόνον δὲ ὅν ὑπελαμβάνετο ὡς μονόχρονον παύ-
σεως σημεῖον. Ἡ ἄρσις ἐδηλοῦτο διὰ στιγμῆς προστιθεμέ-
νης εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα. Ἐκ δύο μὲν ἡ πλειόνων συλλα-
βῶν ἀπετελοῦντο πόδες, ἐκ δὲ τούτων στίχοι, ἐκ δὲ τῶν
στίχων συμπλέγματα (στροφαί). Οἱ πόδες ἥσαν ἡ δισύλλα-
βοι ὡς ὁ ἴαμβος — —, ὁ τροχαῖος — — καὶ ὁ σπονδεῖος
— — ἡ τρισύλλαβοι ὡς ὁ βακχεῖος — — —, ὁ κροτικὸς — — —,
ὁ ἀνάπαιστος — — — καὶ ὁ δάκτυλος — — —, ἡ τετρασύλ-
λαβοι ὡς ὁ χορίαμβος — — —, ὁ ἀπὸ μείζονος — — —
καὶ ἀπ' ἑλάσσονος ἰωνικὸς — — — καὶ ἄλλοι. Οἱ πόδες
οὗτοι διηροῦντο εἰς δακτυλικοὺς μέν, εἰς ἄρσις καὶ θέσις
ἰσόχρονοι ἥσαν, ὡς — — ἡ — — εἰς ἴαμβικοὺς δέ, εἰς
ἄρσις καὶ θέσις ἐσχετίζοντο ὡς 2 πρὸς 1, ὡς — —, ἡ — —
εἰς παιονικοὺς δέ, εἰς ἐσχετίζοντο ὡς 3 πρὸς 2, ὡς — — —,
ἡ — — —. Ἀλλ' ὅμως ἡ τε ἄρσις καὶ θέσις ἐδύναντο οὐ

¹ Σ. M. Μόρα=μοῖρα (μείρα μαῖς) Πρβλ. H. Mendel u. A. Reiss-
mann Musikal. konwers. Lexicon Bd. VII ἐν λέξει mora καὶ metrum καὶ
τὸ ὅμοιον τοῦ E. Breslaur. 'Ο Ανώνυμος ὅμως καλεῖ τὴν ἐλαχίστην
χρόνου διάρκειαν «κενὸν βαχὺν» χρόνον.

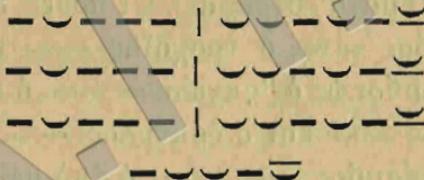
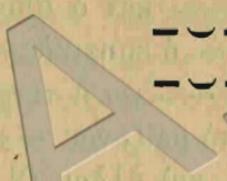
² Berlin 1841 bei Færstner.

³ Σ. M. Κατὰ 'Ανώνυμ. «ἄσημος χρόνος».

⁴ Σ. M. «Δισημος χρόνος» κατὰ 'Ανώνυμον.

μόνον ὑπὸ μιᾶς συλλαβῆς ἢ ἐνδὲ τόνου νὰ συμπληρωθῇ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ δύο μέχρις ὀκτὼ συλλαβῶν ἢ τόνων, ἔχοντων σχετικῶς μικροτέραν χρόνου διάρκειαν. Περίοδοι καθ' ὁρισμένην τάξιν καὶ κανόνας ἐπαναλαμβανόμεναι καὶ μετρικῶς καὶ ψυθμικῶς κατεσκευασμέναι, αἵς ξένη μὲν ἵσως ἢν ἡ ἀναλογία τοῦ νῦν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει χρόνου, δι' ἃς δῆμως διὰ τοῦτο μάλιστα μείζων ἐλευθερία πρὸς κατασκευὴν γοργοτέρων καὶ ποικιλωτέρων τύπων ὑπῆρχεν, οὐδαμῶς δ' ἐμειονέκτουν ἐν χάριτι καὶ εὔρυθμίᾳ, ἀπετέλουν οὐ μόνον ἀρμονίαν ἀπλῶν στίχων, ἀλλὰ καὶ σύμπλεγμάτων τούτων (στροφῶν). Οἱ ψυθμικοὶ καὶ μετρικοὶ τύποι ἐκαλοῦντο δὲ μὲν ἀπὸ τῶν εὐρετῶν, δὲ δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, ἐν οἷς τὴν ὑπαρξίαν ἢ διάπλασιν αὐτῶν ἔλαβον. Ἐπὶ παραδείγματι ἢ παράταξις τῶν ἔξης ποδῶν

ἐκαλεῖτο στίχος ἀλκαϊκός· τὸ δὲ ἐπόμενον σύμπλεγμα ποδῶν (στροφή)

ἀπετέλει τὸν τύπον τῆς σαπφικῆς φόδης. Ὁ Ἀπουλάνιος χαρακτηρίζει τοὺς δλῶς ἀλλήλων διαφέροντας μετρικοὺς τύπους ως ἔξης· τὸ μὲν λύδιον μέτρον ἴδιάζει εἰς ἐλεγείας μάλιστα καὶ θρηνώδη ἄσματα, τὸ δὲ δώριον εἰς πολεμικά, τὸ δὲ φρύγιον εἰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις.

'Αρμονίαν' οἱ "Ἐλληνες λέγοντες ἐνδουν τὴν σύμμετρον σχέσιν τῶν διαφόρων μερῶν ἄσματός τινος, τὴν δρθὴν καὶ εὐτακτὸν ἀκολουθίαν τῶν τόνων, τὴν διάταξιν αὐτῶν κατὰ μουσικὸν γένος καὶ νόμον καὶ ψυθμόν, ἕτι δὲ πολλάκις καὶ ἅπαν τὸ τῆς μουσικῆς σύστημα. Ὁ Λουκιανὸς ἐπὶ παραδείγματι λέγει, δτὶ ἐκάστη ἀρμονία πρέπει νὰ

¹ Σ. Μ. Περὶ ἀρμονίας (πολυφωνίας) ἦδε τὴν 1 Σημ. ἐν σελ. 32.

διαφυλάττη τὸν ἴδιον χαρακτῆρα, ή φρύγιος τὸ ἔνθεον, ή λύδιος τὸ βακχικόν, ή δώριος τὸ σεμνόν, ή ἰωνικὴ τὸ γλαφυρόν.¹ Καὶ μὲν φέδια μὲν ἦν τὸ ἄσμα τῶν λέξεων κατὰ τόνους ὀρισμένου ὑψους, μελοποιίᾳ δὲ ή τέχνη τοῦ διαιπλάττειν τοιαύτας πρὸς φόδην ἐπιτιθείας σειρὰς τόνων. Πᾶσα μελωδία ἐπρεπε νὰ συντίθηται ἐν ὀρισμένῳ τινὶ μουσικῷ γένει καὶ ὀρισμένῃ ἀρμονίᾳ κατὰ δὲ τὸν Ἀριστόξενον οὐχὶ πλέον τῶν δύο διέσεων ή δύο ἡμιτονίων πρέπει νὰ ἀκολουθῶσιν ἀμέσως ἀλλήλαις, τὸ ποδὸν δὲ δύο ή τρεῖς πλήρεις τόνοι διότι ἀλλως ἐκμελεῖς συνίστανται καὶ ἀσύμφωνοι. Παρὰ δὲ τῷ Εὔκλειδῃ εὑρονται αἱ τονιαῖαι ἀλληλουχίαι διηρημέναι κατὰ βαθμίδας (βαθυπόδον) καὶ ποδίματα (σκιρτόδον) καὶ ἐν τῇ συζεύξει ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν προσέτι δὲ κατὰ τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας τονιαίους πόδας (κλίμακας) καὶ ἐν τῇ ἐναλλαγῇ ἀμφοτέρων τούτων. Λόγον ἐν τέλει ποιεῖται καὶ περὶ διαρκείας (τὸν ἥς) καὶ πολλάκις ἐπαναληψεως τόνου τινός. Επειδὴ δὲ ἂπαν τῆς μουσικῆς τὸ σύστημα ἐστήριζον οἱ Ἑλληνες ἐπὶ τετραχόρδων, ἐν χρήσει πρὸς ἀσκησιν εἰς τὸ ἄδειν εἶχον καὶ τέσσαρας μόνον διαφόρους συλλαβάς. Αἱ συλλαβαὶ δ' αὗται ἀντίστοιχοι ἦσαν πρὸς τὰς ἵταλικὰς m i, f a, s o l, l a τοῦ Guido ἢ A rezzo, δοτις ἐν τῷ ἴδιῳ συστήματι, ἐπὶ ἐξαχόρδου ἐδραζομένῳ, ἢ τούτων ἔχοντο. Οἱ Ἑλληνες ἦδον ἔκαστον πρῶτον τόνον τετραχόρδου διὰ τῆς συλλαβῆς τα, η εἶποντο αἱ συλλαβαὶ τη, τω, καὶ τε. Εἴ δὲ ὁ τέταρτος

¹ Σ. Μ. Λουκ. Ἀρμονίδης. 4.

² Περὶ μελοποιίας ἵδε Papastamatopoulos Studien alt. gr. M. s 46.

³ Σ. Μ. Προβλ. Ἀριστοξ. ἀρμον. στοιχ. III. σελ. 65 ἐκδ. Meibom. «Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ γένει τούτῳ δύο ἡμιτονιαῖα ἐξης οὐ τεθῆσται..... ἐκ μὲν ἥς ἔσται τοῦ ἡμιτονιαίου η θέσης ὅστε δῆλον, ὅτι ἐν διατόνῳ δύο ἡμιτονιαῖα οὐ τεθῆσται ἐξης. » Επιθι καὶ Ἀριστεῖδ. Κοιντ. Περὶ μουσ. σελ. 19.— Τι δ' ἐστιν ἀμελέφοντον ὅριζει δὲ Ἀριστόξενος ἐν I. σελ. 25. Προβλ. καὶ σελ. 28.— Περὶ δὲ ἀσυμφωνων ἦσαν ἡδοναὶ αὐτοῖς σελ. 54.

⁴ Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἶχον ἐκλέξει πρὸς τὸν ὑποδηλωθέντα σκο-

τόνος ἀπετέλει ἄμα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπομένου τινὸς τετραχόρδου μετὰ τοῦ προηγουμένου συνδεδεμένου, ἐλάμβανεν αὗθις οὕτος τὴν πρώτην συλλαβὴν τα.

Μονοικὰ σημεῖα ἐν χρόνοις ἀπὸ Πυθαγόρου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ἑλληνες εἶχον τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τεθειμένα ὑπὲρ τὰς πρὸς τὸ ἄδειν συλλαβάς. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα οὐδαμῶς ἐπήρκουν μετὰ τὴν ἔξεύρεσιν τῶν διαφόρων μουσικῶν γενῶν καὶ τρόπων, ἐτίθεντο εἰς τὰ πλάγια, ή ἀντεστρέφοντο, ή ἐκόπτοντο· προσέτι δὲ διά τε τὴν φωνητικὴν καὶ ὁργανικὴν μουσικὴν τοσαῦτα ἔξευρέθησαν ποικίλα μουσικὰ σημεῖα, διστοιχοίς αὐτῶν ἔξικετο μέχρι 1620. "Ομοια μουσικὰ σημεῖα εἶχον μόνον οἱ ἀκίνητοι ἐκάστης ἀρμονίας τόνοι ἐν τοῖς τρισὶ τῆς μουσικῆς γένεσι (τῷ ἐναρμονίῳ χρωματικῷ καὶ διατόνῳ). Εὑρίσκομεν δ' αὐτὰ πάντα σεσημειωμένα καὶ ἡρμηνευμένα παρὰ τῷ **Ἀλυπέω**, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔξι γενίσεται λόγος. Τῆς δυσκολίας καὶ ἀτελείας τῆς μουσικῆς ταύτης γραφῆς ἀποτρεπόμενοι οἱ ποιηταί, οἵτινες, ως προείπομεν, αὐτοὶ διέτασσον καὶ ἐργάζομεν τὰς μελωδίας πρὸς τὰ ποιήματα, προύτιμων ως ἐπὶ τὸ πολὺ νὰ διδάσκωσι τὰς μελωδίας πρακτικῶς προάδοντες, ή δι' ὀργάνου τινὸς ἀσκοῦντες, καὶ κοινότερα νὰ καθιστῶσι διὰ τῆς διαδόσεως αὐτῶν. Ἐκ πασῶν δὲ τῶν τοσοῦτον ἐπαινουμένων ἀρμονιῶν τῶν Ἑλλήνων οὐδεμίᾳ ἔνεκα τῆς ἀτελείας τῶν μουσικῶν σημείων περιεσώθη μέχρις ἡμῶν γνησίως καὶ ἀναμφισβητώς παρασεσημανμένη. Τὰ δὲ μῶδη ἄσματα τῶν νεωτέρων **Ἐλλήνων**, διαμαρτυρία πρὸς τὴν καταχωρίζω τινά, (εἰλημμένα ἐκ τῶν ἀρίστων παλαιοτέρων

πὸν πάντως τέσσαρας διαφόρως ἢ χούσας συλλαβάς ἢ φθόγγους· διὸ καὶ προύφερον πιθανῶς τὴν συλλαβὴν την ως τη δημοιώς πρὸς τοὺς νεωτέρους **Ἑλληνας**. — Σ. Μ. "Η σημείωσις αὗτη τοῦ συγγραφέως ἔστω ως διαμαρτυρία πρὸς τὴν κατ' **Ἐρασμὸν προφοράν** τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

¹ Σ. Μ. «Ἐστῶτες φθόγγοι» παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Προβλ. G. Papastamatop. Studien e. c. t. σελ. 39.

καὶ νεωτέρων πηγῶν), ἐν τῷ παραρτήματι τῆς διατριβῆς ταύτης, θέλουσιν ὑμῖν δώσει σαφῆ τινα ἔννοιαν αὐτὰ μᾶλλον περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν μελῳδιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ τὰ ἦδη προμνημονευθέντα μελῳδιῶν δείγματα, ἅτινα ἔγενοντο ἐν οἷς χρόνοις ἢ ἀκμὴ τῆς μουσικῆς καὶ ἄλλως ἀπὸ μακροῦ εἶχεν ἐκλείψει.

Οἱ ἀστὴρ τῆς Ἑλλάδος δύσας ἐπέτειδεν ἐν Αἴγυπτῳ. ¹ Ήδη ἐπὶ Ψαμμοτίχου (660 π. Χ.), ἐνθέρμως οἱ Ἑλληνες δεκτοὶ γενόμενοι, αὐτοὶ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς παῖδας τῶν Αἰγυπτίων τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰς ιδίας γνώμας, ἐκεῖνοι δὲ ἐμύσσαν αὐτοὺς τὰ ιδία μυστήρια τῆς ἦδη παρακμαζούσης λατρείας αὐτῶν. Ἐν Αἴγυπτῳ λοιπόν, ἐν ἡ Ἀλεξανδρος δὲ μέγας τῷ 332 τὴν Ἀλεξάνδρειαν ιδρύσας ὁρισεν εἰς πρωτεύουσαν τοῦ ιδίου βασιλείου καὶ τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας, θαυμασίως εύδοκίμησε διφθεὶς ὁ σπόρος Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν σποδὸν αἰγυπτιακῆς σοφίας. Παρακμασάσης τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως, πατρίδα ἔσχον αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Οἱ δὲ Πτολεμαῖοι, οἵτινες τελευτήσαντος Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου τῷ 323 π. Χ. διάδοχοι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Αἴγυπτῳ βασιλείᾳ ἔγενοντο, πρόνγαγον τοὺς σκοποὺς τοῦ ιδρυτοῦ τῆς πρωτευούσης ταύτης πόλεως, συλλέξαντες ἀπαντα τὸν θησαυρὸν τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ ἑβραϊκῆς καὶ ἴνδικῆς καὶ τῆς ὕστερον ἐν ἀκμῇ γενομένης ἡωμαϊκῆς φιλολογίας ἐν πολυτιμωτάτῃ βιβλιοθήκῃ, περιεχούσῃ 100,000¹ τόμους. Ἐν δὲ τῷ μεγαλοπρεπεῖ Μουσείῳ συνοικοῦντες καὶ συστιούμενοι ἀνδρες σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι συνειργάζοντο ἀσχολούμενοι περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ ἡπτορικὴν, διαλεκτικὴν καὶ ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν καὶ τὴν μουσικὴν.² Ἐπὶ Πτολε-

¹ Σ. M. Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη εἶχε κατὰ τὰς τῶν παλαιῶν μαρτυρίας 400—700 χιλ. τόμων. Προβλ. Rietschl. Die alexandrin. Bibliotheken Breslau 1838. S. 3 u. s. W.—Parthey Das alexan. Museum. Berlin 1838. S. 77.

² Σ. M. Ὁ συγγραφεὺς καλεῖ πάσας ἑσφαλμένως ἐλευθερίους τέχνας «die sieben freien Künste». Τούτῳ δ' ἀκολουθεὶ παραδόξως καὶ ὁ κ. Μάλτος.

μαίου τοῦ Σωτῆρος († 284 π. Χ.) ἀκμάσας **Εύκλειδης** ὁ μαθηματικός, ἵδρυσε σχολὴν τῆς μαθηματικῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ πολλὰ συνέταξε συγγράμματα, ἐξ ὧν ὑπὸ τὸ δνομα αὐτοῦ φέρονται δύο μουσικὰ ἔργα «εἰσαγωγὴ ἀρμονικὴ» καὶ «κατατομὴ κανόνος» (μαθηματικὴ μουσικὴ). Καὶ ὁ προμνημονευθεὶς δ' Ἀλύπιος ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει τὰς διατριβὰς ποιούμενος συνέγραψεν «εἰσαγωγὴν (εἰς τὴν) μουσικὴν», ἡς ἀπόσπασμα σφέζεται ἐτι περιέχον πλῆρες σύστημα τῶν μουσικῶν σημείων ἐν πᾶσι τοῖς ἐλληνικοῖς τρόποις καὶ γένεσι τῆς μουσικῆς. Εσχατος σπουδαῖος ἀρμονικὸς συγγραφεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαβιώσας, δις καὶ ως ἀστρονόμος μάλιστα καὶ γεωγράφος καὶ μαθηματικὸς ἐκλείσθη, εἶνε ὁ **Κλαύδιος Πτολεμαῖος** (τὸν β' μ. Χ. αἰῶνα), ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι «ἀρμονικὴ μουσικὴ» νὰ συνδέσῃ ἐσπούδασε τὰς ἀντίτιθεμένος γνῶμας τοῦ Πυθαγόρου καὶ Ἀριστοξένου, δεξάμενος ως κοινὰ κριτήρια τῆς μουσικῆς τὴν τε ἀκοὴν καὶ τὸν νοῦν. Ἀνάγων δὲ τὰ 15 γένη τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντας ἐπτὰ τρόπους (δώριον, φρύγιον, λύδιον, ὑποδάριον, ὑπερδάριον, ὑποφρύγιον καὶ ὑπολύδιον), δηλοῖ, ὅτι ὁ **Διεύμαος** πρῶτος ἐξεῦρε τὴν ὄρθην υχέσιν τοῦ διτόνου (μεγάλης τρίτης) 5 : 4 καὶ τοῦ τριτυμιτόνου (μικρᾶς τρίτης) 6 : 5. Καὶ δῆμως ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἀρνοῦνται, ὅτι τὰ διαστήματα ταῦτα συμφωνοῦσιν.

Ἐργα τοῦ α' μετὰ Χ. αἰῶνος περιεσώθησαν ἰστορικὴ τις ως ἐπὶ τὸ πολὺ συγγραφὴ τοῦ Πλούταρχον «περὶ μουσικῆς» καὶ περὶ ληπτικὸν τι σύγγραμμα θεωρητικὸν ἐν τρισὶ βιβλίοις **Ἀριστείδου Κοϊντελεανοῦ**, δπερ ἐν τῷ β' βιβλίῳ περιέχει ἀξιόλογον περὶ ὁυθμοῦ πραγματείαν. Δῆλον δ' ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο μάλιστα τῆς μουσικῆς παρ', Ἐλλησιν ἐκαλλιεργήθη, καὶ ἐν τούτῳ ἴδιως τὴν κυρίαν δύναμιν καὶ μεγίστην τῆς μουσικῆς σπουδὴν ἐποιήσαντο οἱ Ἐλληνες. Ἀξιομνημόνευτοι τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος συγγραφαὶ εἰσὶ πλὴν τῶν προμνημονευθεισῶν τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀλυπίου καὶ «ἐγχειρίδιον ἀρμονικῆς» **Νεκομά-**

χου τοῦ πυθαγορείου, «ἀρμονικὴ εἰσαγωγὴ» τοῦ **Γαυδεντέου** καὶ «εἰσαγωγὴ τέχνης μουσικῆς» **Βακχεέου** τοῦ γέροντος, ὅστις ἦν μὲν ὀπαδὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοξένου, ἀπεδέχετο ὅμως, ὡς ὁ Πτολεμαῖος, ἐπτὰ μόνον διαφόρους ὡς πρός τὰ ἡμιτόνια τρόπους ἀντὶ τῶν πρότερον 15 ὅμοιομόρφων. Ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐντεῦθεν ἀκμασάντων συγγραφέων εὑρονται ἥδη ὑποδηλώσεις τινές, ἐξ ᾧν ἀποδείκνυται, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν αἱ μὲν τέταρται, πέμπται καὶ διὰ πασῶν (octave) ἐν χρήσει ἦσαν καὶ ὡς συμφωνίαι, οἱ δὲ τόνοι αὐτῶν ὁ μοχρόνως πρόδοντο ἢ ὄργανικῶς ἐξετελοῦντο· ὁ Γαυδέντιος μάλιστα λόγον ποιεῖται περὶ τινος μεταξὺ συμφωνίας καὶ διαφωνίας ὑπαρχούσης παραφωνίας, ἐν ἣ ὅμως οἱ συνηχοῦντες ἢ συμφθεγγόμενοι τόνοι φαίνονται συμφωνοῦντες, ὡς π. χ. τὸ τρίτονον (τὸ μεταξὺ τετάρτης καὶ πέμπτης διάστημα) *fa* — *si* καὶ τὸ δίτονον (*h* μεγάλη τρίτη) *sol* — *si*. Ἄλλα ὅμως ἐν οὐδενὶ τῶν προμνημονεύθεντων ἔργων εὑρονται ὁδηγία κατὰ τίνας καθόλου περιπτώσεις συνηχήσεων χρῆσις δύναται νὰ γένηται πολὺ δὲ μᾶλλον φαίνεται, ὅτι χρῆσις αὐτῶν ἐγίνετο ὡς διπλασιασμῶν μελωδίας ἐν δεδομέναις συμφωνίαις, οὐχὶ ὅμως ὡς ὄργανικῶν μελῶν ἀρμονικῆς ἀκολουθίας, ὥσπερ ἡμεῖς νοοῦμεν. **Αἴλεανδρος** ὁ πλατωνικὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας τὸν γ'. μ. X. αἰῶνα, κυροῦ τὴν θεωρίαν ταύτην, λέγων, ὅτι συμφωνία εἶνε ἢ ἔνωσις δύο καὶ πλειόνων δξύτητι ἢ βαρύτητι διαφόρων (ἀνομοίων) φωνῶν καὶ ἢ ἐν ἴσῃ κινήσει προαγωγὴ τούτων.

Ἐν παρακαμῷ γενομένης τῆς δυνάμεως τῆς ἐλευθερίου τέχνης τῆς μουσικῆς ἀντὶ μὲν ἐπινοίας καὶ εὐφυΐας παρειοῦλθεν ἢ κριτικῆ, ἀντὶ δὲ δημιουργῶν καὶ προσβιβαστῶν τῆς τέχνης ἀνέστησαν πεπαιδευμένοι θεωρητικοὶ καὶ συλλογεῖς καὶ ἔρμηνευταί. Ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ., ὅτε τῆς τύχης τῆς Μακεδονίας μετασχοῦσα καὶ ἡ Ἑλλὰς φωμαϊκὴ ἐγένετο ἐπαρχία, οὐ μόνον πάντα τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα εἰς Ἄρμανην μετηνέχθησαν, μητρόπολιν τότε οὖσαν σύμπαντος

τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι ἔκεισε μετενάστευσαν. 'Αλλ' ὅμως ἡ μουσικὴ οὐδὲ' ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς ὁμαϊκῆς φιλολογίας (περὶ τοὺς χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως) νέαν ἐπίδοσιν ἐδύνατο νὰ λάθῃ διότι ἡ τῶν Ῥωμαίων μουσικὴ οὐδεμίαν ἔχουσα ἀρχέγονον πηγὴν εἰσῆχθη παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς τέχνη, ητὶς ἀπὸ μακροῦ ἥδη ἀπώλεσε τὴν ζωογόνην αὐτῆς δύναμιν. Διὸ παρὰ λαῷ τοσοῦτον πολεμικῷ καὶ μαχίμῳ οὐδέποτε ἡ μουσικὴ ἐδύνατο νὰ ἔξιχθῇ εἰς ὕψος γονίμου εὐφυΐας. Κωνσταντīνος δὲ μέγας μεταβέσας τοῦ ὁμαϊκοῦ κράτους τὴν ἔδραν εἰς Βυζάντιον καὶ βαπτισθεὶς τῷ 308 κατέστησε τὸν χριστιανισμὸν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ. 'Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς περιόδου ταύτης, ἐπιδιδούσης μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ αὐξανομένων τῶν πιστῶν Θεοδόσιος δὲ μέγας κατηργησε τῷ 392 πάσας τὰς ἔθνικὰς λατρείας, ὅπερ ἀφορμὴ ἐγένετο, ὅπως χριστιανοὶ βάρβαροι καταφθείρωσι μὲν καὶ κατεδαφίσωσι τοὺς λαμπροτάτους τῶν ναῶν, καταβλάψωσι δὲ καὶ ἀκρωτηριάσωσι πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἀριστοτεχνήματα. Καὶ ἡ προμνημονευθεῖσα δὲν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη καὶ μετ' αἵτης ἄπας δὲ μετὰ κέπου πολλοῦ καὶ δαπάνης ἀμυθήτου συλλεγεῖς θησαυρὸς ποικίλων γνώσεων παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, θύματα δεισιδαιμονίας γενόμενα.¹ 'Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν περὶ ἐλληνικῆς μουσικῆς συγγραψάντων ἐκπορείσας Ἀμβρόσιος δὲ Μεδιολάνων ἐπίσκοπος, πολλοῦ ἄξιος ἐν τοῖς ἔξιημμένοις καὶ τεταραγμένοις τούτοις χρόνοις γενόμενος, τέσσαρας τρόπους, ὑπέθετο τὰς διατονικὰς ταύτας κλίμακας ὡς βάσεις τῶν ὑπὸ αὐτοῦ εἰσαχθέντων ἐκκλησιαστικῶν

¹ Σ. M. Ἀφορμὴ τῆς πυρπολήσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐγένετο δὲ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν χριστιανὸς καὶ δεισιδαιμὼν ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος δὲ καὶ Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου διώκτης ἀμειλικτος. Τὰ λειψάνα τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐκάπσαν ἐπὶ Ἀμρού, στρατηγοῦ τοῦ καλίφου Ὁμάρ. τῷ 640. Ἐπιθι τὰς ἐν σελ. 79 Σημ. I συγγραφὰς τοῦ Rietschl καὶ Parthey.

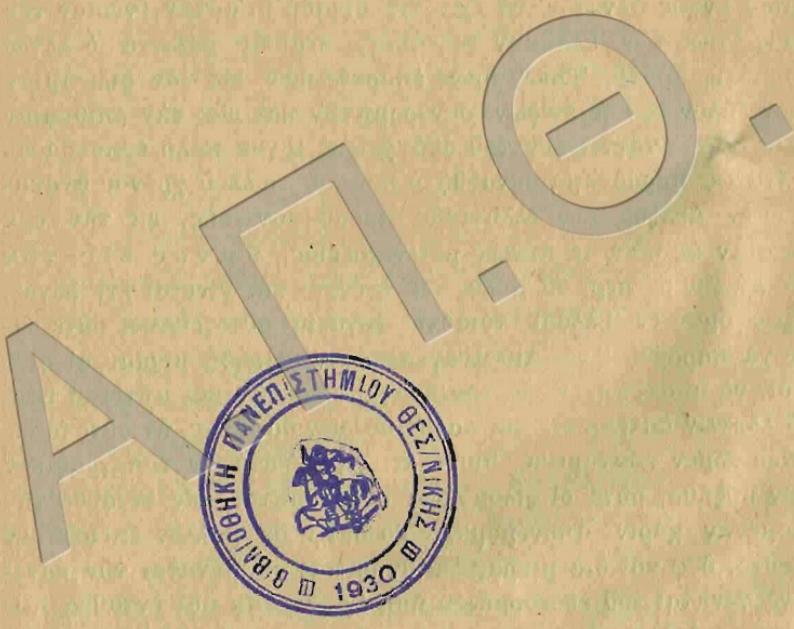
ἀσμάτων. "Οτε δὲ καὶ οἱ ἔσχατοι ἀστέρες τῆς δοκίμου τῶν Πρωμαίων φιλολογίας ἐδυσαν, **Βοήθειος**, δ καὶ ως φιλόλογος καὶ πολιτικὸς διακριθείς, ἔγραψε τὸν ε' μ. Χ. αἰῶνα ἐν λατινικῇ γλώσσῃ περὶ μουσικῆς ἑργον, δ διὰ τοῦτο σπουδαιότητος τυγχάνει δν, δτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀφορμὴν ἐδωκεν, δπως τὰ μέχρι τότε ὑπάρχοντα μουσικὰ τῶν Ἑλλάνων συγγράμματα, ἡς πολλαχῶς καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο, ἐπισταμένως ἐρευνηθέντα ὡφέλειάν τινα ἐκπορίσωσιν εἰς τοὺς διψῶντας τῆς θαυμαστῶς ποτε ἐπιδρώσης καὶ συγκινούσης μουσικῆς τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου λαοῦ.

Ἡ φήμη δύως περὶ τε τῆς δόξης καὶ λαμπρότητος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διεδίδετο δσημέραι καὶ ἐξηπλοῦτο ἐπὶ μᾶλλον ως δὲ μετὰ τὴν τῶν ἑθνῶν μετανάστασιν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ τις' αἰῶνος ἀρξαμένην τῶν τε τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀναγέννησιν, ἔξεζήτησαν δι' ἐνθέρμου σπουδῆς καὶ ἐρεύνης τῶν ὑπολειψθέντων ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ μνημείων νὰ ἐπαγάγωσιν οἱ ἐπαίσιοτες τὴν ἐνδόξον ἐκείνην τῆς Ἑλλάδος ἀκμὴν εἰς τὰ νεώτερα ἔθνη. Εἰ καὶ αἱ θεωρίαι τῶν Σχολαστικῶν τοῦ μέσου αἰῶνος περὶ μουσικῆς καὶ καθόλου πάσης παιδεύσεως ἐδράζονται πᾶσαι ἐπὶ συγγραφέων Ἑλλάνων, ἡ σπουδὴ δύως, δπως ἐπανακτηθῆ τὸ ἀπολεσθὲν ἐκεῖνο ἰδεῶδες τῆς καλῆς ταύτης τέχνης, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἥμῶν μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Καὶ τὸν μὲν ι' αἰῶνα αἱ πρῶται ἐγένοντο ἀρμονικαὶ ἀπόπειραι ὑπὸ τοῦ HUCBALD περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλάνων παγίως ὀρισμένων συμφωνιῶν τῆς τετάρτης, πέμπτης καὶ δγδόνης, τὸν δὲ ια' GUIDO δ ἔξ AREZZO ἴδιαν ἵδρυσε κλίμακα (G a m- m a), προσθείς εἰς τὸ μέγα τῶν Ἑλλάνων μουσικὸν σύστημα τὸν βαρὺν τόνον Γ. Ἡν δὲ δ τόνος οὗτος γνωστὸς ἦδη Ἀριστείδῃ τῷ Κοϊντιλιανῷ διότι οὗτος πλὴν τῶν προγνημονευθέντων πεντεκαΐδεκα τόνων παραδίδωσι καὶ δέκατον ἔκτον, οὖ δ προσλαμβανόμενος ἔνα δλόκληρον τόνον ἦν ὑπὸ τὸν τῶν ὑποδωρίων. Ἐν τε' αἰῶνι ἔξευρέθη ἐκ τοῦ σιμικίου τῶν Ἑλλάνων, οὖ αἱ χορ-

δαὶ ἀντὶ διὰ πλήκτρου ἐκρούοντο διὰ τοῦ κανόνος, κεκο-
σμημένου διὰ τῶν ἄκρων τῶν πτερῶν κοράκων, ἔξευρέθη,
λέγομεν, τὸ Clavicymbalum ή Spinet, ὅπερ εἶνε
ἡ βάσις τοῦ νῦν ἐν πολλῇ τῇ χρήσει. Κλειδοκυμβάλον
λέγονται δὲ τῆς προθυμίας καὶ ἐπιμελείας τῶν μελοποιῶν
τοῦ ιεροῦ αἰῶνος, ὅπως μετενεχθῇ τῶν ἀρχαίων ποιημάτων ὁ
χρυθμὸς καὶ εἰς τὴν νεωτέραν μουσικήν, ἐλαβε μὲν τὴν σύστα-
σιν δὲ μιονυργικήν τις περίοδος, ἡς τὰ ἔργα μᾶλλον
ἀπλᾶ καὶ συμμέτρως ἐκπεπονημένα ἦσαν, εἰς φῶς δὲ προ-
ῆλθεν ἡ τῶν χρόνων ἐκείνων χρωματική, ἡ τις ἐπιτηδεία
οὖσα πρὸς θερμοτέρας καὶ παθητικωτέρας ἐκφράσεις καὶ
διαπλασθεῖσα, ὡς ἐλέγετο, κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, πα-
ρηγκώνιος καὶ ὑπεσκέλιος τὴν ἐπὶ τὸ φλεγματικώτερον καὶ
ψυχρότερον διερρυθμισμένην σεμνοτέραν διατονικὴν ν
τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἀγλαὸς δὲ τῶν ἐρευνῶν
τούτων καρπὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς
ἡν, τελευτῶντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ἡ τε μονῷ δίᾳ, ἐκ-
φραστικωτέρα καὶ ἐπιτηδειοτέρα οὖσα πρὸς τὰς λέξεις τῆς
ποιήσεως, καὶ τὸ μελόδραμα, ἐν φονηνώθησαν αὐ-
θις ποίησις, μουσικὴ καὶ δραχησίς. Ἀναμιμνήσκομαι δ' ἐπι-
τὸν Gluck, ὅστις πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος ἐσπού-
δασεν ἄμα, ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων ἐνδο-
ξον περιοπὴν καὶ ἀκρίβειαν καὶ δλοκλήρως ἀνακαίνισην
τὸ δρᾶμα, ἐκπεσὸν εἰς ἀνούσιον μουσικοδιδασκάλων σο-
φιστικήν. Προσέτι δὲ καὶ ὁ ἔξοχος MENDELSSOHN προύθυ-
μήθη, μελοποιήσας διὰ μεγαλοπρεποῦς μουσικῆς τὰ χο-
ρικὰ τῶν Ἑλληνικῶν τραγῳδιῶν ἄσματα, νὰ ἀνακαλέσῃ
αὐτὰ πάλιν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις εἰς τὴν ζωήν. Τε-
λευτῶντες προστίθεμεν, δτι καὶ τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ
Ρεχάρδου Βάγγερ, ὅστις καὶ ὡς ποιητὴς καὶ ὡς μου-
σουργὸς ἔξοχα διεκρίθη, «ἡ μουσική», λέγω, «τοῦ μέλλον-
τος», οὐδέν ἐστιν ἔτερον ἡ ἴδεα μόνον, ὅπως συμφώνως
πρὸς τοὺς νῦν χρόνους καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμετέρου
ἔθνους ἀναζωογονηθῇ παρ' ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ μεγαλοπρεπὲς
ἔθνικὸν τῶν Ἑλλήνων δρᾶμα, ὅπερ καὶ πάσας τὰς καλὰς

καὶ ἐλευθερίους τέχνας ἐν ἑαυτῷ συνενοῖ καὶ ἀφιερωμένον τυγχάνει ὃν εἰς ἄπαν τὸ ἔθνος.¹

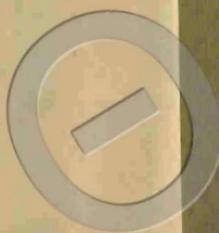
¹ Σ. Μ. Ἐν τέλει τῆς διατριβῆς ταύτης ἐπισυνημμένον ἔχει ὁ συγγραφεὺς Παράρτημα μελώδιῶν τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δῆμος αἱ μὲν τῶν νεωτέρων μελωδίαι καὶ οἱ χοροὶ γνωστοὶ τυγχάνουσι πᾶσιν ὅντες, ή δὲ εἰς τοὺς παλαιοὺς μάλιστα ὕμνους πιστις ἀμφίβολος· διότι παντάπασιν αὐθαίρετος ἔστιν ή ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων μελοποίησις αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς ἐν σελ. 78 καὶ 79 λέγει, εὔλογον ἐκριναμέννν νὰ παραλείψωμεν ὅλως τὰ ἐν τῷ παραρτήματι ἄσματα. Διότι οὐδεμίαν ὅντως δυνατόν νὰ ἔχῃ τις ἀκριβῆ δι' αὐτῶν ἔννοιαν τῆς παλαιᾶς ιδίως τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, περὶ τῆς μάλιστα ὁ λόγος ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. "Οπως δῆμος ἐπαρκέσωμεν εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν ἡμετέρων συνδρομητῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καθόλου τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ ἀνδρὸς χειρὸς ἔργου πολλού ἐσπουδάσαμεν, ἵνα ὡς παράρτημα συναρθῇ ὁ πρὸς οὐ πολλοῦ χρόνου ἀνακαλυφθεὶς ἐν Δελφοῖς μεθ' Ἑλληνικῆς παρασημαντικῆς, εἰς τὴν τῶν Εὐρωπαίων ὡς οἶόν τε πιστῶς μετενεχθείσης, ὥμνος εἰς τὸν 'Α πόλλων, περὶ οὐ πολὺς καὶ ἐγένετο καὶ γίνεται ἐτι λόγος. Ἀτυχῶς δῆμος ἐν Ἑλλάδι τοιαύτη ἐργασία οὔτε εὕκολος νὰ παραχθῇ είνε. Διὸ ἡναγκάσθημεν, ἐπειδὴ μυρίαι αἱ δυσχέρειαι, γὰρ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς τὸν καὶ αὐτοὶ οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπείθοντο, καὶ παραιτηθῶμεν δαπάνης, τὸν οὔτε ἡμεῖς νὰ ὑποστῶμεν ηδυνάμεθα, διότι τὸ ἔργον κατὰ ἐν τυπογραφικὸν φύλαλον πύξηθη, οὔτε οἱ φιλόμουσοι συνδρομηταί, οἵς ἐνταῦθα τὴν ὀφειλομένην χάριν ἀπονέμομεν. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἐπείσθημεν εἰς τοῦτο, δόψις καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης πᾶς τις δύναται νῦν κάτοχος νὰ γένηται τοῦ ἐκδεδομένου πόδη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνταῦθα πωλουμένου πολυτιμοτάτου τούτου κειμηλίου τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς.

АП 20311

B.Bk. Elv. 12884

A.-E.

0010109698

A.D.O.

КЕ
ВИВА

Л
1

Δ.Π.
Α.